

БИЛТЕН

Јули/Август 2006

Интернет адреса на Министерството за финансии на Република Македонија
<http://www.finance.gov.mk/>

Интернет адреса на Управата за јавни приходи
<http://www.ujp.gov.mk/>

Интернет адреса на Царинската управа на Република Македонија
<http://www.customs.gov.mk/>

Интернет адреса на Македонската берза за долгорочни хартии од вредност
<http://www.mse.org.mk/>

Интернет адреса на Комисијата за хартии од вредност
<http://www.sec.gov.mk/>

Интернет адреса на Државниот завод за статистика
<http://www.stat.gov.mk/>

Интернет адреса на Централниот регистар на Република Македонија
<http://www.crm.org.mk/>

Скопје, јули/август 2006

СОДРЖИНА

I. АНАЛИЗИ, ТАБЕЛИ И ГРАФИЧКИ ПРИКАЗИ

Табела 1: Основни макроекономски индикатори на Република Македонија	7
Табела 2: Одбрани макроекономски индикатори во одделни транзициони економии	7
Краткорочни економски движења, август 2006 година	8
Табела 3: Бруто домашен производ	13
Табела 4: Основни краткорочни економски трендови	14
Табела 5: Бруто домашен производ според произведен метод	16
Табела 6: Бруто домашен производ според расходиен метод	16
График 1: Бруто домашен производ	17
График 2: Инфлација, просечна	17
График 3: Инфлација, на крај на година	18
График 4: Надворешно-трговска размена	18
Табела 7: Платен биланс на Република Македонија	19
Табела 8: Надворешно-трговска размена по земји	20
Надворешен долг на Република Македонија	22
Јавен долг	23
Табела 9: Буџет – Централна државна власт	26
Табела 10: Функционална класификација на расходите на Централниот буџет на РМ	27
График 5: Функционална класификација на расходите на Централниот буџет на РМ	27
Табела 11: Буџет на Република Македонија (Централен буџет и буџети на фондови)	28
Фонд за пензиско и инвалидско осигурување	30
Фонд за здравствено осигурување	31
Агенција за вработување	32
Фонд за магистрални и регионални патишта	33
Македонска берза на долгорочни хартии од вредност – јули и август 2006 година	34
Депозити на населението и претпријатијата кај банките	41
Табела 12: Каматни стапки на банките и штедилниците во Република Македонија	42
Табела 13: Кредитни линии за мали и средни претпријатија обезбедени од Владата на РМ	44
Табела 14: Кредитни линии за мали и средни претпријатија обезбедени и гарантирани од Владата на РМ	49
Табела 15: Други проекти за поддршка на мали и средни претпријатија	50

II. АКТУЕЛНИ ВЕСТИ И СТАТИИ

Актуелни вести	53
Ѓорги Гоцков – Реален девизен курс како однос помеѓу цени на разменливи и неизменливи стоки	61
М-р Мишо Николов – Девизните резерви и нивна корелираност со факторите што ги детерминираат	65
Д-р Никица Мојсоска Блажевски – Како до поголем човечки капитал – Модернизација на курикулот	70
Елена Парнарчиева Станоевска – Политика и стратегија за промоција и развој на информационекономија	74

ПОЧИТУВАНИ,

Во ова мое прво обраќање во Билтенот на Министерството за финансии, како Министер за финансии, економски експерт и граѓанин на Република Македонија, бројни се пораките кои сакам да ги пренесам до Вас.

Честопати во минатото сум имал изданија од оваа публикација во своите раце и самиот за различни состојби во македонската економија сум се информирал токму од неа.

Ваквото лично искуство од минатото значително обврзува, да продолжи традицијата, односно Билтенот на Министерството за финансии континуирано да се издава со квалитетни содржини и секое наредно издание да биде подобро од претходното. Билтенот го гледам како огледало на работењето на Министерството за финансии и случувањата во македонската економија, но во исто време и како провокација за интелектуалната јавност и информатор за поширок круг на читатели.

Поаѓајќи од оваа позиција, денес кога Владата на Република Македонија ги одбројува првите месеци од своето работење, во оваа пригода ќе направам краток осврт на она што во изминзтиот период беше предмет на работа на Министерството за финансии.

Првиот чекор што Владата го направи беше насочен кон креирање на подобри услови за работа на македонскиот земјоделец. Во Република Македонија, околу 180.000 семејства живеат од земјоделството, но за жал условите за работа не овозможуваат постигнување на високо продуктивно и конкурентно земјоделско производство. Заради тоа, но и заради значењето на земјоделството како една од стратешките стопански гранки на секоја земја, по-

добривањето на состојбите во аграрот е еден од клучните приоритети на Владата на Република Македонија.

Затоа, меѓу првите промени кон кои пристапи Министерството за финансии, а во согласност со Владината програма, беше намалувањето на данокот на додадена вредност за земјоделски репроматеријали и механизација од 18% на 5%, што води кон намалување на трошоците за производство и зголемување на продуктивноста, а со тоа и јакнење на конкурентноста на земјоделските производи на домашниот и странските пазари.

Еден од поголемите проекти во кој директно беше и сеуште е вклучено Министерството за финансии, е проектот за исплата на плати на вработените во државната администрација на платежни картички. Со оваа мерка ќе се поттикне безготовинското плаќање и ќе се придонесе за раздвижување на севкупниот финансиски сектор во државата. Значајно е да се истакне дека сите вработени во државната администрација беа оставени самите да го направат сопствениот избор, а банките во битката за повеќе клиенти, врз пазарна основа пристапија кон привлекувањето на истите. Веќе се исплатени првите 25% од ноемвриската плата на платежните картички и во блиска иднина се очекуваат резултати од оваа мерка, кои ќе се манифестираат со намалување на обемот на готови пари во оптек и со редуцирање на сивата економија.

Во периодот кој измина се интензивираше и процесот на денационализација. Само за илустрација, Комисиите за денационализација кои се задолжени за предметите во скопските општини, во изминати-

те три месеци донесоа 213 нови решенија. Во скоро време ќе следуваат измени во законската регулатива преку кои ќе се овозможи уште еден бран на поднесување барања за денационализација на конфискуван имот и донесување на решенија по нив во управна постапка. Оваа Влада е силно решена, во овој мандат да го затвори едно од најгорливите прашања од нашето минато и да ја исправи неправдата кон илјадници граѓани кои своевременно биле обесправени од сопствената држава. Освен оваа димензија, завршувањето на процесот на денационализација значи и создавање на чиста слика за имотните односи. Со тоа што за секој имот ќе биде познат титуларот, ќе се овозможи зголемување на странските директни инвестиции, кои во минатото беа на многу ниско ниво меѓу другото и заради нерешените имотно-правни односи.

Наредна активност која заслужува да се одбележи е кампањата на Министерството за финансии која произлезе од Измената и дополнувањето на Законот за регистрирање на готовинските плаќања. Со овие измени во Законот се воведува нов механизам за поттикнување на фискалната дисциплина. Имено, граѓаните ќе имаат законска можност да не го платат потребниот износ доколку за добрата или услугите кои се предмет на купопродажба не добијат фискална сметка. Со оваа мерка ќе се создаде дополнителен притисок кај даночните обврзници (правни лица), кои избегнуваат да ги регистрираат готовинските плаќања, што ќе придонесе за намалување на фискалната евазија и зголемување на приходите во Буџетот од наплатата на Данокот на додадена вредност и Данокот на добивка.

Конечно, во периодот кој измина се подготви една од најзначајните промени во законската регулатива со која се пристапува кон реформа во даночниот систем и воведување на рамен данок. Во текот на декември се очекува Собранието на Република Македонија да ги изгласа измените и дополнувањата во Законот за данокот на добивка и Законот за персоналниот данок на доход, кои треба да стапат во сила на 1 јануари 2007 година. Со измените, стапките на овие даноци се намалуваат и израмну-

ваат на 12% од 2007 година, а за 2008 година истите ќе изнесуваат 10%.

Со овие измени Република Македонија станува земја со најниски даноци во Европа. На краток рок, ефектот е загуба на даночни приходи, но на среден и долг рок убеден сум дека овие промени ќе придонесат за досега најголемо поместување во севкупната економска активност во државата.

Определбата на Владата на Република Македонија е јасна – продолжување на проектите кои се започнати, а се од суштинско значење за иднината на државата. Во таа насока ќе се почитува аранжманот склучен со ММФ. Во минатиов период се случи успешна сесија на преговори со Мисијата во рамки на вториот преглед на Стенд бај Аранжманот, во кои се ревидираа роковите кои беа дадени за остварувањето на одредени обврски превземени со истиот и презентирање на мерките кои во иднина ќе бидат превземени, а ќе имаат одредени импликации врз Буџетот на Република Македонија.

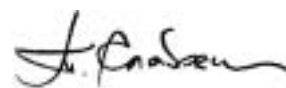
Во изминатиот период се подготви и помина низ собраниска процедура Ребалансот на Буџетот за 2006 година, а Буџетот за 2007 во моментот е во собраниска процедура.

Во иднина останува определбата за одржување на постојани и блиски контакти со сите институции со кои соработува Министерството за финансии, органите во состав на министерството, особено задржувајќи се на најголемите од нив, Царинската управа и Управата за јавни приходи, но и сите останати како Народната Банка на Република Македонија, Државниот завод за статистика, Катастерот, Државниот завод за ревизија и други, во насока на координирање на активностите и остварување на заедничките цели.

На крајот од ова мое обраќање, сакам да ве поканам да бидете креатори на оваа публикација. За сите добронамерни критики, анализи и ваши размислувања за состојбите во економијата, за сите текстови кои ќе најдат интерес кај читателите, страниците на овој Билтен се отворени за вас.

Навистина, најискрено посакувам Билтенот на Министерството за финансии да биде ваш Билтен!

Со почит,
Д-р Трајко Славески
Министер за финансии

БИЛТЕН

МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ

I. АНАЛИЗИ, ТАБЕЛИ, ГРАФИЧКИ ПРИКАЗИ

Табела 1: ОСНОВНИ МАКРОЕКОНОМСКИ ИНДИКАТОРИ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

		1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005*
Реален БДП	%	1,2	1,4	3,4	4,3	4,5	-4,5	0,9	2,8	4,1	4,0
БДП	УСД мил.	3.390	3.458	3.581	3.674	3.588	3.437	3.769	4.631	5.368	5.625
Инфлација (просек)	%	2,3	2,6	-0,1	-0,7	5,8	5,5	1,8	1,2	-0,4	0,5
Инфлација(крај на период)	%	-0,7	2,7	-2,4	2,4	6,1	3,7	1,1	2,6	-1,9	1,2
БДП дефлатор	%	2,9	3,4	1,4	2,7	8,2	3,6	3,4	0,3	1,3	-
Буџетско салдо											
(централен буџет и фондови)	% БДП	-0,5	-0,4	-1,7	0,0	1,8	-7,2	-5,7	-0,6	0,4	0,3
Девизен курс, просек	ДЕН/1УСД	40,0	49,8	54,5	56,9	65,9	68,1	64,7	54,3	49,4	49,3
Девизен курс, просек	ДЕН/1ЕУР	50,1	56,2	61,1	60,6	60,7	60,9	61,0	61,3	61,3	61,3
Девизен курс, крај на период	ДЕН/1УСД	41,4	55,4	51,8	60,3	65,3	69,2	58,6	49,9	45,9	51,7
Девизен курс, крај на период	ДЕН/1ЕУР	51,3	61,2	60,9	60,6	60,8	61,0	61,1	61,3	61,4	61,2
Извоз (Ф.О.Б.)	УСД мил.	1.147	1.237	1.291	1.190	1.321	1.153	1.112	1.359	1.672	2.041
Увоз (Ф.О.Б.)	УСД мил.	1.462	1.623	1.807	1.686	2.011	1.677	1.916	2.211	2.785	3.097
Трговски биланс	УСД мил.	-315	-386	-516	-496	-690	-524	-804	-852	-1.113	-1.056
Биланс на тековна сметка	УСД мил.	-340	-286	-269	-32	-75	-235	-358	-152	-415	-81
како % од БДП	%	-10,0	-8,3	-7,5	-0,9	-2,1	-6,8	-9,5	-3,3	-7,7	-1,4
Девизни резерви	УСД млд.	0,28	0,26	0,33	0,45	0,71	0,78	0,73	0,90	0,99	1,33
Покривање на увозот (резерви/увоз)	месеци	2,2	1,9	2,2	3,2	3,7	4,7	4,0	3,9	3,3	3,6
Надворешен долг 1)	УСД млд.	1.118	1.139	1.437	1.490	1.489	1.506	1.635	1.813	2.044	2.258
како % од БДП	%	33,1	33,5	41,4	41,5	39,9	41,0	43,1	44,9	44,6	40,1
Странски директни инвестиции	УСД мил.	11,2	30,0	127,7	32,4	175,1	440,7	77,7	94,3	150,1	120,0
како % од БДП	%	0,3	0,9	3,6	0,9	4,9	12,8	2,1	2,0	2,8	2,1

1) Почнувајќи од 1998 година, согласно со новата методологија препорачана од Светската банка, вкупниот надворешен долг ги опфаќа краткорочните, среднорочните и долгорочните кредити.

* Проценка или претходни податоци

Извор: Државен завод за статистика, Министерство за финансии на Република Македонија и Народна банка на Република Македонија

Табела 2: ОДБАНИ МАКРОЕКОНОМСКИ ИНДИКАТОРИ ВО ОДДЕЛНИ ТРАНЗИЦИОНИ ЕКОНОМИИ

	Реален БДП				Потрошувачки цени ¹				Тековна сметка (салдо) ²⁾			
	2004	2005	2006	2007	2004	2005	2006	2007	2004	2005	2006	2007
Пазари во развој - Вкупно	6,5	5,4	5,3	5,0	6,1	4,8	5,3	4,6	-5,7	-5,2	-5,7	-5,4
Бугарија	5,7	5,5	5,6	5,8	6,1	5,0	7,4	3,8	-5,8	-11,8	-12,4	-12,2
Чешка Република	4,2	6,1	6,0	4,8	2,8	1,8	2,9	3,3	-6,0	-2,1	-1,9	-1,6
Естонија	7,8	9,8	9,5	8,0	3,0	4,1	4,6	3,8	-13,0	-11,0	-12,0	-11,7
Унгарија	5,2	4,1	4,5	3,5	6,8	3,6	3,5	5,8	-8,6	-7,4	-9,1	-8,0
Латвија	8,6	10,2	11,0	9,0	6,2	6,8	6,6	6,3	-12,9	-12,4	-14,0	-13,7
Литванија	7,0	7,5	6,8	6,5	1,2	2,7	3,6	3,3	-7,7	-6,9	-7,5	-7,4
Полска	5,3	3,4	5,0	4,5	3,5	2,1	0,9	2,3	-4,2	-1,4	-1,7	-1,9
Романија	8,4	4,1	5,5	5,5	11,9	9,0	7,8	5,7	-8,5	-8,7	-10,9	-11,1
Словачка	5,4	6,1	6,5	7,0	7,5	2,7	4,7	3,6	-3,6	-8,6	-7,7	-5,9
Словенија	4,2	3,9	4,2	4,0	3,6	2,5	2,5	2,3	-2,1	-1,1	-2,0	-2,3
Хрватска	3,8	4,1	4,6	4,7	2,1	3,3	3,5	2,8	-5,4	-6,3	-6,8	-6,8
Малта	-1,5	2,5	1,6	1,8	2,7	2,5	2,9	2,8	-9,6	-13,1	-12,5	-12,0
Турција	8,9	7,4	5,0	5,0	8,6	8,2	10,2	7,2	-5,2	-6,4	-6,7	-5,8

1) Годишен просек.

2) Процент од БДП.

Извор: World Economic Outlook, IMF, Washington D.C., April 2006

КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА

АВГУСТ 2006 ГОДИНА

РЕЗИМЕ НА НАЈВАЖНИТЕ КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА ВО АВГУСТ 2006 ГОДИНА

1. РЕАЛЕН СЕКТОР

1.1. Индустриско производство

1.1. Во второто тримесечје од 2006 година, БДП е зголемен за 2,8% во однос на истиот период минатата година.

Најголем пораст има во секторите сообраќај и врски (7,3%) и трговија (4,3%). Порастот на БДП е понизок од проектираниот (3,2%) главно поради потфрлувањето во секторот индустрија.

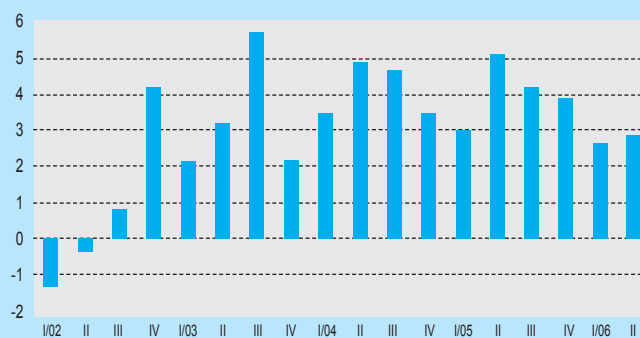
1.2. Индустриското производство во август 2006 година е повисоко за 9,0% во однос на август 2005 година, додека пак на кумулативна основа растот изнесува 2,8%.

Растот е резултат на зголеменото производство во секторот Преработувачка индустрија (во одделите: производство на предмети за облека, производство на производи од други неметални минерали, производство на тутунски производи), како и во секторот Снабдување со електрична енергија, гас, и вода.

1.3. Индексот на трошоци на живот за периодот јануари-август 2006 година забележа пораст од 3,3% во однос на истиот период од претходната година (т.н. кумулативен индекс).

Вредноста на потрошувачката кошница за исхрана и пијалаци за едно четиричлено домаќинство за август 2006 година, пресметана врз основа на цените на мало, изнесува 10.074 денари и во однос на август 2005 година е повисока за 5,1%.

Бруто домашен производ

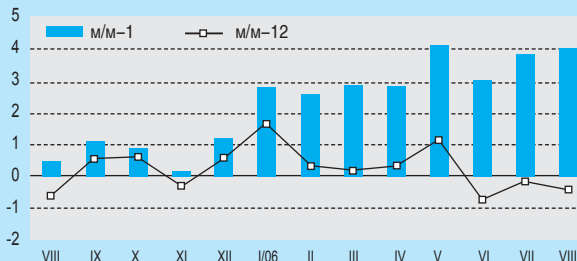
Извор: Државен завод за статистика

Индекси на индустриско производство
(верижни индекси)

Извор: Државен завод за статистика

Трошоци на живот

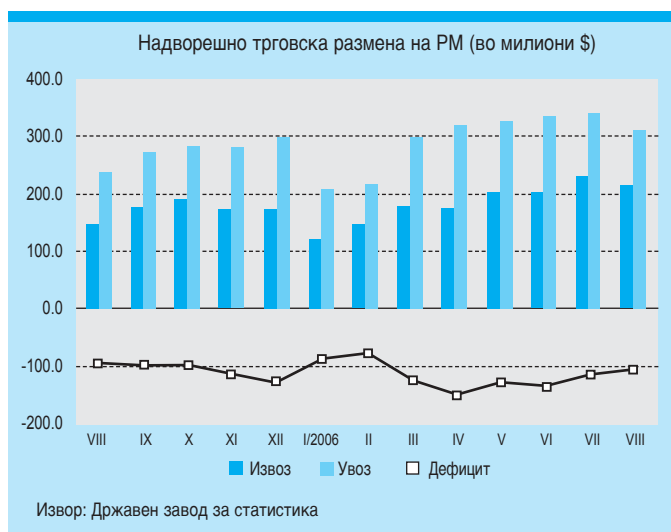

Извор: Државен завод за статистика

2. НАДВОРЕШЕН СЕКТОР

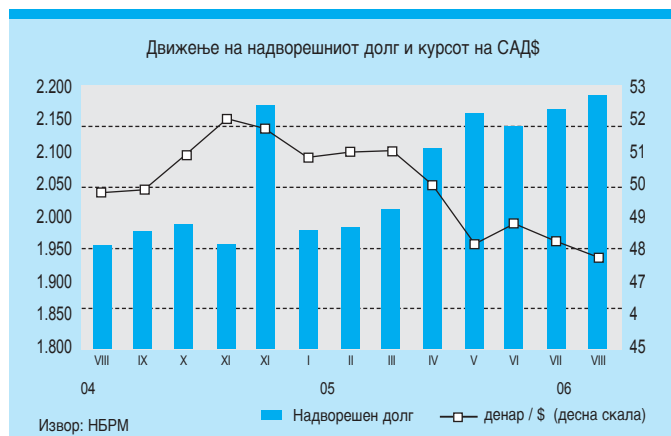
2.1. Кумулативниот пораст на извозот на стоки изразен во доларска вредност во првите осум месеци од 2006 година изнесува 11,9%, при кумулативен пораст на увозот за 13,4%.

Оттука, дефицитот во размената со странство во август 2006 година се зголеми за 121,6 милиони долари од тој во 2005 и изнесува 885,6 милиони долари. Степенот на покриеност на увозот со извоз на стоки на годишно ниво изнесува 62,6%.

2.2. Најголеми извозни групи производи во периодот јануари-август 2006 година се: железо и челик (390 мил. долари), облека (330 мил. долари), нафта и производи од нафта (130 мил. долари), тутун и преработки од тутун, овошје и зеленчук, пијалоци.

Овие шест групи производи сочинуваат 70,2% од вкупниот извоз на државата. Најголем дел од увозот на стоки (според СМТК), односно 15,7% отпаѓа на увозот на нафта и производи од нафта, на железо и челик 9,8% и на текстилни предива 9,3%.

2.3. Притоа, 55,1% од вкупно извезените стоки се пласирани на пазарот на Европска Унија, а 44,6% од вкупно увезените стоки во Република Македонија се со потекло од оваа интеграција.

Извозот на стоки во Европска Унија е зголемен за 12,6%, а увозот за 10,8%. Србија и Црна Гора, Германија, Грција, Италија, Хрватска и Бугарија се наши најголеми партнери, со учество од 75,4% во вкупниот извоз.

Анализата на валутната структура на надворешно-трговската размена покажува позитивни тенденции на зголемување и на делот од извозот реализиран во евра за 106 милиони евра (13,5%), како и на делот од извозот реализиран на „доларскиот пазар“, за 48 милиони долари (15,2%). Истовремено, увозот на стоки од евро пазарот е зголемен за 11,9%, а увозот од доларските подрачја за 22,1%.

2.4. Надворешниот долг на Р. Македонија врз основа на долгорочни кредити и заеми на крајот на август 2006 година изнесуваше 2.183 милиони долари и е на речиси исто ниво во однос на декември 2005 година.

Во структурата на долгот по кредитори најголемо учество отпаѓа на мултилатералните кредитори (51,7%), од кои најголем дел се ИДА, ИБРД, ЕИБ, и ЕУ. Билатералните кредитори учествуваат со 9,5%, а приватните кредитори со 38,8%, од кои 22,7% се по основ на еврообврзници.

2.5. За првите осум месеци користени се кредити во износ од 208 милиони долари, од кои 143 милиони долари од приватни кредитори.

Редовното сервисирање на обврските продолжува и понатаму, при што од почетокот на годината заклучно со август сервисирани се 385,6 милиони долари, од кои 340 милиони долари главница.

2.6. Состојбата на краткорочниот долг на крајот на август 2006 година изнесува 122,1 милиони долари и во целост се однесува на приватниот сектор, и тоа по основ на финансиски кредити.

3. ФИСКАЛЕН СЕКТОР

3.1. Во периодот јануари-август 2006 година, вкупните приходи на Централниот буџет изнесуваат 40.441 милиони денари, што претставува речиси исто остварување во однос на истиот период од минатата година. Даночните приходи во овој период

се реализирани во износ од 37.906 милиони денари, пораст од 7,2% во однос на минатата година.

Учеството на данокот на додадена вредност во вкупните даночни приходи во периодот јануари–август 2006 година изнесува 46,2%, а на акцизите 19,2%. Во овој период, приходите од персоналниот данок на доход се остварија во износ од 5.373 милиони денари што е за 3,7% повеќе во споредба со истиот период во 2005 година. Значаен пораст од 1.185 милиони денари (56,1%) е остварен кај данокот на добивка, што е за 3,6% повисоко ниво од планот. Во периодот јануари–август 2006 година приходите од царина се зголемени за 3,5% споредено со истиот период лани.

густ 2006 година да се оствари суфицит на Централниот Буџет од 811 милиони денари, додека консолидираниот буџет оствари дефицит од 359 милиони денари.

4. МОНЕТАРЕН СЕКТОР

4.1. Просечната каматна стапка на благајничките записи во август 2006 година изнесуваше 5,5%, додека просечните месечни пондерирани каматни стапки на државните записи со рочност од три, шест и дванаесет месеци месеци изнесуваа 5,19%, 6,97% и 8,66%.

Во август 2006 година, монетарната политика се спроведуваше во услови на релативно експанзивна фискална политика, како и поволни движења на девизниот пазар, при што НБРМ и овој месец изврши нето откуп на девизи. Вкупните ликвидни средства на банките забележаа незначително намалување од 0,2% во однос на претходниот месец, и на крајот на август изнесуваа 6.579 милиони денари. Нето ефектот од делувањето на автономните фактори е креирање дополнителна ликвидност која во целост беше стерилизирана преку монетарните инструменти. Така, во август преку благајничките записи на НБРМ беа повлечени 367 милиони денари, додека преку државните записи за монетарни цели беше повлечена дополнителна ликвидност од 985 милиони денари.

4.2. На крајот од август 2006 година, на месечна основа, примарните пари забележаа пад од 1,5%, а готовите пари во оптек 3,3%.

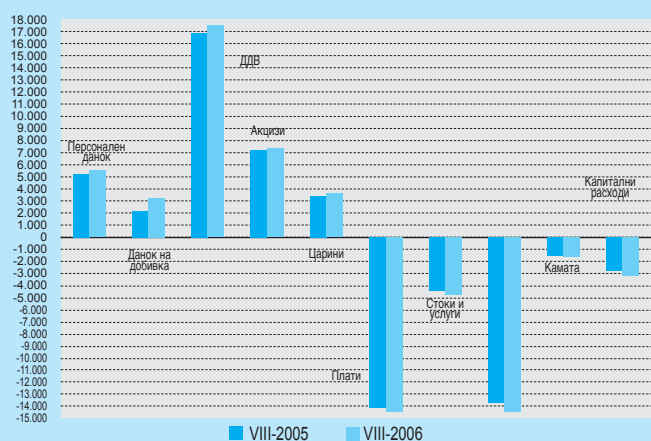
Монетарните агрегати забележаа дивергентни движења, така монетарниот агрегат М1 е намален за 0,8%, меѓутоа порастот на вкупниот депозитен потенцијал на банките услови позитивна месечна промена кај пошироките монетарни агрегати М2 и М4, кои остварија месечен пораст од 1,7% и 1,8%, соодветно.

4.3. Во август 2006 година, вкупниот депозитен потенцијал на комерцијалните банки забележа зголемување од 25% на годишна основа.

Ваквите движења се резултат на порастот на денарските депозити за 3,9% и на девизните депозити од 2,2%. Кредитите на приватниот сектор во август 2006 година забележаа пораст од 25,5% на годишно ниво.

Во каматната политика на комерцијалните банки во август не беа забележани некои позначајни промени. Имено, просечните пондерирани каматни

Одделни категории на приходи и расходи

Извор: Министерство за финансии

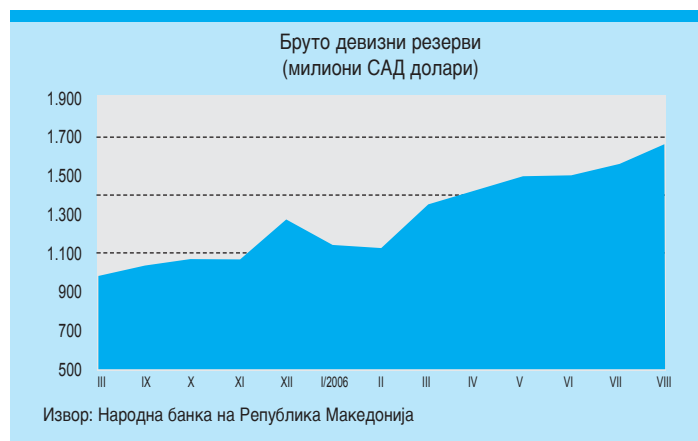
3.2. Во периодот јануари-август 2006 година, вкупните расходи на Централниот буџет изнесуваа 39.630 милиони денари, што е за 6,8 % повеќе во однос на истиот период од 2005 година.

Најголеми расходни ставки се трансферите (38,0%) и платите и надоместоците (36,8%).

Во делот на трансферите во периодот јануари–август се потрошени 8,9% повеќе средства споредено со 2005 година. Трансферите кон Фондот за пензиско и инвалидско осигурување се извршени во износ од 5.792 милиони денари или за 620 милиони денари или 12,0% повеќе во однос на истиот период лани. Расходите за плати во периодот јануари–август се зголемени за 2,3% на годишно ниво, додека пак расходите за стоки и услуги за 7,5%. Во овој период, капитални расходи изнесуваат 3.288 милиони денари, што е зголемување за 13,0 % или за 379 милиони денари на годишно ниво.

3.3. Зголемената наплата на јавните приходи во услови на помалото трошење на буџетските средства придонесоа во периодот јануари-ав-

стапки за денарски кредити во август 2006 година изнесуваа 11,1% што во однос на претходниот месец претставува незначителен пад од 2 процентни поени. Истовремено, каматните стапки на девизните кредити изнесуваа 8,1% и се на ниво од претходниот месец. Промени не се забележани и кај просечните пасивни каматни стапки на денарските депозити и кај каматните стапки на девизните депозити.

4.4. Бруто девизните резерви на крајот од август 2006 година достигнаа ниво од 1.724 милиони САД долари, што во однос на крајот на декември 2005 година претставува пораст од 30%.

Во август 2006 година, при интервенциите на девизниот пазар НБРМ продаде 2,9 милиони САД долари и откупи 26,9 милиони долари, со што нето ефектот беше откупени 24,0 милиони долари.

5. СОЦИЈАЛЕН СЕКТОР

5.1. Во август 2006 година во Агенцијата за вработување на Република Македонија се регистрирани 9.013 засновани нови работни односи, пораст од 0,7% на годишно ниво.

Притоа, вработувањата на регистрираните невработени лица во август 2006 година учествуваа со 26,8% во вкупните вработувања, додека останатите вработувања се директно од дотогаш неактивното население или лица кои преминале од едно на друго работно место.

5.2. Бројот на регистрирани невработени лица во август 2006 година изнесуваа 320.947, што е за 13% пониско на годишно ниво.

Намалувањето главно се должи на зголемените контроли при регистрација и евиденција на невработените лица. Приливот на лица во регистарот на Агенцијата за вработување во август 2006 година изнесува 7.369 лица, додека како одлив на лица од Агенцијата се регистрирани 7.963 лица.

Од регистрираните невработени лица во август 2006 година, 47,1% се неквалификувани и полуквалификувани, 26,7% со завршено средно стручно образование, 18,5% се квалификувани и високо квалификувани и 7,5% се со завршено вишо и високо образование. Според полот, мажите учествуваат со 56,5% во вкупниот број на невработени лица.

5.3. Во август 2006 година, 36.184 лица користеле паричен надоместок во случај на невработеност, што претставува 11,1% од евидентираниите невработени лица.

Во однос на истиот период претходната година бројот на корисници на паричен надоместок е намален за 17,0%.

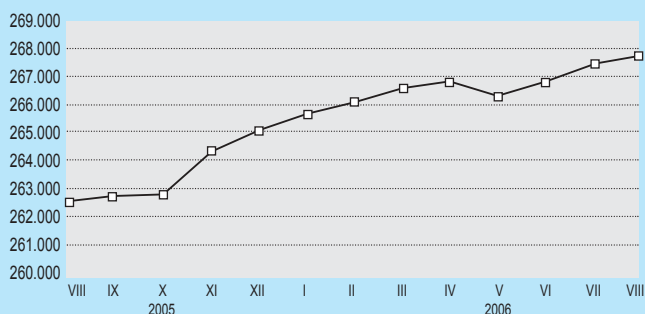
Од вкупниот број на регистрирани невработени лица во август 2006 година, 74,3% користеле бесплатно здравствено осигурување од Агенцијата за вработување. На годишна основа, бројот на корисници на здравствено осигурување е намален за 1,7%.

5.4. Согласно податоците на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување, во август 2006 година се евидентирани 267.686 пензионери, што во однос на август минатата година претставува пораст од 1,9%.

За исплата на пензиите, во овој месец се потрошени 2.051 милиони денари.

Во август 2006 година вредноста на просечната пензија изнесуваа 7.681 денари, што на годишно ниво претставува пораст од 3,0%. Соодносот на просечната пензија со просечната исплатена нето плата во јуни 2006 година изнесуваа 56,6%.

Вкупен број на пензионери

Извор: Фонд на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија

5.5. Последните расположливи податоци за корисниците на социјална помош покажуваат дека во август 2006 година за исплата на социјална помош се потрошени 140 милиони денари за 64.553 домаќинства, што е за 4,7% пониско ниво на годишна основа.

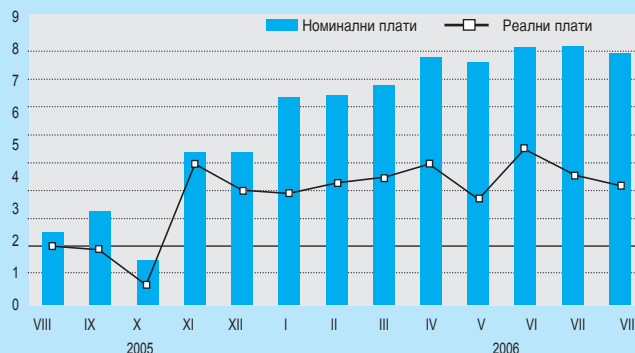
Во категоријата на корисници на помош за туѓа нега е забележано мало намалување, при што за овој вид на помош во август се потрошени 63,3 милиони денари за 19.979 лица. Како корисници на постојана парична помош, во овој месец се регистрирани 5.966 лица и за нив се потрошени 18,1 милиони

денари, додека здравствена заштита користат 5.464 лица (лица кои не користат заштита по други основи).

5.6. Во август 2006 година просечната исплатена месечна нето-плата по вработен изнесуваше 13.430 денари, односно на годишна основа номиналната и реалната просечна плата регистрираа стапки на раст од 7,8% и 3,7%, соодветно.

Во август 2006 година, 15,2% од работниците во Република Македонија, не примиле плата.

Просечни нето-плати (годишни промени, %)

Извор: Државен завод за статистика

Табела 3: БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД
(реални стапки на раст, квартал во однос на ист квартал претходна година, 2000–2006)

		Земјоделство, лов, шумарство и рибарство	Вадење руди и камен, преработу- вачка индустрија и снабдување со ел. енергија, гас и вода	Градеж- ништво	Трговија на големо и трговија на мало	Хотели и ресторани	Сообраќај, складирање и врски	Финансиско посреду- вање, активности во врска со недвижен имот, изнајмување и импутирани станарини	Јавна управа и одбрана, социјална заштита, образо- вание, здравство и социјална работа	Импутиран и банкарс- ки услуги	Додадена вредност	Нето да- ноци на произ- водство	БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД
		A + Б	В + Г + Д	Ѓ	Е	Ж	З	С + И + Љ	Ј + К + Л + Н				
2000	I	2.4	16.3	4.1	37.7	-7.1	13.4	2.4	1.0	0.5	11.4	15.1	12.0
	II	3.6	17.1	-9.9	4.6	-14.8	11.1	2.5	1.3	0.8	5.6	9.0	6.1
	III	1.2	1.8	5.3	-8.7	-9.6	10.1	2.7	-0.8	1.9	0.6	3.9	1.0
	IV	-3.1	4.5	12.5	-12.7	-13.1	0.7	3.2	-1.1	3.7	-0.3	3.0	0.2
	00/99	1.0	9.4	2.6	3.0	-11.3	8.5	2.7	0.1	1.7	4.1	7.5	4.5
2001	I	-6.9	-2.8	0.7	-18.9	6.7	-4.8	3.0	-8.7	-6.9	-6.2	-6.9	-6.3
	II	-12.5	-4.7	-4.9	4.5	-7.1	-7.2	2.6	-5.1	-8.5	-3.8	-4.4	-3.9
	III	-13.3	-10.6	-22.9	4.4	-14.7	-11.1	1.4	0.8	-13.1	-6.2	-6.9	-6.4
	IV	-10.3	-0.5	-22.8	9.7	-0.1	-9.9	1.3	3.7	-13.5	-1.5	-2.2	-1.6
	01/00	-10.8	-4.6	-14.4	-0.8	-4.5	-8.3	2.1	-2.3	-10.5	-4.4	-5.1	-4.5
2002	I	-5.6	-10.1	-7.0	6.0	-1.0	-3.4	-2.8	10.0	-2.5	-1.8	1.1	-1.3
	II	-2.5	-3.5	0.7	4.6	16.1	-6.7	-4.1	4.7	1.7	-0.9	2.0	-0.4
	III	-1.6	-1.3	5.3	4.2	32.2	-0.5	-4.1	0.8	6.2	0.3	3.2	0.8
	IV	1.8	10.2	1.4	6.8	18.8	3.5	-3.7	-0.8	2.2	3.6	6.6	4.1
	02/01	-2.0	-0.8	0.6	5.4	16.7	-1.8	-3.7	3.5	1.8	0.4	3.3	0.9
2003	I	3.2	3.9	8.8	1.8	14.2	-2.7	-4.4	5.7	4.4	2.3	-0.5	1.8
	II	3.5	4.0	8.1	2.2	6.7	5.2	-3.7	6.5	-3.2	3.5	0.7	3.0
	III	6.5	15.0	13.8	1.1	11.1	0.5	-3.0	4.9	-4.3	5.9	3.1	5.4
	IV	6.2	-0.7	21.6	2.0	7.0	-0.9	-3.3	2.7	-1.6	1.7	-1.0	1.2
	03/02	4.8	5.0	13.3	1.8	9.6	0.4	-3.6	4.9	-1.2	3.3	0.6	2.8
2004	I	4.5	0.7	2.7	13.3	-11.2	-7.6	11.5	0.0	10.4	3.4	3.4	3.4
	II	6.3	0.7	10.1	14.9	-8.4	-5.0	12.4	-0.4	13.2	4.8	4.8	4.8
	III	6.7	1.3	6.6	16.6	-14.2	-4.7	12.0	-1.3	13.7	4.6	4.6	4.6
	IV	7.3	-5.0	8.6	17.6	-10.7	-2.2	11.2	-0.8	12.6	3.4	3.4	3.4
	04/03	6.2	-0.8	7.4	15.7	-11.3	-4.8	11.8	-0.6	12.5	4.0	4.4	4.1
2005*	I	4,1	4,7	-9,7	5,9	3,9	6,4	0,2	0,5	-0,9	2,9	2,9	2,9
	II	3,6	13,0	-9,0	8,2	8,6	7,4	0,9	0,3	1,4	5,0	5,0	5,0
	III	2,8	5,9	-3,0	8,6	8,6	8,0	1,5	2,0	0,0	4,1	4,1	4,1
	IV	1,8	4,0	-0,2	8,7	4,9	3,0	2,9	3,4	11,1	3,8	3,8	3,8
	05/04	3,1	6,8	-5,0	7,9	6,6	6,1	1,4	1,5	2,9	4,0	4,0	4,0
2006*	I	3,0	0,5	-2,4	6,2	1,0	8,3	1,5	1,5	4,1	2,5	2,6	2,6
	II	2,8	1,6	1,4	4,3	-0,4	7,3	1,8	2,7	5,2	2,8	2,8	2,8

* Претходни податоци

Извор: Државен завод за статистика.

Табела 4: ОСНОВНИ КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ТРЕНДОВИ

Процентуална промена во однос на истиот период од претходната година, освен ако не е поинаку назначено

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2005				2006			
							K – 1	K – 2	K – 3	K – 4	K – 1	K – 2	јули	август
РЕАЛЕН СЕКТОР														
Производство реални промени														
Бруто домашен производ	4,6	-4,5	0,9	2,8	4,1	4,0	2,9	5,0	4,1	3,8	2,6	-		
Индустриско производство	3,5	-3,1	-0,8	6,6	-2,1	7,0	4,8	13,0	6,0	4,1	0,5	1,7		
номинални промени														
Инвестиции во машини и опрема	20,8	-16,9	16,4	-7,7	4,9	4,9	5,7	4,8	-2,8	7,4	9,2	-		
Цени														
Трошоци на живот	5,8	5,5	1,8	1,2	-0,4	0,5	-0,4	0,9	0,9	0,8	2,7	3,5		
Цени на производители на индустриски производи	8,9	2,0	-0,9	-0,3	0,9	3,2	1,9	2,3	4,5	3,8	5,6	5,7		
Конкурентност на индустријата														
Продуктивност	6,0	0,5	3,0	13,1	3,9	11,8	2,8	11,5	-7,3	-1,9	3,8	5,9	10,8	10,4
Трошоци за работна сила по единица производ	-4,7	-0,7	0,2	-10,3	0,7	-11,8	-10,4	-18,4	-5,6	-5,6	-3,6	-1,2	-5,9	-4,8
Реални трошоци за работна сила по единица производ	-12,5	-2,7	1,1	-10,1	-0,4	-15,1	-13,9	-20,1	-8,1	-7,1	-9,3	-7,3	-11,3	-9,8
Берзански цени на најважните извозни и увозни производи цени во САД\$														
Сурова нафта-брент	28,3	24,4	25,0	28,9	38,3	54,4	47,6	53,1	61,6	56,9	61,9	69,8	73,9	73,4
Јагнешко месо (ц/кг)	261,9	291,2	330,3	388,4	461,4	443,3	478,1	479,7	429,2	410,8	383,9	420,3	414,1	416,4
Никел	8.638,0	5.944,7	6.772,0	9.629,0	13.823,4	14.744,0	15.348,0	16.191,0	14.567,4	12.649,0	14.810,0	19.925,0	26.586,0	30.744,0
Бакар	1.813,0	1.578,3	1.559,0	1.779,0	2.866,0	3.679,0	3.268,0	3.379,0	3.756,6	4.302,0	4.940,0	7.210,0	7.712,0	7.696,0
Олово	45,4	47,6	45,3	51,5	88,7	97,6	97,8	100,4	89,2	104,9	124,2	110,0	105,2	117,4
Цинк	112,8	88,6	77,9	82,8	104,8	138,1	131,5	137,2	129,7	164,0	224,2	329,2	334,0	334,7
Ладно валани челични лимови	385,8	299,2	328,3	444,6	607,1	733,3	683,3	712,5	750,0	750,0	750,0	666,7	700,0	700,0
Топло валани челични лимови	295,8	216,5	246,7	320,2	502,5	633,3	583,3	612,5	650,0	650,0	650,0	591,7	600,0	600,0
НАДВОРЕШЕН СЕКТОР														
номинални промени на доларски вредности														
Извоз на стоки (ФОБ)	11,0	-12,7	-3,7	22,2	22,4	21,8	31,7	39	14,3	8,0	-6,5	14,1	25,6	47,0
Увоз на стоки (ЦИФ)	17,9	-19,4	16,3	15,3	25,9	10,1	13,8	24,6	8,8	-2,8	-6,4	8,4	32,7	31,2
Трговски биланс (милиони САД \$)	-771	-533	-849	-937	-1.230	1.187	-219,2	-380,0	-263,0	-326,6	-206,0	-382,6	-109,0	-98,5
Тековна сметка на Платниот биланс (милиони САД \$)	-236	-38	-324	-277	-415	-81,0	-21,4	-112,6	78,2	34,4	-23,8	-60,9	34,4	-
Промена во девизните резерви (милиони САД \$) „-“ значи намалување	235,6	62,0	-40,5	168,8	82,3	415,1	13,4	29,5	111,9	260,3	33,5	112,8	39,6	-
Надворешен долг средно. долго. (крај на период во милиони САД \$)	1.495,1	1.429,0	1.577,0	1.798,6	2.007,5	2.181,3	1.961,0	1.994,2	1.980,0	2.181,3	2.013,0	2.134,0	2.161,6	2.183,5
Курсеви (просечен)														
денар/ЕУРО	60,73	60,91	60,98	61,26	61,34	61,30	61,40	61,37	61,22	61,19	61,23	61,17	61,17	61,19
денар/САД \$	65,89	68,04	64,73	54,30	49,41	49,2919	46,80	48,68	50,16	51,47	50,97	48,75	48,21	49,38

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2005				2006			
							K - 1	K - 2	K - 3	K - 4	K - 1	K - 2	јули	август
ВЛАДИНИ ФИНАНСИИ														
номинални промени														
Приходи	22,5	-10,3	10,1	-7,4	5,8	7,5	-9,0	5,8	27,3	6,3	-6,1	-11,4	-26,4	9,5
Даночни приходи	22,1	-6,9	14,0	-9,6	6,8	4,8	-3,1	6,2	7,3	8,0	-0,3	-8,4	14,4	13,5
ДДВ	75,2	-1,8	19,8	3,2	21,6	5,1	-5,9	4,4	10,4	10,7	-14,3	-9,2	18,8	7,6
Расходи	12,7	27,0	-0,1	-13,8	0,3	6,1	5,6	0,6	6,2	10,9	10,0	2,9	10,1	9,2
Тековни расходи	1,8	31,9	17,2	-1,2	1,4	2,2	3,6	-0,5	3,7	1,6	11,2	3,2	4,5	3,9
Капитални расходи	94,5	28,3	11,8	-447,0	-3,4	47,4	42,2	11,4	32,7	85	5,4	0,3	73,4	94,1
Салдо на централниот буџет (во милиони денари)	6.285	-12.490	7.343	-2.551	371	1.183,0	-1.005,0	357,0	3.593,0	-1.672,0	-1.275,0	1.621,0	511,0	521,0
Салдо на консолидираниот буџет (во милиони денари)	5.905	-13.171	-13.019	-2.596	7	-1.708,0	-1.035,0	750,0	3.501,0	-2.420,0	-441,0	21,0	272,0	359,0
МОНЕТАРЕН СЕКТОР														
номинални промени (крај на период)														
Нето девизни средства	73,8	57,6	-19,1	5,3	4,7	30,3	4,0	13,4	10,0	30,3	41,2	34,8	40,2	43,9
Кредити на приватен сектор	17,2	7,3	12,7	15,8	18,7	20,5	25,0	23,0	22,0	20,5	21,0	26,3	26,3	26,5
Готови пари во оптек	16,6	48,5	0,0	0,3	-0,1	2,0	2,0	0,5	1,3	2,0	3,7	8,9	6,9	10,7
M1	22,6	5,6	4,6	1,1	-1,1	7,5	6,5	3,8	6,0	7,5	3,8	13,3	13,6	16,3
M2	29,4	61,9	-7,0	15,9	15,1	16,0	23,4	14,5	14,1	16,0	14,9	12,8	20,4	23,5
M4	25,6	56,7		13,2	15,3	15,1	21,4	21,5	13,7	15,1	14,9	12,9	19,9	23,4
Однос на девизните резерви спрема M1	1,65	1,88	1,51	1,51	1,62	2,30	1,68	1,78	1,92	2,30	2,55	2,47	2,42	2,58
СОЦИЈАЛЕН СЕКТОР														
Пазар на работна сила														
Стапка на невработеност (APC)	32,2	30,5	31,9	36,7	36,7	36,5	38,6	37,4	36,5	36,5	36,2	36,1		
Вкупно нововработени (крај на период)	101.996	90.308	110.401	79.921	112.013	147.965	27.845	63.873	102.114	147.965	40.433	73.887	85.054	96.067
Нововработени на неопределено време (крај на период)	63.987	63.346	74.341	49.661	63.538	85.033	16.801	36.212	59.363	85.033	22.258	37.428	42.897	46.639
Плати														
Номинални нето плати	5,5	3,5	6,9	4,8	4,0	4,5	3,0	2,2	2,2	3,6	6,6	7,7	8,0	7,8
Реални нето плати	-0,3	-1,9	5,0	3,6	4,4	2,0	3,4	2,0	1,3	2,8	3,8	4,1	4,0	3,7
Потрошувачка кошница	2,5	5,2	2,7	-0,7	-2,7	-1,2	-4,0	-3,3	0,5	-0,5	4,3	4,7		
Социјална заштита														
Број на пензионери (крај на период)	241.221	247.200	249.421	254.267	260.075	265.152	260.879	260.879	262.833	265.152	266.615	266.842	267.426	267.686
Број на домаќинства кои примаат социјална помош (крај на период)	77.309	80.160	82.673	64.453	66.940	66.485	69.667	69.667	68.517	66.485	67.629	64.402	64.054	64.553
Број на лица кои примаат надомест за невработени (крај на период)	35.046	41.375	46.772	47.324	45.867	40.230	44.230	44.230	41.412	40.124	36.982	36.184		

Извор: Државен завод за статистика, Народна банка на Македонија, Министерство за финансии, Министерство за труд и социјална политика, Агенција за вработување, World Development Prospects (Pink Sheets), пресметки на Министерството за финансии.

Табела 5: БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД СПОРЕД ПРОИЗВОДЕН МЕТОД

Во милиони денари

По тековни цени

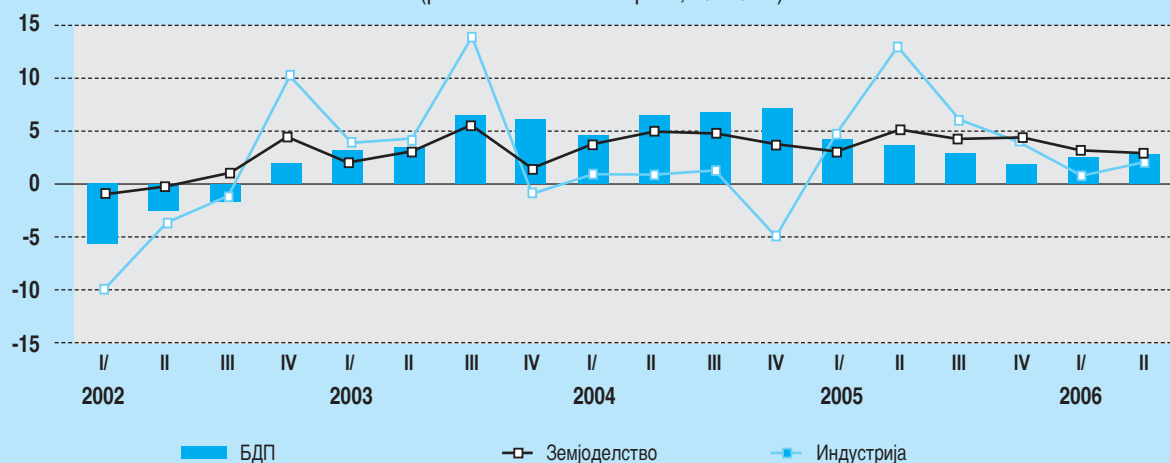
НКД	Назив	2000	2001	2002	2003	2004	Индекси
сектор							2004/2003
A	Земјоделство, лов и шумарство	23.756	22.933	24.509	28.672	30.073	4,9
B	Рибарство	14	24	48	27	21	-22,2
B	Вадење на руди и камен	1.856	1.312	960	989	1.042	5,4
Г	Преработувачка индустрија	40.926	39.587	37.925	39.651	39.663	0,0
Д	Снабдување со електрична енергија, гас и вода	10.381	10.041	9.146	11.778	11.080	-5,9
Ѓ	Градежништво	13.361	11.801	11.893	13.537	14.736	8,9
Е	Трговија на големо и мало, поправка на моторни возила, мотоцикли и предмети за лична употреба и за домаќинствата	25.402	26.076	27.348	28.282	36.000	27,3
Ж	Хотели и ресторани	3.463	3.410	4.088	4.653	4.172	-10,3
З	Сообраќај, складирање и врски	21.261	21.694	20.610	21.062	20.642	-2,0
С	Финансиско посредување	7.342	7.420	7.427	6.110	7.510	22,9
И	Активности во врска со недвижен имот, изнајмување и деловни активности	7.466	8.304	8.168	8.453	8.853	4,7
Ј	Јавна управа и одбрана, задолжителна социјална заштита	14.333	14.445	16.145	16.984	17.874	5,2
К	Образование	8.266	8.048	8.688	9.436	9.913	5,1
Л	Здравство и социјална работа	8.987	8.690	9.361	9.897	9.650	-2,5
Љ	Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	5.217	5.548	5.553	5.503	5.984	8,7
	Импутирани станарини	10.465	10.631	10.792	13.732	15.662	14,1
	Минус: импутирани банкарски услуги	5.153	4.738	4.160	3.797	4.720	24,3
A.	Додадена вредност по основни цени	197.344	195.230	198.592	214.969	228.155	6,1
Б.	Нето даноци на производство	39.045	38.611	45.378	36.516	37.101	1,6
A + Б	БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД	236.389	233.841	243.970	251.485	265.256	5,5

Табела 6: БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД СПОРЕД РАСХОДЕН МЕТОД

	Во милиони денари					Во %				
	2000	2001	2002	2003	2004	2000	2001	2002	2003	2004
БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД	236.389	233.841	243.970	251.486	265.257	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
(по тековни цени)										
Финална потрошувачка	218.986	221.771	242.795	243.853	261.723	92,6	94,8	99,5	97,0	98,7
Финална потрошувачка на домаќинствата	175.965	163.788	188.179	191.873	206.610	74,4	70,0	77,1	76,3	77,9
Финална јавна потрошувачка	43.021	57.983	54.616	51.980	55.112	18,2	24,8	22,4	20,7	20,8
Бруто-инвестиции	50.683	42.759	50.276	50.261	57.202	21,4	18,3	20,6	20,0	21,6
Инвестиции во основни средства	38.332	34.716	40.448	42.110	47.286	16,2	14,8	16,6	16,7	17,8
Пораст на залихи	12.351	8.043	9.828	8.151	9.916	5,2	3,4	4,0	3,2	3,7
Извоз на стоки и услуги	114.209	99.091	92.780	95.254	106.758	48,3	42,4	38,0	37,9	40,2
Извоз на стоки	87.161	78.625	71.994	73.800	82.635	36,9	33,6	29,5	29,3	31,2
Извоз на услуги	19.971	15.894	16.387	17.705	20.154	8,4	6,8	6,7	7,0	7,6
Набавки на нерезидентите во земјата	7.077	4.572	4.399	3.749	3.968	3,0	2,0	1,8	1,5	1,5
Увоз на стоки и услуги	147.489	129.780	141.881	137.882	160.426	62,4	55,5	58,2	54,8	60,5
Увоз на стоки	123.910	107.166	124.062	120.038	137.584	52,4	45,8	50,9	47,7	51,9
Увоз на услуги	23.579	22.614	17.819	17.844	22.842	10,0	9,7	7,3	7,1	8,6

Извор: Државен завод за статистика

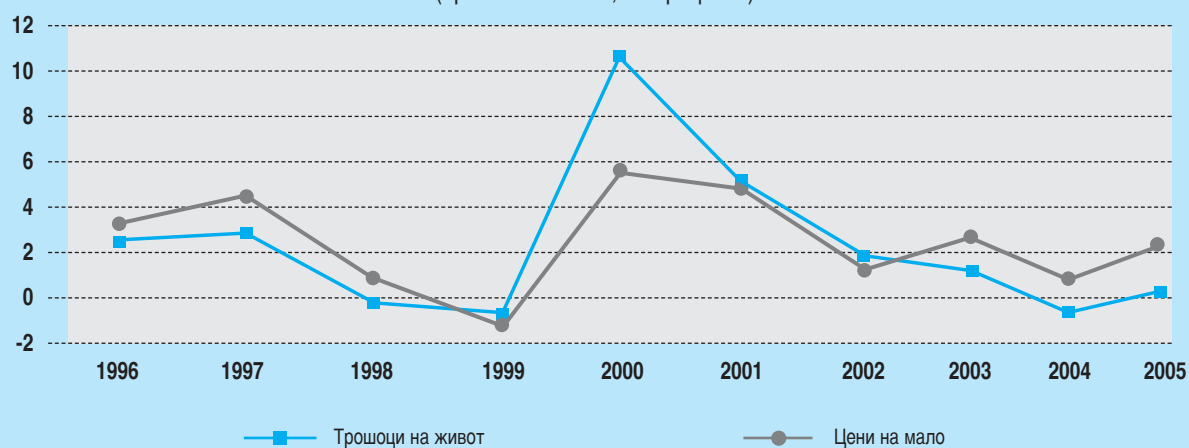
График 1: БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД
(реални стапки на пораст, Q / Q - 4)

Бруто домашен производ ¹⁾	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
во милиони САД \$	3.450	3.389	3.351	3.390	3.458	3.575	3.730	3.899	3.723	3.872	4.119	4.298
(по глава на жител) во САД \$	1.785	1.742	1.705	1.709	1.732	1.781	1.848	1.924	1.830	1.917	2.032	2.114

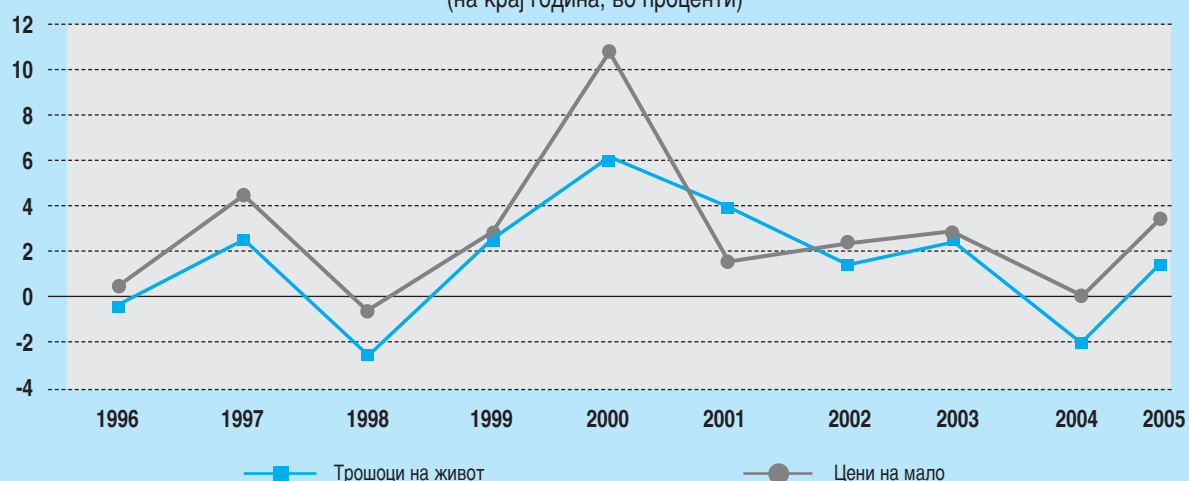
1) Пресметани по ПАРЕ методологија на ООН со која се врши конверзија со курс приспособен кон движењата на цените во националната економија. Притоа, како базен е земен курсот на САД\$ во однос на денарот во 1994 година, а од 2002 како базна е земена 2000-та година и е извршена индексација со дефлаторот. Поради тоа, податоците за 2002, 2003 и 2004 година не се споредливи со претходните години.*

График 2: ИНФЛАЦИЈА
(просечни стапки, во проценти)

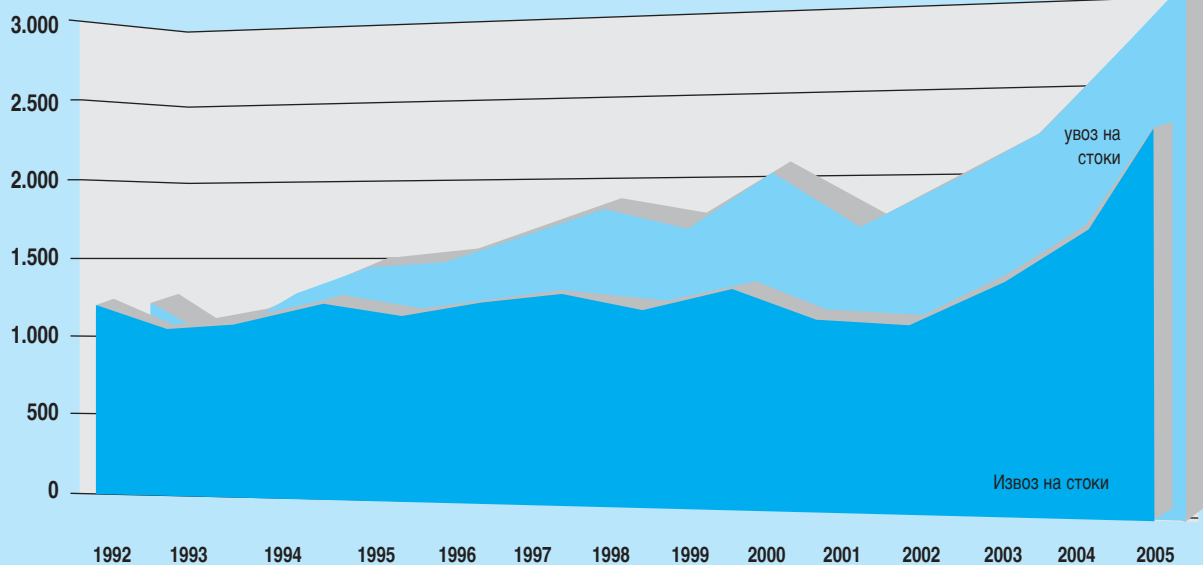
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Трошоци на живот	2.3	2.6	-0.1	-0.7	5.8	5.5	1.8	1.2	-0.4	0.5
Цени на мало	3.0	4.4	0.8	-1.1	10.6	5.2	1.4	2.4	0.9	2.1

График 3: ИНФЛАЦИЈА
(на крај година, во проценти)

	крај на година, во проценти									
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Трошоци на живот	-0.7	2.7	-2.4	2.4	6.1	3.7	1.1	2.6	-1.9	1.2
Цени на мало	0.2	4.5	-1.0	2.3	10.8	1.2	2.2	2.9	-0.1	3.2

График 4: НАДВОРЕШНО ТРГОВСКА РАЗМЕНА
(во милиони САД \$)

	во милиони САД \$													
	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Извоз на стоки	1,199	1,055	1,086	1,204	1,147	1,237	1,292	1,190	1,321	1,153	1,112	1,359	1,674	2,041
Увоз на стоки (FOB)	1,206	1,013	1,271	1,427	1,462	1,623	1,807	1,686	2,011	1,677	1,917	2,211	2,793	3,097
Салдо	-7	42	-185	-223	-315	-386	-515	-496	-690	-524	-805	-852	-1,119	-1,056

Табела 7: ПЛАТЕН БИЛАНС НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

(годишни, квартални и месечни податоци)¹

(во милиони долари)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	K-1	K-2	K-3	K-4	2005	K-1	K-2	VII	2006
ТЕКОВНИ ТРАНСАКЦИИ	-269,29	-32,46	-75,28	-235,43	-357,81	-152,28	-414,82	-20,95	-110,98	78,35	-27,90	-81,48	-23,82	-60,89	34,42	-50,29
Стоки, нето	-515,09	-495,81	-690,41	-523,23	-804,34	-851,48	-1112,08	-190,66	-342,99	-230,08	-293,74	-1.057,47	-246,47	-360,51	-98,25	-705,23
Извоз, f.o.b.	1.291,52	1.189,98	1.320,73	1.153,33	1.112,15	1.359,04	1.672,43	481,72	512,81	507,36	537,76	2.039,64	449,93	584,48	230,84	1.265,25
Увоз, f.o.b. ²	-1.806,61	-1.685,79	-2.011,14	-1.676,56	-1.916,49	-2.210,52	-2.784,51	-672,38	-855,80	-737,44	-831,49	-3.097,11	-696,40	-944,99	-329,09	-1.970,48
Услуги, нето	-59,60	41,83	47,05	-15,79	-22,13	-2,56	-54,39	-3,72	-17,00	11,39	-24,53	-33,87	-6,16	-5,60	13,76	2,00
Доход, нето	-44,82	-42,15	-45,44	-39,46	-29,78	-32,33	-39,23	0,61	-20,55	-44,78	9,73	-54,99	6,15	-5,33	-3,11	-2,29
од кој: камата, нето	-44,34	-41,41	-39,15	-33,59	-18,64	-31,88	-26,22	-10,03	-4,62	-10,50	-0,80	-25,95	-9,12	-7,05	-6,00	-22,17
Тековни трансфери, нето	350,21	463,66	613,53	343,06	498,45	734,09	790,88	172,82	269,56	341,83	280,65	1.064,85	222,67	310,54	122,01	655,22
Официјални	37,39	72,69	132,30	48,65	100,50	103,36	70,07	11,73	15,83	20,08	16,75	64,39	16,94	19,70	4,23	40,87
Приватни	312,82	390,97	481,23	294,41	397,95	630,73	720,81	161,09	253,73	321,75	263,90	1.000,47	205,73	290,85	117,78	614,36
КАПИТАЛНА И ФИНАНСИСКА СМЕТКА																
Капитална сметка, нето	281,84	-128,46	11,28	178,23	376,87	169,97	407,01	26,06	107,35	-72,88	34,13	94,67	24,90	67,37	-41,19	51,08
Капитални трансфери, нето	-1,79	0,00	0,31	1,30	8,26	-6,69	-4,61	-0,01	-0,15	0,24	-2,09	-2,01	0,44	-0,54	0,87	0,77
Официјални	0,00	0,00	0,31	3,64	9,92	-6,60	-4,61	-0,01	-0,15	0,24	-2,09	-2,01	0,44	-0,54	0,87	0,77
Други	0,00	0,00	0,00	3,64	9,92	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Стекнување/располагање со нефинансиски средства	-1,79	0,00	0,00	-2,34	-1,66	-0,09	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Финансиска сметка, нето	283,63	-128,46	10,97	176,93	368,62	176,66	411,62	26,07	107,51	-73,12	36,22	96,68	24,45	67,91	-42,06	50,30
Директни инвестиции, нето	117,72	31,80	176,23	442,32	77,72	94,26	155,85	36,15	33,18	17,33	10,43	97,08	290,53	21,56	2,38	314,47
Портфолио инвестиции, нето	7,79	0,14	-0,09	0,36	0,35	3,39	14,82	16,47	4,78	17,71	196,15	235,11	14,19	31,53	1,88	47,60
Други инвестиции, нето	226,66	-32,01	85,05	-183,27	159,98	129,97	260,42	-13,13	99,09	3,69	89,91	179,56	-246,73	127,63	-6,74	-125,84
Трговски кредити, нето	45,39	7,13	146,54	-125,08	83,1	82,95	170,05	-60,00	84,96	-38,62	38,25	24,60	-9,23	47,02	-13,36	24,43
Заеми, нето	219,87	54,83	13,51	-107,31	8,19	23,47	59,82	18,71	80,99	6,55	47,69	153,94	-160,43	46,28	24,44	-89,71
Валуту и депозити, нето	-40,62	-135,01	-122,53	27,09	44,69	2,85	-3,66	23,69	-72,10	30,04	-6,40	-24,77	-83,21	-6,47	-22,94	-112,62
од кои: монетарна власт, нето	0,00	-21,20	-0,19	-77,08	68,79	17,77	26,44	0,00	-0,41	1,18	0,00	0,77	-68,78	0,00	0,00	-68,78
комерцијални банки, нето	-28,77	-51,28	-93,26	-272,39	112,17	-54,59	-105,08	21,65	-60,98	49,22	16,68	26,57	7,02	24,63	-16,48	15,17
население, нето	-11,85	-62,52	-29,08	376,56	-136,27	39,68	74,97	2,04	-10,71	-20,35	-23,08	-52,10	-21,46	-31,10	-6,46	-59,02
Други, нето	2,03	41,04	47,53	22,03	24,00	20,69	34,22	4,47	5,23	5,72	10,37	25,79	6,14	40,80	5,11	52,05
Бруто официјални резерви	-68,54	-128,39	-250,22	-82,48	130,57	-50,96	-19,47	-13,42	-29,54	-111,84	-260,27	-415,07	-33,53	-112,80	-39,57	-185,90
(„-“ значи зголемување) ³																
ГРЕШКИ И ПРОПУСТИ	-12,55	160,92	64,00	57,19	-19,07	-17,70	7,81	-5,11	3,63	-5,47	-6,23	-13,19	-1,08	-6,48	6,77	-0,79

1) Ревидирана временска серија – претходни податоци

2) Увозот е прикажан на f.o.b. паритет согласно V-тото издание на Прирачникот за платен биланс од ММФ. Пресметката на с.i.f. - f.o.b. факторот како процент од увозот с.i.f. по години изнесува: 1993–20%, 1994–20%, 1995–20%, 1996–14%, 1997–10%, 1998–5.02%, 1999–4.86%, 2000–3.90%, 2001–4.20%, 2002–3.80%, 2003, 2004 и 2005 – 4.06%

3) Без монетарно злато и курсни разлики; Добиените средства од сукцесијата на поранешна СФРЈ во Мај 2003 година не се платно билансна трансакција, поради што истите се вклучени само во состојбите на девизните резерви, а не и во промените

Табела 8: НАДВОРЕШНО - ТРГОВСКА РАЗМЕНА ПО ЗЕМЈИ

		Вкупно			Германија			Србија и Црна Гора			САД		
		Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо
2000		1,322.6	2,093.8	-771.2	257.5	253.3	4.2	335.2	190.4	144.8	165.6	83.0	82.6
2001		1,155.0	1,687.6	-532.6	237.5	213.3	24.2	266.8	157.2	109.6	99.7	51.5	48.2
2002		1,115.5	1,995.2	-879.7	234.0	284.7	-50.7	246.4	185.2	61.2	77.4	58.7	18.7
2003		1,363.2	2,299.9	-936.7	278.3	303.8	-25.5	273.8	212.6	61.2	72.8	56.2	16.6
2004		1,675.9	2,931.6	-1,255.7	317.1	368.1	-51.0	347.6	249.7	97.9	71.9	47.7	24.2
2005		2,041.3	3,228.0	-1,186.7	364.2	335.0	29.2	459.4	264.1	195.3	44.0	45.0	-1.0
2000	Q1	331.1	606.8	-275.7	66.1	80.9	-14.8	78.8	47.8	31.0	49.6	16.3	33.3
	Q2	317.7	481.0	-163.3	56.9	52.7	4.2	76.3	47.3	29.0	48.6	16.5	32.1
	Q3	345.1	470.6	-125.5	70.8	55.0	15.8	82.8	47.3	35.5	37.5	23.4	14.1
	Q4	328.7	535.4	-206.7	63.7	64.7	-1.0	97.3	48.0	49.3	29.9	26.8	3.1
2001	Q1	291.5	400.4	-108.9	69.0	52.8	16.2	62.3	34.9	27.4	28.4	13.4	15.0
	Q2	285.3	416.6	-131.3	52.9	59.0	-6.1	74.1	39.2	34.9	23.4	15.6	7.8
	Q3	295.7	378.9	-83.2	61.9	42.8	19.1	62.9	33.4	29.5	26.9	11.7	15.2
	Q4	282.5	491.7	-209.2	53.7	58.7	-5.0	67.5	49.7	17.8	21.0	10.8	10.2
2002	Q1	244.0	444.2	-200.2	60.9	56.4	4.5	47.2	38.2	9.0	18.0	18.2	-0.2
	Q2	264.4	461.7	-197.3	54.0	70.5	-2.7	53.6	47.9	5.7	18.9	15.6	3.3
	Q3	289.1	497.1	-208.0	60.3	77.1	-10.4	55.8	47.9	7.9	16.5	10.7	5.8
	Q4	301.8	597.6	-295.8	57.0	89.2	-32.2	66.4	55.1	11.3	24.6	13.9	10.7
2003	Q1	293.7	531.7	-238.0	66.6	69.2	-2.6	47.2	50.4	-3.2	16.7	13.8	2.9
	Q2	355.8	580.9	-225.1	68.0	74.2	-6.2	76.4	54.8	21.6	13.8	19.1	-5.3
	Q3	337.8	550.2	-212.4	72.0	71.0	1.0	74.7	53.5	21.2	16.0	11.1	4.9
	Q4	375.9	637.1	-261.2	71.7	89.4	-17.7	75.5	53.9	21.6	26.3	12.2	14.1
2004	Q1	366.1	616.9	-250.8	82.1	84.4	-2.3	57.9	48.2	9.7	14.8	13.4	1.4
	Q2	368.0	716.6	-348.6	63.4	90.3	-26.9	84.4	63.7	20.7	14.1	11.6	2.5
	Q3	443.4	708.3	-264.9	78.5	83.1	-4.6	97.5	68.1	29.4	23.4	11.1	12.3
	Q4	498.4	889.8	-391.4	93.1	110.3	-17.2	107.8	69.7	38.1	19.6	11.6	8.0
2005	Q1	482.0	701.2	-219.2	112.0	73.7	38.3	75.0	58.8	16.2	7.5	13.7	-6.2
	Q2	512.7	892.6	-379.9	80.7	90.6	-9.9	123.2	71.2	52.0	11.9	12.2	-0.3
	Q3	507.9	769.0	-261.1	84.9	79.2	5.7	128.9	66.9	62.0	15.5	9.0	6.5
	Q4	538.7	865.2	-326.5	86.6	91.5	-4.9	132.3	67.2	65.1	9.1	10.1	-1.0
2006	Q1	450.6	719.1	-268.5	87.3	73.6	13.7	88.2	47.0	41.2	6.5	8.4	-1.9
	Q2	585.1	967.5	-382.4	88.2	96.5	-8.3	141.7	67.8	73.9	6.5	11.3	-4.8
2004	I	102.5	176.7	-74.2	27.3	21.8	5.5	14.5	11.2	3.3	6.4	5.3	1.1
	II	132.0	199.6	-67.6	28.0	32.8	-4.8	20.0	17.0	3.0	4.6	3.8	0.8
	III	131.6	240.6	-109.0	26.8	29.8	-3.0	23.4	20.0	3.4	3.8	4.3	-0.5
	IV	125.2	238.4	-113.2	22.3	27.6	-5.3	26.4	22.5	3.9	3.6	4.6	-1.0
	V	118.2	224.3	-106.1	19.7	29.2	-9.5	27.9	22.6	5.3	4.5	3.6	0.9
	VI	124.6	253.9	-129.3	21.4	33.5	-12.1	30.1	18.6	11.5	6.0	3.4	2.6
	VII	155.8	253.4	-97.6	31.6	32.4	-0.8	31.2	20.2	11.0	7.9	3.2	4.7
	VIII	137.6	223.5	-85.9	25.0	25.4	-0.4	34.1	28.0	6.1	6.0	3.5	2.5
	IX	150.0	231.4	-81.4	21.9	25.3	-3.4	32.2	19.9	12.3	9.5	4.4	5.1
	X	158.2	257.9	-99.7	24.6	32.2	-7.6	33.4	21.7	11.7	8.0	3.5	4.5
	XI	154.0	295.2	-141.2	26.9	34.9	-8.0	33.0	21.4	11.6	4.4	4.6	-0.2
	XII	186.2	336.7	-150.5	41.6	43.2	-1.6	41.4	26.6	14.8	7.2	3.5	3.7
2005	I	147.9	209.9	-62.0	43.3	21.7	21.6	19.0	15.8	3.2	3.1	4.5	-1.4
	II	156.6	224.0	-67.4	35.5	25.7	9.8	22.4	16.7	5.7	1.8	5.7	-3.9
	III	177.5	267.3	-89.8	33.2	26.3	6.9	33.6	26.3	7.3	2.6	3.5	-0.9
	IV	174.5	312.7	-138.2	29.5	25.7	3.8	38.8	30.2	8.6	3.5	4.2	-0.7
	V	179.1	284.6	-105.5	23.1	31.2	-8.1	42.8	19.0	23.8	4.4	3.7	0.7
	VI	159.1	295.3	-136.2	28.1	33.7	-5.6	41.6	22.0	19.6	4.0	4.3	-0.3
	VII	184.5	256.8	-72.3	35.8	28.2	7.6	41.7	18.5	23.2	6.0	3.0	3.0
	VIII	146.8	239.5	-92.7	22.8	26.5	-3.7	42.3	21.6	20.7	4.5	3.0	1.5
	IX	176.6	272.7	-96.1	26.3	24.5	1.8	44.9	26.8	18.1	5.0	3.0	2.0
	X	191.4	283.7	-92.3	28.3	30.6	-2.3	50.7	24.5	26.2	4.1	2.7	1.4
	XI	171.7	280.9	-109.2	25.5	29.2	-3.7	42.5	20.1	22.4	3.0	3.7	-0.7
	XII	175.6	300.6	-125.0	32.8	31.7	1.1	39.1	22.6	16.5	2.0	3.7	-1.7
2006	I	123.2	208.3	-85.1	26.4	20.8	5.6	22.5	12.1	10.4	2.7	3.5	-0.8
	II	147.9	217.6	-69.7	29.1	23.6	5.5	29.3	13.3	16.0	2.4	2.0	0.4
	III	179.8	300.7	-120.9	31.8	29.2	2.6	36.4	21.6	14.8	1.4	2.9	-1.5
	IV	176.4	320.2	-143.8	29.2	28.0	1.2	41.2	19.8	21.4	1.5	2.4	-0.9
	V	203.8	326.7	-122.9	29.1	35.6	-6.5	51.5	25.2	26.3	2.9	5.1	-2.2
	VI	204.9	338.5	-133.6	29.9	32.9	-3.0	49.0	22.8	26.2	2.1	3.8	-1.7
	VII	231.8	343.3	-111.5	37.3	30.9	6.4	49.2	24.5	24.7	2.0	3.4	-1.4
	VIII	215.8	314.2	-98.4	29.4	32.3	-2.9	63.8	24.1	39.7	3.3	3.2	0.1

во милиони САД \$

Италија			Грција			Русија				
Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо		
90.8	111.1	-20.3	84.1	201.5	-117.4	10.3	191.8	-181.5	2000	
88.7	107.7	-19.0	101.4	184.0	-82.6	13.9	139.4	-125.5	2001	
81.9	118.6	-36.7	116.9	237.9	-121.0	14.4	125.4	-111.0	2002	
95.4	122.5	-27.1	179.8	300.2	-120.4	13.7	177.8	-164.1	2003	
134.4	163.6	-29.2	228.8	277.9	-49.1	19.7	265.4	-245.7	2004	
169.5	185.2	-15.7	312.9	296.8	22.1	21.4	418.6	-397.2	2005	
25.4	29.4	-4.0	19.7	43.1	-23.4	2.6	60.8	-58.2	2000	Q1
27.4	29.3	-1.9	18.4	42.3	-23.9	2.7	38.6	-35.9		Q2
18.1	25.4	-7.3	23.5	55.3	-31.8	2.1	33.2	-31.1		Q3
19.9	27.0	-7.1	22.5	60.8	-38.3	2.9	59.2	-56.3		Q4
24.0	19.2	4.8	21.2	40.2	-19.0	2.8	53.4	-50.6	2001	Q1
21.4	23.3	-1.9	24.3	38.7	-14.4	3.7	31.7	-28.0		Q2
24.3	29.5	-5.2	30.6	51.1	-20.5	3.3	26.9	-23.6		Q3
19.0	35.7	-16.7	25.3	54.0	-28.7	4.1	27.4	-23.3		Q4
26.7	24.6	2.1	19.2	46.0	-26.8	3.4	49.4	-46.0	2002	Q1
25.1	26.2	-1.1	27.6	49.4	-21.8	3.6	22.3	-18.7		Q2
21.2	29.4	-8.2	30.3	52.2	-21.9	3.5	13.3	-9.8		Q3
18.7	32.2	-13.5	35.6	56.3	-20.7	3.0	61.1	-58.1		Q4
26.9	21.6	5.3	35.1	98.4	-63.3	2.5	25.1	-22.6	2003	Q1
26.5	34.3	-7.8	52.1	76.4	-24.3	3.6	34.6	-31.0		Q2
21.6	29.3	-7.7	43.7	56.7	-13.0	3.4	53.5	-50.1		Q3
20.4	37.3	-16.9	48.9	68.7	-19.8	4.2	64.6	-60.4		Q4
24.5	26.3	-1.8	52.7	59.4	-6.7	3.9	63.1	-59.2	2004	Q1
29.1	45.4	-16.3	55.1	73.6	-18.5	4.7	47.9	-43.2		Q2
38.5	43.0	-4.5	54.6	69.9	-15.3	5.5	74.5	-69.0		Q3
42.3	48.9	-6.6	66.4	75.0	-8.6	5.6	79.9	-74.3		Q4
43.6	37.2	6.4	74.2	66.3	7.9	5.3	77.4	-72.1	2005	Q1
39.9	47.6	-7.7	80.8	79.2	1.6	5.1	99.9	-94.8		Q2
45.7	48.3	-2.6	81.1	72.2	8.9	5.3	113.0	-107.7		Q3
40.3	52.1	-11.8	76.8	79.1	3.7	5.7	128.3	-122.6		Q4
52.7	40.7	12.0	60.1	61.8	-1.7	6.0	137.5	-131.5	2006	Q1
56.1	61.2	-5.1	97.1	89.2	7.9	6.4	92.2	-85.8		Q2
5.8	7.6	-1.8	12.5	17.7	-5.2	1.4	21.8	-20.4	2004	I
8.0	9.9	-1.9	17.8	21.0	-3.2	1.2	17.3	-16.1		II
10.7	8.8	1.9	22.4	20.7	1.7	1.3	24.0	-22.7		III
12.0	13.8	-1.8	19.9	23.0	-3.1	1.7	27.3	-25.6		IV
7.8	14.7	-6.9	17.1	24.8	-7.7	1.7	2.2	-0.5		V
9.3	16.9	-7.6	18.1	25.8	-7.7	1.3	18.4	-17.1		VI
13.3	19.5	-6.2	21.2	29.3	-8.1	1.8	22.7	-20.9		VII
13.1	11.0	2.1	13.7	17.5	-3.8	1.9	29.6	-27.7		VIII
12.1	12.5	-0.4	19.7	23.1	-3.4	1.8	22.2	-20.4		IX
12.4	14.7	-2.3	21.6	23.4	-1.8	1.8	26.4	-24.6		X
12.9	15.1	-2.2	23.7	25.0	-1.3	2.2	25.5	-23.3		XI
17.0	19.1	-2.1	21.1	26.6	-5.5	1.6	28.0	-26.4		XII
12.3	9.6	2.7	20.2	18.6	1.6	1.0	25.9	-24.9	2005	I
13.8	10.2	3.6	26.8	21.0	5.8	1.7	23.4	-21.7		II
17.5	17.4	0.1	27.2	26.7	0.5	2.6	28.1	-25.5		III
10.3	7.9	2.4	31.8	29.7	2.1	1.5	33.5	-32.0		IV
16.9	20.2	-3.3	23.9	25.3	-1.4	1.9	22.4	-20.5		V
12.7	19.5	-6.8	25.1	24.2	0.9	1.7	44.0	-42.3		VI
20.4	18.6	1.8	34.4	27.2	7.2	1.7	28.9	-27.2		VII
10.8	14.8	-4.0	19.9	19.8	0.1	1.9	37.4	-35.5		VIII
14.5	14.9	-0.4	26.8	25.2	1.6	1.7	46.7	-45.0		IX
14.8	16.8	-2.0	27.7	23.7	4.0	1.7	53.4	-51.7		X
12.8	15.0	-2.2	25.5	25.8	-0.3	1.6	40.3	-38.7		XI
12.7	20.3	-7.6	23.6	29.6	-6.0	2.4	34.6	-32.2		XII
14.7	10.6	4.1	16.1	17.3	-1.2	1.8	47.3	-45.5	2006	I
17.4	13.5	3.9	18.2	18.2	0.0	2.2	39.6	-37.4		II
20.6	16.6	4.0	25.8	26.3	-0.5	2.0	50.6	-48.6		III
19.8	14.4	5.4	24.7	25.7	-1.0	1.8	27.0	-25.2		IV
19.0	21.9	-2.9	35.1	29.5	5.6	2.2	27.1	-24.9		V
17.3	24.9	-7.6	37.3	34.0	3.3	2.4	38.1	-35.7		VI
21.7	26.4	-4.7	38.2	28.8	9.4	3.3	48.2	-44.9		VII
13.7	15.4	-1.7	37.9	20.7	17.2	2.6	50.7	-48.1		VIII

НАДВОРЕШЕН ДОЛГ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Надворешниот долг на крајот на август 2006 година изнесуваше 2.183 милиони долари и во споредба со претходниот месец е зголемен за 22 милиони долари. Месечното зголемување на долгот е резултат исклучиво на интервалтарните промени.

Во структурата на надворешниот долг по кредитори, нема некои значајни поместувања во однос на претходните месеци. И понатаму мултилатералните кредитори опфаќаат повеќе од половина (51,7%), од кои најголем дел се (ИДА, ИБРД, ЕИБ и ЕУ). Билатералните кредитори во структурата на долгот учествуваат со 9,5%, а приватните кредитори со 38,8%, од кои 22,7% се за еврообврзниците.

Во август оваа година повлечени се средства во износ од 14 милиони долари, од кои 6,6 милиони долари од мултилатералните кредитори (ЕБРД, ИДА, ИБРД). Остатокот на средства се повлечени од билатерални кредитори во износ од 1,7 милиони долари и 5,6 милиони долари од нефинансискиот приватен сектор и приватни банки и финансиски институции. За првите осум месеци од оваа година повлечени се вкупно средства во износ од 208 милиони долари, од кои 143,5 милиони долари од приватни кредитори.

Сервисирањето на обврските, продолжува да се извршува редовно, при што во месец август отплатени се 16 милиони долари (11,8 милиони долари главница). Притоа, спрема мултилатералните кредитори отплатени се 4,9 милиони долари (ИБРД, ММФ, ЕБРД, ЕУ), а остатокот од 2,3 милиони долари спрема билатерални кредитори и 8,7 милиони до-

лари спрема приватни кредитори. Кумулативно, за првите осум месеци од 2006 година отплатено е 385,6 милиони долари обврски спрема странство, од кои 340 милиони долари главница. Од вкупните отплати 227,5 милиони долари се платени спрема Лондонскиот клуб.

Новосклучените кредити во август оваа година изнесуваа 22,3 милиони долари, и целиот износ претставува задолжување на приватниот сектор. За првите осум месеци од оваа година склучени се нови кредити во висина од 276,5 милиони долари, од кои најголем дел (201,8 милиони долари) се склучени со приватни кредитори и се очекува да се повлечат во наредниот период.

Согласно Планот на отплата на Народната банка на Република Македонија, во периодот септември-декември 2006 година достасуваат обврски за плаќање кон странските кредитори во износ од 104,6 милиони долари, од кои 72,6 милиони долари главница.

Краткорочниот надворешен долг на крајот на август 2006 година изнесуваше 122,1 милиони долари, од кои по основ на финансиски кредити 121,1 милиони долари и 1 милион долари по основ на комерцијални кредити. Во овој месец користени се финансиски кредити во износ од 2,6 милиони долари, а платени се обврски во износ од 3,5 милиони долари. За првите осум месеци од оваа година користени се 59,6 милиони финансиски кредити, а отплатени се 40,7 милиони долари обврски спрема странство.

НАДВОРЕШЕН ДОЛГ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА¹

(милиони САД долари)

	31.12.2000	31.12.2001	31.12.2002	31.12.2003	31.12.2004	31.12.2005	31.01.2006	28.02.2006	31.03.2006	30.04.2006	31.05.2006	30.06.2006	31.07.06	31.08.06
Официјални кредитори	995	973	1.034	1.193	1.314	1.257	1.263	1.251	1.264	1.302	1.333	1.313	1321	1336
Мултилатерала	663	689	757	922	1.062	1.052	1.066	1.057	1.068	1.096	1.117	1.101	1116	1129
IMF	82	71	67	68	63	62	63	62	63	63	62	60	60	60
IBRD	123	124	145	181	223	248	250	246	249	255	259	255	257	258
IFC		33	18	13	9	6	6	6	6	5	5	5	5	5
IDA	250	255	296	358	389	362	366	364	366	374	379	377	378	378
EIB	69	75	102	116	148	140	143	145	146	149	152	148	156	158
EUROFIMA	17	14	12	8	8	7	7	7	7	8	8	8	8	8
CEDB	7	6	15	17	23	20	20	20	20	23	24	23	23	23
EBRD	74	62	32	40	65	87	88	87	89	92	97	98	99	105
EU	37	44	65	112	122	106	109	107	109	113	116	113	114	115
IFAD	3	4	5	7	11	13	13	13	13	14	14	14	15	16
EAR	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Билатерала	332	284	277	271,26	252	205	197	194	196	206	216	212	205	207
Приватни кредитори	443	456	543	605	694	924	715	734	749	803	825	821	840	847
Лондонски клуб	253	262	254	243,3	233	222	0	0	0	0	0	0	0	0
Еврообврзница	0	0	0	0	0	177	181	178	181	188	193	188	190	192
Останати	191	194	289	362	461	525	534	556	567	614	632	633	650	655
Банки и финан. инстит.	136	131	205	202,25	238	265	262	258	261	289	295	295	314	314
Претпријатија	55	63	85	159,68	223	260	272	298	306	325	338	338	335	341
ВКУПНО	1.438	1.429	1.577	1.799	2.008	2.181	1.978	1.985	2.013	2.105	2.157	2.134	2161	2183

Извор: Народна банка на Република Македонија

1) Долгорочен и среднорочен долг

ЈАВЕН ДОЛГ

I. Јавен долг - дефиниција и состојба

Јавниот долг на Република Македонија е составен од државниот долг и сите финансиски обврски создадени преку задолжување на општините и градот Скопје, како и на јавните претпријатија и трговските друштва кои се во целосна и доминантна сопственост на државата. Оттука, како носители на јавниот долг може да се јават Владата на Република Маке-

донија го сочинуваат долгови наследени од поранешна СФРЈ, задолжувања кај меѓународните финансиски институции и меѓународните финансиски пазари како и задолжувањето на домашните финансиски пазари.

II. Движење на јавниот долг во периодот јули-август 2006 година

Основа	месеци			во милиони ЕУР
	31.12.2005	30.06.2006	31.07.2006	31.08.2006
Надворешен јавен долг*	1.441,16	1.219,60	1.216,36	1.214,08
Долг на општа влада	1.245,35	1.037,70	1.030,65	1.030,98
Централна банка	52,66	47,82	47,45	47,03
Јавни претпријатија	143,15	134,08	138,26	136,07
Домашен јавен долг	750,39	753,30	773,16	792,52
Долг на општа влада	603,66	641,18	656,21	669,48
Државни записи за монетарни цели	0,00	43,64	64,50	80,84
Централна банка	146,74	110,59	115,37	121,41
Јавни претпријатија**	N/A	1,53	1,59	1,63
Вкупен јавен долг според GFS методологија	2.191,55	1.972,90	1.989,52	2.006,60
Вкупен јавен долг како % од просечен БДП	48,46	40,76	41,10	41,46
Долг на општа влада според GFS методологија	1.849,01	1.678,88	1.686,86	1.700,46
Долг на општа влада како % од просечен БДП	40,89	34,69	34,85	35,13
Вкупен јавен долг според Законот за јавен долг	1.992,16	1.770,85	1.762,21	1.757,32
Вкупен јавен долг како % од просечен БДП	44,05	36,59	36,41	36,31

Извор: Министерство за финансии

донија, општините и градот Скопје, јавните претпријатија и трговски друштва кои се во целосна или во доминантна сопственост на државата.

Оваа дефиниција за јавниот долг е содржана во Законот за јавен долг (Службен весник на РМ број 62/2005) и ја претставува т.н. Национална методологија за пресметка на јавниот долг. Другата методологија (ГФС методологија), која често се применува во практиката за пресметка на долгот на јавниот сектор е содржана во Прирачникот на ММФ за статистика на владините финансии и истата се разликува од националната методологија по тоа што покрај претходно наведените носители на јавен долг, во пресметката се вклучува и долгот на монетарните власти, односно долгот на Централната банка. За целите на оваа информација, податоците за јавниот долг содржани во табеларните прегледи ќе бидат пресметани според двете методологии (националната и на ММФ).

Надворешниот јавен долг во декември 2005 година изнесуваше 1.441 милион Евра и бележи константно опаѓање во периодот од декември 2005 до август 2006 година за 15,8%, така што на месечно ниво, во јули 2006 година изнесува 1.216 милиони Евра, а во август 1.214 милиони Евра.

Истовремено, внатрешниот јавен долг во декември изнесуваше 750 милиони Евра и до август 2006 година истиот порасна за 42 милиони Евра. На месечно ниво, во јули, внатрешниот јавен долг изнесува 773 милиони Евра, а во август достигнува до 792 милиони Евра. Зголемувањето на внатрешниот јавен долг се должи на воведувањето на државните записи за монетарни цели, односно како инструмент за монетарна политика без импликации врз фискалната политика.

Вкупниот јавен долг пресметан според ГФС методологијата во декември минатата година изнесуваше 2.191 милиони Евра. Се до јули 2006 година јавниот

долг се намалува додека, пак, во август бележи благ пораст и изнесува 2.006 милиони Евра, што е резултат на зголемувањето на внатрешниот долг.

Истовремено, долгот на општата Влада, пресметан според ГФС методологијата, во декември 2005 година достигнува вредност од 1.849 милиони Евра, во јули 2006 година опаѓа на 1.686 милиони Евра, а бележи зголемување во август, кога достигнува 1.700 милиони Евра.

Пресметано според ГФС методологијата, вкупниот јавен долг како процент од просечниот БДП, во декември 2005 година изнесува 48,46%, во јули бележи опаѓање и изнесува 40,10%, а во август забележува благ пораст и достигна вредност од 41,46%.

Според ГФС методологијата, долгот на општата Влада како процент од БДП, во декември минатата година изнесуваше 40,89% и е во рамките на Мاستришкиот критериум за јавен долг, според кој, долгот на општата Влада не смее да надмине 60% од БДП. Во наредниот период истиот опаѓа на 34,85% во јули, а во август дополнително се зголемува на 35,13%. Во овој долг се вклучуваат и државните записи за монетарни цели, бидејќи нив сепак ги издава Министерството за финансии, иако во име на НБРМ.

Пресметано според Законот за јавен долг, вкупниот јавен долг во декември минатата година изнесуваше 1.992 милиони Евра, истиот во јули се намалува на 1.762 милиони Евра, а во август опаѓа до 1.757 милиони Евра.

Воедно, вкупниот јавен долг како процент од просечниот БДП, пресметан според Законот за јавен долг, во декември минатата година изнесува 44,05%, во јули оваа година забележува намалување и изнесува 36,41%, а во август благо опаѓа до 36,31%.

Со состојба август, учеството на внатрешниот и надворешниот долг во вкупниот јавен долг изнесува 39% односно 61%, респективно. Постои тренд на промена кон зголемување на учеството на внатрешниот долг во вкупниот јавен долг за сметка на надворешниот. Овој тренд значи постепено намалување на ризикот од девизен курс на должничкото портфолио на Република Македонија, преку пораст на денарскиот долг, а опаѓање на долгот во странска валута.

III. Државни хартии од вредност

III.1. Примарен пазар на државни хартии од вредност

Каматните стапки на државните хартии од вредност (ДХВ), како најсигурен и најликвиден инструмент, во изминатиот период бележат пониско ниво

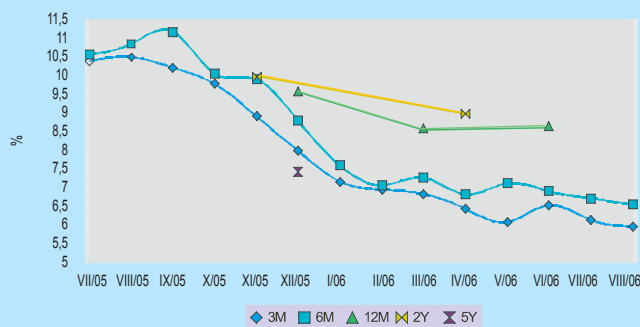
од соодветните споредбени инструменти како што се орочените денарски штедни влогови во банкарскиот сектор.

Што се однесува до движењето на каматните стапки посебно кај 3-месечните ДХВ може да се констатира дека истите по падот во првата половина на јули од 6,34% на 5,96%, во втората половина на јули и во текот на август се задржаа на едно стабилно ниво движејќи се во интервалот од 5,96% – 5,97%, со тенденција овој тренд да се задржи и во наредниот период.

Исто така и кај 6-месечните ДХВ се задржа трендот на намалување на пондерираните каматните стапки кои од 6,92% во јуни, се намалија на 6,73% во јули односно 6,56% во август.

Сепак, гледано наназад, движењето на каматните стапки во изминатите 12 месеци бележи рапиден пад. Илустративно, пондерираната каматна стапка на 3-месечните државни записи во август 2005 година изнесуваше 10,24%, додека на истата аукција во 2006 година пондерираната каматна стапка се намали за повеќе од 4 процентни поени и истата изнесуваше 5,97%. Кај шестмесечните записи каматната стапка во август 2005 изнесуваше 10,88% и со перманентно намалување на каматната стапка во текот на годината во август 2006 истата изнесуваше 6,56%. Трендот е сличен и кај останатите државни хартии од вредност.

Пондерирани каматни стапки постигнати на аукциите на ДХВ

Извор: Министерство за финансии

III. 2 Секундарен пазар на државни хартии од вредност

Со донесувањето на Правилата за начинот и постапката за тргување и порамнување на трансакции со хартии од вредност (Службен весник бр. 71/06), од 01.07.2006 година се креираше транспарентен секундарен пазар и за долгорочните државни хартии од вредност (освен обврзниците за старо девизно штедење и обврзниците за денационализација). На

овој начин, на сопствениците на долгорочни хартии од вредност им се овозможи, покрај на Македонската берза АД Скопје да можат со своите хартии да тргуваат и на пазарот преку шалтер, пред рокот на нивното достасување.

Дополнителна предност на овој пазар е тоа што тргувањето не е оптоварено со трансакциони трошоци, а порамнувањето на државните хартии од вредност се врши во реално време.

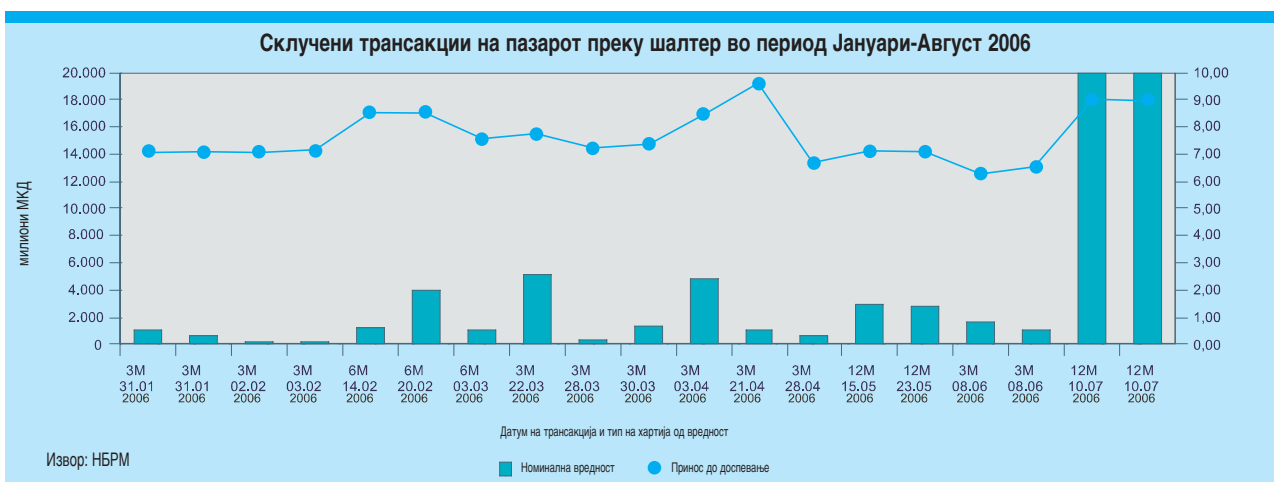
Од овие причини, профункционирањето на овој сегмент од пазарот на државни хартии од вредност

IV. Новосклучен јавен долг во периодот јули-август 2006 година

● Внатрешен долг

Во јули 2006 година, е одобрен кредит на ЈП Стрежево под следниве услови:

- износ од 5.000.000 денари,
- каматна стапка од 15%,
- рок на отплата од еден месец,
- грејс период–нема.

предизвика зголемен интерес кај сопствениците на долгорочни хартии од вредност, што може да се забележи од големиот број на трансакции кој се извршија во периодот јули–август (вкупно 33), што е многу поголем обем на тргување спореден со тргувањето на краткорочните ДХВ на овој пазар (вкупно 2 трансакции).

На пазарот преку шалтер на долгорочните ДХВ се тргуваше со обврзницата со ИСИН МКМИНФ20Г028 чиј принос до достасување при нејзиното издавање изнесуваше 9,438. Вкупниот обем на тргување изнесуваше 114 милиони денари и се постигна просечен принос до достасување од 9.227.

Додека пак, во август 2006 година, е одобрен кредит на ЈП Македонски шуми и ќе се користи под следните услови:

- износ од 10.000.000 денари,
- каматна стапка од 11,5%,
- рок на отплата од 24 месеци,
- грејс период–нема.

● Надворешен долг

Во овој период нема новосклучени кредити во областа на надворешниот јавен долг.

Табела 9: БУЏЕТ - ЦЕНТРАЛНА ДРЖАВНА ВЛАСТ

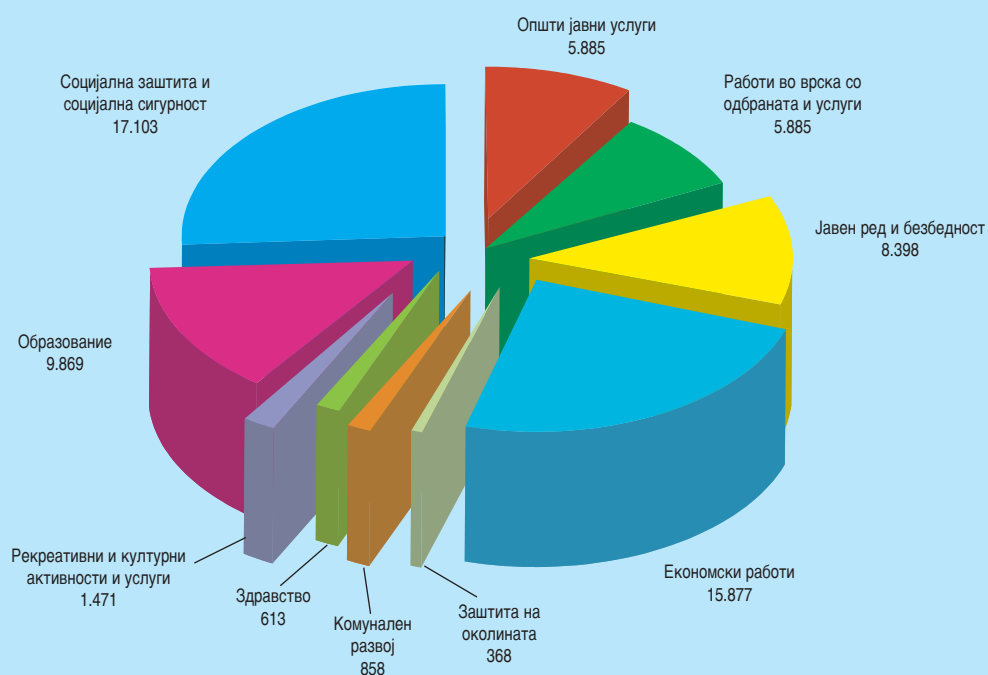
	2002	2003	2004	2005	2006
	Завршна сметка	Завршна сметка	Завршна сметка	Завршна сметка	Буџет
ВКУПНИ ПРИХОДИ	71.981.222.938	68.406.577.974	68.257.596.556	77.264.085.977	81.749.000.000
ИЗВОРНИ ПРИХОДИ	58.896.097.958	56.784.247.919	56.534.423.095	60.465.813.344	59.940.000.000
ДАНОЧНИ ПРИХОДИ	54.389.136.894	49.166.396.854	52.527.458.366	55.024.034.252	56.840.000.000
Данок од доход, од добивка и од капитални добивки	10.137.596.496	10.772.545.343	10.068.869.008	10.934.484.390	11.236.000.000
Персонален данок од доход	7.513.310.320	7.502.459.597	7.706.705.300	8.098.696.839	8.051.000.000
Данок од добивка	2.624.286.176	3.270.085.746	2.362.163.708	2.835.787.551	3.185.000.000
Домашни даноци на стоки и услуги	31.235.879.140	31.741.066.910	36.093.219.422	38.172.046.946	40.136.000.000
Данок на промет и ДДВ (од 1.04.2000)	20.521.036.109	21.175.919.119	25.756.854.524	27.081.128.583	28.334.000.000
Акцизи	10.714.843.031	10.565.147.791	10.336.364.898	11.090.918.363	11.802.000.000
Данок од меѓународна трговија и трансакции (царини и давачки)	6.336.011.440	6.141.579.944	5.814.503.205	5.265.767.731	4.848.000.000
Увозни давачки	5.230.636.743	4.909.408.470	4.597.751.176	4.251.685.006	3.817.121.000
Други увозни давачки и такси	1.105.374.697	1.232.171.474	1.216.752.029	1.014.082.725	1.030.879.000
Други даноци	0	51.094	0	0	0
Даноци од специфични услуги	3.359.937	3.894.080	5.216.895	0	0
Такси за користење или дозволи за вршење на дејност	340.562.742	475.513.109	545.887.314	651.735.186	620.000.000
Данок на финансиски трансакции	6.335.727.139	31.746.374	237.478	-	-
НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ	4.506.961.064	7.617.851.065	4.006.964.729	5.441.779.092	3.100.000.000
Претприемачки приход и приход од имот	931.379.088	1.963.471.700	1.752.484.628	3.441.892.427	1.100.000.000
Такси и надоместоци	1.091.976.541	1.366.943.949	1.465.138.734	1.656.889.743	1.500.000.000
Други владини услуги	205.764.069	370.052.922	257.196.740	246.001.080	300.000.000
Други неданочни приходи	2.277.841.366	3.917.382.494	532.144.627	96.995.843	200.000.000
КАПИТАЛНИ ПРИХОДИ	7.193.569.639	4.081.105.548	3.341.846.311	2.045.598.523	16.227.000.000
Продажба на капитални средства	6.244.440.021	4.002.729.305	3.158.721.234	1.455.155.987	16.027.000.000
Продажба на земјиште и нематеријални вложувања	949.129.619	78.376.243	183.125.077	590.442.536	200.000.000
ТРАНСФЕРИ И ДОНАЦИИ	3.808.557.430	3.651.554.878	4.932.545.381	894.339.868	540.000.000
Трансфери од други нивоа на власт	1.167.411.039	1.136.220.479	3.888.654.831	508.533.363	0
Донации од странство	2.641.146.391	2.515.334.399	1.043.890.550	385.806.506	540.000.000
ДОМАШНО ЗАДОЛЖУВАЊЕ	480.521.896		1.908.760.868	1.538.911.272	3.000.000.000
ЗАДОЛЖУВАЊЕ ВО СТРАНСТВО	1.584.121.754	3.766.572.092	1.529.500.321	12.319.422.970	2.042.000.000
Меѓународни развојни агенции	1.584.121.754	3.766.572.092	1.529.500.321	12.319.422.970	2.042.000.000
ПРИХОДИ ОД ОТПЛАТА (наплата) НА ЗАЕМИ	18.354.261	123.097.537	10.520.580	0	0
ВКУПНИ РАСХОДИ	71.700.272.895	64.462.761.283	63.743.917.129	67.090.435.530	81.749.000.000
ТЕКОВНИ ТРОШОЦИ	56.314.747.304	51.104.920.817	51.667.851.725	45.930.102.078	49.295.088.000
Плати, наемнини и надоместоци	18.337.661.335	20.233.542.216	20.943.062.394	21.655.526.155	22.668.904.000
Стоки и останати услуги	13.991.420.289	7.325.808.770	6.833.422.972	7.261.122.028	7.326.925.000
Тековни трансфери	20.586.832.339	21.101.506.628	21.838.665.402	13.950.459.394	14.602.763.000
Тековни трансфери до единиците на локална самоуправа	-	-	-	812.346.952	1.819.000.000
Каматни плаќања	3.398.833.341	2.444.063.205	2.052.700.957	2.250.647.550	2.877.496.000
СУБВЕНЦИИ И ТРАНСФЕРИ	-	-	-	2.675.836.361	2.111.209.000
СОЦИЈАЛНИ БЕНЕФИЦИИ	-	-	-	4.171.063.594	3.633.264.000
КАПИТАЛНИ РАСХОДИ	8.366.132.516	4.687.684.918	4.867.347.044	7.198.053.448	12.543.385.000
ДАВАЊЕ НА ЗАЕМИ, УЧЕСТВО ВО ДЕЛ ОД					
ХАРТИТЕ ОД ВРЕДНОСТ И ОТПЛАТА НА ГЛАВНИНА	7.019.393.075	8.670.155.548	7.208.718.360	7.115.380.049	14.166.054.000
Давање на заеми и учество во дел од хартиите од вредност	931.369.212	637.002.773	76.445.946	0	0
Амортизација (отплата на главнина)	6.088.023.863	8.033.152.776	7.132.272.414	7.115.380.049	14.166.054.000

Табела 10: ФУНКЦИОНАЛНА КЛАСИФИКАЦИЈА НА РАСХОДИТЕ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ

	Буџет 2005	Буџет 2006	2005	2006	2005	2006
	во милиони денари		структура		% од БДП	
ВКУПНО	66.327	91.868	100,0	100,0	23,9	31,3
Општи јавни услуги	5.885	13.609	8,9	14,8	2,1	4,6
Работи во врска со одбраната и услуги	5.885	6.130	8,9	6,7	2,1	2,1
Јавен ред и безбедност	8.398	9.902	12,7	10,8	3,0	3,4
Економски работи	15.877	23.846	23,9	26,0	5,7	8,1
Заштита на околината	368	615	0,6	0,7	0,1	0,2
Комунален развој	858	3.555	1,3	3,9	0,3	1,2
Здравство	613	1.165	0,9	1,3	0,2	0,4
Рекреативни и културни активности и услуги	1.471	1.968	2,2	2,1	0,5	0,7
Образование	9.869	13.363	14,9	14,5	3,6	4,6
Социјална заштита и социјална сигурност	17.103	17.716	25,8	19,3	6,2	6,0

Забелешка: Функционалната класификација на расходите на централниот буџет е подготвена според меѓународните стандарди.

График 5: ФУНКЦИОНАЛНА КЛАСИФИКАЦИЈА НА РАСХОДИТЕ 2005 ГОДИНА

Табела 11: БУЏЕТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА (централен буџет и буџети на фондови)

	Буџет 2005	Ребаланс 2005	I	II	III	K - 1	IV	V	VI	K - 2	K - 3
ВКУПНИ ПРИХОДИ	102.705	105.269	7.279	6.606	7.847	21.732	8.905	7.642	8.080	24.627	27.928
Даночни приходи и придонеси	83.090	83.847	6.464	5.696	6.811	18.972	7.849	6.466	6.857	21.172	21.285
Даночни приходи (Сметка за сопствени приходи)	317	256	23	26	19	68	28	20	27	75	70
Даноци	53.045	54.018	4.594	3.284	4.436	12.314	5.210	4.323	4.411	13.944	14.107
Персонален данок на доход	7.931	8.231	526	648	660	1.834	762	586	704	2.052	1.951
Данок на добивка	2.571	2.571	145	302	633	1.080	220	197	183	600	623
ДДВ	25.623	26.325	2.460	1.320	1.965	5.745	2.779	1.968	2.020	6.767	6.652
Акцизи	11.689	11.457	1.103	651	707	2.461	893	1.067	977	2.937	3.385
Увозни давачки	4.731	4.867	289	315	422	1.026	499	459	483	1.441	1.335
Други даноци	500	567	71	48	49	168	57	46	44	147	161
Придонеси	29.728	29.573	1.848	2.386	2.356	6.590	2.611	2.123	2.419	7.153	7.108
Фонд за ПИОМ	19.151	18.996	1.188	1.538	1.504	4.230	1.669	1.346	1.554	4.569	4.553
Завод за вработување	1.320	1.320	84	118	110	312	119	95	111	325	322
Фонд за здравство	9.257	9.257	576	730	742	2.048	823	682	754	2.259	2.233
Неданочни приходи	14.761	16.555	725	839	930	2.495	969	1.067	1.052	3.088	5.284
Неданочни приходи (Сметка за сопствени приходи)	8.575	8.779	407	523	484	1.414	523	482	668	1.673	1.549
Профит од јавни финансиски институции	1.686	3.281	40	0	43	83	44	211	5	260	2.837
Административни такси	1.390	1.390	103	128	156	387	159	143	157	459	358
Партиципација за здравствени услуги	600	600	34	45	48	127	45	40	37	122	70
Други административни такси	300	300	17	17	24	58	22	23	24	69	55
Други неданочни приходи	400	397	24	23	40	87	24	14	14	52	53
Надоместоци за Фондот за патишта	1.810	1.810	101	103	136	340	142	153	146	441	462
Капитални приходи	625	630	49	27	36	112	45	35	27	107	587
Странски донации	4.230	4.236	40	44	68	152	42	74	143	259	672
Приход од отплата на заеми	0	1	0	0	1	1	0	0	1	1	0
ВКУПНИ РАСХОДИ	106.006	107.499	7.167	7.489	8.111	22.766	8.262	7.334	8.279	23.875	24.482
Тековни трошоци	92.650	92.742	6.587	7.212	7.859	21.657	7.713	6.907	7.560	22.180	21.707
Плати и надоместоци	23.089	23.177	1.843	1.890	1.907	5.640	1.899	1.923	1.914	5.736	5.566
Стоки и услуги	13.830	14.253	712	1.169	1.316	3.197	1.171	883	1.086	3.140	2.620
Трансфери	52.819	52.653	3.676	4.084	4.492	12.252	4.343	4.005	4.291	12.639	12.795
Трансфери (сметка за сопствени приходи)	1.004	1.033	32	65	63	160	81	71	68	220	192
Социјални трансфери	48.288	47.641	3.593	3.801	4.187	11.582	4.051	3.744	3.875	11.670	11.533
Фонд за ПИОМ	25.688	25.296	2.022	2.110	2.163	6.294	2.125	2.122	1.994	6.241	6.151
Завод за вработување	3.190	3.048	257	286	260	783	268	252	247	767	715
Социјална помош	4.172	4.151	296	315	354	965	346	271	409	1.026	1.113
Структурни реформи	70	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Реформи на јавната администрација	4	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Здравствена заштита	15.164	15.142	1.018	1.110	1.411	3.539	1.313	1.100	1.224	3.637	3.557
Други трансфери	3.428	3.880	51	208	228	487	188	179	337	704	1.037
Трошоци за бегалци	100	100	0	10	14	24	23	11	11	45	33
Каматни плаќања	2.912	2.659	356	69	144	569	301	96	269	666	727
Камати по домашен долг	1.069	1.111	26	25	65	116	212	62	159	433	163
Камати по надворешен долг	1.843	1.548	330	44	79	453	89	34	110	233	564
Гаранции	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Капитални трошоци	13.356	14.757	580	276	252	1.108	548	428	719	1.695	2.775
Буџетско салдо	-3.301	-2.230	112	-883	-264	-1.034	643	308	-199	752	3.446
Финансирање	3.301	2.230	-112	883	264	1.034	-643	-308	199	-752	-3.446
Прилив	11.247	10.046	762	924	772	2.458	1.176	-80	919	2.015	-1.964
Приходи од приватизација	1.041	1.024	65	200	0	265	95	0	136	231	147
Странски донации	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Странски заеми	4.643	14.895	70	26	43	139	35	89	1.095	1.219	838
Депозити	3.043	-9.113	702	644	186	1.532	327	-292	-378	-343	-3.398
Државни записи	2.500	3.229	-76	54	543	521	719	123	63	905	427
Продажба на акции	20	11	1	0	0	1	0	0	3	3	24
Одлив	7.947	7.816	874	42	509	1.425	1.819	227	719	2.765	1.483
Отплата на главница	7.947	7.816	874	42	509	1.425	1.819	227	719	2.765	1.483
Надворешен долг	3.383	3.266	874	42	339	1.255	147	4	180	331	1.305
Домашен долг	4.564	4.550	0	0	170	170	1.672	223	540	2.435	178

К - 4	Вкупно 2005	Буџет 2006	Ред. Буџ. 06	I	II	III	К - 1 2006	IV	V	VI	К - 2 2006	VII	VIII	К - 3 2006	Вкупно 2006
26.641	100.928	103.198	109.029	7.337	6.756	8.976	23.069	9.255	8.666	8.345	26.266	9.150	8.483	17.632	66.967
23.152	84.581	88.198	89.507	5.957	5.933	7.958	19.848	7.907	7.532	7.343	22.782	8.284	7.366	15.650	58.280
91	304	177	240	19	21	39	79	14	8	28	50	6	10	16	145
15.316	55.681	57.581	58.688	4.014	3.382	5.262	12.658	5.317	5.061	4.719	15.097	5.730	4.844	10.574	38.329
2.260	8.097	8.051	8.256	511	662	760	1.933	703	666	729	2.098	666	676	1.342	5.373
534	2.837	3.185	4.423	180	383	1.162	1.725	311	244	359	914	313	347	660	3.299
7.918	27.082	28.334	27.374	1.760	1.284	2.184	5.228	2.812	2.555	1.975	7.342	2.931	2.009	4.940	17.510
2.965	11.748	12.543	11.652	1.191	653	698	2.542	868	965	1.006	2.839	1.138	1.179	2.317	7.698
1.464	5.266	4.848	5.483	280	327	386	993	456	540	498	1.494	512	475	987	3.474
175	651	620	1.500	92	73	72	237	167	91	152	410	170	158	328	975
7.745	28.596	30.440	30.579	1.924	2.530	2.657	7.111	2.576	2.463	2.596	7.635	2.547	2.512	5.060	19.806
4.948	18.300	19.810	19.933	1.250	1.651	1.718	4.619	1.690	1.588	1.691	4.969	1.658	1.616	3.274	12.862
353	1.312	1.370	1.370	85	120	117	322	113	109	114	336	112	112	224	882
2.442	8.982	9.260	9.276	589	759	822	2.170	773	766	791	2.330	778	784	1.562	6.062
2.951	13.818	12.943	15.992	684	704	918	2.306	1.133	870	718	2.721	743	942	1.685	6.712
1.676	6.312	7.377	8.377	303	372	559	1.234	413	469	235	1.117	295	592	887	3.238
139	3.319	1.031	3.084	83	13	7	103	359	19	28	406	20	16	36	545
453	1.657	1.500	1.500	107	131	157	395	114	176	136	426	86	103	189	1.010
115	434	573	573	28	27	25	80	23	26	27	76	19	25	44	200
64	246	300	300	20	20	25	65	27	22	21	70	20	20	40	175
72	264	382	508	47	38	24	109	51	4	121	176	139	32	171	456
432	1.675	1.780	1.650	97	103	121	321	146	155	151	452	163	153	317	1.090
127	933	502	700	52	49	42	143	57	161	172	390	72	34	106	639
411	1.494	1.555	2.430	613	69	45	727	126	88	85	299	30	105	135	1.161
0	2	0	400	31	1	13	45	33	15	26	74	21	36	57	176
29.096	100.219	104.905	111.365	6.903	8.206	8.429	23.538	8.340	7.977	9.948	26.265	9.425	8.123	17.549	67.352
24.482	90.026	93.420	98.542	6.687	7.679	8.109	22.475	7.945	7.307	8.893	24.145	8.275	7.002	15.277	61.897
5.894	22.836	23.997	23.922	1.869	1.933	1.948	5.750	1.938	1.927	2.013	5.878	1.968	1.767	3.735	15.363
4.028	12.985	12.579	14.868	702	933	1.221	2.856	1.078	1.096	1.090	3.264	1.141	912	2.053	8.173
13.911	51.597	53.585	56.389	3.624	4.740	4.716	13.080	4.617	4.188	5.460	14.265	4.556	4.237	8.793	36.138
341	913	613	1.047	46	52	69	167	66	61	82	209	57	73	130	506
12.085	46.870	48.906	49.406	3.419	3.977	4.170	11.566	4.001	3.834	4.891	12.726	3.961	3.939	7.899	32.191
6.285	24.971	26.999	29.884	2.020	2.143	2.233	6.396	2.190	2.214	2.236	6.640	2.227	2.209	4.436	17.472
675	2.940	2.500	2.152	267	203	189	659	186	170	165	521	169	161	330	1.510
1.034	4.138	3.954	4.279	53	548	347	948	338	165	442	945	452	340	792	2.685
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	3	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4.092	14.825	15.450	16.087	1.079	1.082	1.400	3.561	1.287	1.285	2.049	4.621	1.112	1.228	2.340	10.522
1.453	3.681	3.975	5.850	159	704	463	1.326	544	287	477	1.308	528	219	747	3.381
33	135	91	86	0	7	14	21	6	6	10	22	10	7	17	60
648	2.610	3.259	3.363	492	73	225	790	313	94	329	736	223	86	309	1.835
362	1.074	1.259	1.259	41	30	69	140	221	25	198	444	30	27	57	641
286	1.536	2.000	2.104	451	43	156	650	92	69	131	292	193	59	252	1.194
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	387	0	387	387
4.613	10.191	11.486	12.823	216	527	320	1.063	394	670	1.056	2.120	1.151	1.121	2.272	5.455
-2.455	709	-1.708	-2.336	434	-1.450	547	-469	916	690	-1.604	2	-276	359	83	-384
2.455	-709	1.708	2.336	-434	1.450	-547	469	-916	-690	1.604	-2	276	-359	-83	384
4.554	7.063	16.556	21.154	8.516	1.493	-250	9.759	1.173	-690	2.614	3.097	937	-280	657	13.513
740	1.383	15.821	20.831	28	1	13.899	13.928	0	0	3.846	3.846	0	0	0	17.774
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
11.717	13.913	4.309	2.147	45	54	61	159	125	137	234	496	99	273	372	1.027
-7.588	-9.797	-6.594	-6.585	8.305	1.247	-14.387	-4.835	1.330	-2.017	-3.414	-4.101	1.131	-380	751	-8.185
-315	1.538	3.000	3.000	138	171	175	484	-283	509	196	422	-295	-173	-468	438
1	29	20	1.761	0	21	3	24	0	682	1.751	2.433	2	0	2	2.459
2.099	7.772	14.848	18.818	8.950	43	297	9.290	2.089	0	1.010	3.099	661	79	740	13.129
2.099	7.772	14.848	18.818	8.950	43	297	9.290	2.089	0	1.010	3.099	661	79	740	13.129
404	3.295	10.119	14.089	8.950	43	166	9.159	201	0	180	381	661	79	740	10.280
1.695	4.478	4.729	4.729	0	0	131	131	1.888	0	830	2.718	0	0	0	2.849

Фонд за пензиско и инвалидско осигурување

Приходите што ги оствари Фондот за пензиско и инвалидско осигурување во периодот јануари–август 2006 година изнесуваат 20.404 милиони денари. Најголем дел од приходите, односно 61,1% претставуваат приходи по основ на придонеси од плати, додека приходите од Буџетот на Републиката учествуваат со 29,7% во вкупните приходи. Истовремено, приходите од Агенцијата за вработување за осигурување на невработени лица корисници на паричен надоместок изнесуваа 865 милиони денари, со што продолжи тенденцијата на нивно намалување.

Расходите на Фондот во анализираниот период изнесуваат 20.375 милиони денари. Најголем дел од вкупните расходи, односно 82% е потрошен за ис-

плата на пензии на корисниците. Притоа, 95,4% од пензиите се исплатени за редовни пензии, додека расходите за придонес за здравствена заштита учествуваат со 11,5% во вкупните расходи на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување. Транзиционите трошоци, односно трошоците како резултат на успешната пензиска реформа за истиот период изнесуваат 769 милиони денари и се нешто повисоки од очекуваните, како резултат на поголемиот број на осигуреници кои се зачленија во вториот столб.

Суфицитот на Фондот за Пензиско и инвалидско осигурување во периодот јануари–август 2006 година е незначителен и изнесува 29 милиони денари.

ФОНД ЗА ПЕНЗИСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРУВАЊЕ

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Јан–Авг.
ПРИХОДИ	21.229	22.883	24.289	25.811	28.191	28.983	28.878	20.404
Придонес од плати	14.316	15.722	15.671	15.784	16.882	17.204	17.484	12.484
Придонес од доходот	311	311	331	283	307	383	388	202
Приходи од Буџетот на Републиката	3.266	4.174	5.744	6.961	7.741	8.486	8.291	6.063
Приходи од приватен сектор	439	404	377	409	394	412	390	156
Приходи од индивидуални земјоделци	65	58	41	61	71	41	39	21
Приходи од акцизи	632	804	716	688	677	661	659	423
Придонес од Агенцијата за вработување за невработени лица	868	1.101	1.126	1.404	1.536	1.719	1.550	865
Други приходи	45	74	73	29	65	57	59	173
Приходи од дивиденди и од продажба на хартии од вредност	245	68	209	192	42	21	18	17
Пренесени приходи од претходна година	201	0	0	0	476	0	0	0
РАСХОДИ	20.669	22.940	24.697	25.889	27.740	29.132	29.015	20.375
Пензии	17.756	19.774	21.278	22.255	24.008	25.121	24.969	16.704
Редовни пензии	16.977	18.948	19.041	19.982	21.667	22.824	23.335	15.948
Воени пензии	458	505	514	518	499	509	479	303
Земјоделски пензии	321	321	297	262	234	217	178	103
Ретроактивна исплата на 8%	0	0	1.167	1.136	1.131	1.027	455	0
Предвременно пензионирање според Законот од 2000 година	0	0	112	103	121	88	90	47
Предвременно пензионирање според Законот од 2001 година	0	0	148	254	262	247	240	117
Предвременно пензионирање според Законот од 2004 година							91	72
Транзициони трошоци								769
Надоместок за телесно оштетување	69	72	72	83	80	82	82	54
Надоместоци од инвалидско осигурување	95	94	91	76	98	97	110	88
Вработување и интернатско сместување на деца инвалиди	13	12	7	9	6	6	6	3
Придонес за здравствена заштита	2.450	2.672	2.805	2.934	3.184	3.349	3.416	2.354
Надоместок на стручната служба	132	141	153	165	172	170	172	129
Други расходи	154	175	254	222	192	257	190	126
Капитални средства	–	–	37	145	0	50	70	148
Дефицит / Суфицит	560	-57	-408	-78	451	-149	-137	29

Фонд за здравствено осигурување

Во периодот јануари–август 2006 година приходите на Фондот за здравствено осигурување изнесуваа 10.168 милиони денари. Во структурата на приходите, најголемо учество (23%) имаат придонесите од Пензискиот фонд и тие изнесуваат 2.355 милиони денари. Придонесите кои ги плаќа Агенцијата за вработување за невработени лица изнесуваат 1.411 милиони денари и учествуваат со 12,4% во вкупните приходи на Фондот за здравство.

Расходите на Фондот за здравствено осигурување во анализираниот период од 2006 година изнесуваа 10.852 милиони денари, при што како и минатата година амбулантните трошоци имаат најголемо учество во вкупните расходи од 87%. Останатите расходи се движат во согласност со планираните движења.

Дефицитот на Фондот за здравствено осигурување за периодот јануари–август изнесуваше 684 милиони денари.

ФОНД ЗА ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРУВАЊЕ

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Јан–Авг.
ПРИХОДИ	12.068	12.790	12.295	13.656	14.698	14.886	15.083	10.168
Придонеси	7.363	7.745	7.528	7.823	8.418	8.762	8.982	6.061
Придонеси од Пензискиот Фонд	2.417	2.649	2.616	3.075	3.184	3.349	3.417	2.355
Придонеси од Агенцијата за вработување	1.350	1.941	1.554	1.763	1.849	1.998	2.062	1.411
Придонеси од Министерството за труд	0	0	48	54	64	41	64	44
Други приходи	938	455	70	734	1.064	676	79	78
Приходи по договори за сини картони	0	0	0	0	0	0	0	21
Средства од Буџетот на РМ за задолжително здравствено осигурување	–	–	166	111	29	60	479	198
Пренесен вишок од претходната година	0	0	313	96	91	1	0	0
РАСХОДИ	11.692	12.463	12.205	13.611	14.678	14.722	15.206	10.852
Амбулантни трошоци	2.491	2.486	2.505	4.430	5.132	5.959	7.129	9.449
Болничко лекување	5.482	5.737	5.919	4.929	5.038	5.098	6.311	0
Трошоци по програми	125	105	306	123	21	0	0	0
Лекови	1.249	1.681	1.555	1.305	1.868	2.006	0	0
Забна заштита	667	687	522	521	630	0	0	0
Ортопедски трошоци	154	143	111	134	150	280	171	165
Лекување во странство	161	70	90	144	221	117	151	151
Друг вид лекување (надоместоци)	801	694	769	832	968	941	1.062	757
Администрација	288	250	268	360	309	254	276	282
Опрема и одржување	39	90	44	656	219	23	106	48
Други трошоци	234	200	48	23	32	27	0	0
Кредити и камати	0	321	71	154	90	17	0	0
РАЗЛИКА								
Дефицит/суфицит	376	326	90	45	21	164	-123	-684

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии

Агенција за вработување

Агенцијата за вработување во периодот јануари–август 2006 година оствари вкупни **приходи** од 3.869 милиони денари. Најголемо учество во вкупните приходи на Агенцијата за вработување имаа дотациите од буџетот (77%) кои се во главно по основ на покривање на дефицитот на Агенцијата. Придонесите од плати во анализираниот период учествуваа со 20,2%, а останатите 2,8% се приходи по основ на придонеси од работни луѓе кои самостојно вршат дејност, придонеси од привремено вработените во странство, како и придонеси од изминатите години.

Расходите на Агенцијата за вработување изнесуваат 4.080 милиони денари во периодот јануари–август 2006 година. Расходите за функција изнесуваат 3.928 милиони денари, или 96,2% од вкупните расходи и се намалени за 13%. Од овие расходи 35,2% се наменети за исплата на паричен надоместок на невработените лица, а само 4% се трошоци за активни мерки (за поттикнување на вработеноста и проекти за вработување). На расходите за стручна служба отпаѓаат 3,8% од вкупните расходи.

Агенцијата за вработување во периодот јануари–август 2006 година, оствари **дефицит** од 211 милиони денари.

АГЕНЦИЈА ЗА ВРАБОТУВАЊЕ

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Јан–Авг.
ПРИХОДИ	4.129	5.119	4.827	5.918	6.241	7.456	6.940	3.869
Приходи од придонеси	1.058	1.121	1.136	1.180	1.224	1.270	1.313	883
Придонес од плати	1.037	1.098	1.113	1.178	1.223	1.155	1.192	784
Придонес од работни луѓе кои самостојно вршат дејност	21	22	23	2	0	24	23	13
Придонес што го уплатуваат работниците на привремена работа во странство	0	0	0	0	1	4	5	2
Придонес од претходната година	0	0	0	0	0	88	93	84
Дотации од Буџетот на Републиката	3.066	3.990	3.677	4.726	5.002	6.163	5.616	2.979
За покривање на дефицитот на Агенцијата за вработување	2.575	3.470	3.170	3.742	3.958	4.522	4.612	2.645
За исплата на паричен надомест на вработените од претпријатијата кои во своето работење исказуваат загуба (загубари)	490	516	481	944	980	988	418	199
Реформа на јавната администрација	–	–	26	19	3	61	22	7
По други основи	0	3	26	21	61	592	564	128
Други приходи	6	8	13	12	16	23	11	7
РАСХОДИ	4.135	5.110	4.749	5.868	6.214	7.325	6.938	4.080
Расходи за функцијата	3.970	4.913	4.571	5.658	6.005	7.102	6.710	3.928
Средства за обезбедување паричен надоместок на невработени лица	1.755	1.875	1.879	2.273	2.377	2.697	2.425	1.385
Придонеси за здравствено осигурување	1.347	1.936	1.555	1.763	1.849	1.998	2.063	1.411
Придонеси за пензиско и инвалидско осигурување	868	1.102	1.138	1.453	1.557	1.729	1.552	878
Средства за вработување на инвалидни лица	–	–	–	128	121	58	114	97
Исплата според Закон за поттикнување на вработеноста	–	–	–	–	61	592	526	65
Надоместок за преквалификација	–	–	–	41	40	29	30	32
Проекти за вработување								60
Расходи за стручната служба	165	198	178	210	209	223	228	152
Основни плати и наемнини	105	118	116	124	134	132	133	91
Надоместоци	17	19	18	22	20	20	22	13
Стоки и останати услуги	34	54	43	42	51	68	69	48
Тековни трансфери	0	0	0	0	0	0	0	0
Каматни плаќања	0	1	0	0	0	0	0	0
Капитални трошоци	8	6	2	22	4	3	4	0
РАЗЛИКА								
Дефицит / Суфицит	-6	9	78	50	27	132	2	-211

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии

Фонд за магистрални и регионални патишта

Фондот за магистрални и регионални патишта во периодот јануари–август 2006 година наплати **приходи** во износ од 1.903 милиони денари. Најголемо учество од 42% во вкупните приходи имаат приходите од Буџетот, додека износот на средства од надоместок за употреба на автопат изнесува 66 милиони денари и претставува само 25% од вкупните приходи на Фондот. Надоместокот за употреба на патиштата учествуваше со 29% од вкупните приходи.

Расходите на Фондот за патишта во анализиран-иот период изнесуваат 2.247 милиони денари. Најголем дел од нив, односно околу 36,5% се за одржување на патиштата, а околу 28% за инвестиции. За студии, проектирање, надзор, провизии и материјални трошоци потрошени се од 5% од вкупните расходи.

Фондот за патишта во јануари–август 2006 година оствари **дефицит** од 344 милиони денари.

ФОНД ЗА МАГИСТРАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ПАТИШТА								
(во милиони денари)								
Вид на приходите / расходите	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Јан–Авг.
ПРИХОДИ	3.793	3.506	4.012	3.434	3.668	3.299	3.031	1.903
Приходи од Буџет	924	1.590	1.655	1.305	1.603	1.610	1.320	800
Надоместок за употреба на патишта што ги користат странските моторни возила	54	82	73	87	82	77	90	66
Годишен надоместок за патни моторни возила што подлежат на регистрација	518	746	704	761	797	853	842	553
Надоместок за употреба на автопат	492	537	375	381	728	741	743	469
Странски кредит	1.793	538	1.098	862	418	9	0	0
Други приходи	13	14	21	2	39	9	36	15
Грант	–	–	87	36	1	0	0	0
РАСХОДИ	3.793	3.506	4.013	3.420	3.661	3.889	3.389	2.247
Инвестиции	1.985	1.662	1.756	1.250	1.107	1.753	1.405	821
Расходи за студии, проектирање, надзор, провизии и материјални трошоци	0	179	286	289	205	156	164	110
Одржување на патиштата	790	952	926	900	1.063	1.081	1.013	864
Отплата на кредити	148	212	299	304	424	242	254	131
Средства за локални патишта	386	502	596	528	666	611	508	321
Останати трошоци	142	0	0	0	46	45	45	0
Обврски од претходната година	342	0	0	0	0	0	0	0
Обврски спрема Агенцијата за санација на банки	0	0	150	149	150	0	0	0
РАЗЛИКА								
Дефицит / суфицит	0	0	-1	14	7	-590	-358	-344

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии

Македонска берза на долгорочни хартии од вредност

Берзански показатели - Август 2006 година

За разлика од претходните години кога во летните месеци јули и август обемот на тргувањето на Македонската берза имаше надолан тренд оваа година месец август беше месец во кој бевме сведоци на драстични пораста на сите акции од Македонскиот берзански индекс МБИ-10. Како резултат на овој тренд МБИ-10 од почетокот до крајот на август порасна за 24,5%. Ваквиот пораст на МБИ-10 во август 2006 година се должи на повеќе фактори. Еден од факторите за ваквиот пораст на цените на акциите е влезот на странски правни и физички лица од регионот, поточно Хрватска, Словенија и Бугарија на Македонската берза, потоа поголемиот интерес и на домашните правни и физички лица кои во вложувањето на слободните парични средства на Берзата гледаат можност за екстремна заработувачка. До крајот на годината може да се очекува благ пораст на цените на акциите, како резултат на приближувањето на крајот на годината кога и се објавуваат и дивидендите на компаниите, како резултат на позитивните очекувања од новата влада, потоа очекувањата за превземање на Комерцијална банка во блиска иднина, како и неофицијални најави за превземање на уште неколку компании од Македонскиот берзански индекс МБИ-10.

Берзански показатели - јули 2006 година

Прометот остварен на Македонската Берза за хартии од вредност по пат на класичното тргување во јули 2006 година изнесува 673,7 милиони денари и во однос на јуни бележи пад за 43,68%. Остварениот промет преку блок трансакции на Берзата во овој анализиран период изнесува 131,6 милиони денари што претставува пад за 46,87% во однос на претходниот месец. Во јули 2006 година немаше тргување со акции и удели од државниот сегмент. Вкупниот промет остварен на Македонската Берза во јули 2006 година како резултат на класичното тргување и блок трансакциите изнесува 805,3 милиони денари и истиот во однос на претходниот месец бележи пад за 88,45%.

Во јули 2006 година просечниот дневен промет изнесуваше 32 милиони денари, што во однос на претходниот месец претставува пад за 41%. Во анализираниот период просечниот дневен број на трансакции изнесува 153 и истиот во однос на јуни е помал за 3,77%.

Во вкупниот промет на Берзата остварен преку класичното тргување, кој во јули изнесува 673,7 милиони денари, прометот со акциите изнесува 564,2 милиони денари, што во однос на претходниот месец претставува пад

за 31,23%. Прометот со државните обврзници во анализираниот период изнесува 109,4 милиони денари и во однос на претходниот месец бележи пад за 70,88%.

Доколку се анализира вкупниот промет на државните обврзници на Република Македонија во јули 2006 година може да се констатира дека прометот на државните обврзници за старо девизно штедење изнесува 44,2 милиони денари, при што просечната цена на овие обврзници изнесуваше 86,90% од нивната номинална вредност и истата во однос на претходниот месец е поголема за 0,4 процентни поени. Обврзниците за денационализација од првата емисија во јули 2006 година се продаваа по просечна цена од 84,30% од нивната номинална вредност и истата во однос на претходниот месец бележи зголемување за 0,3 процентни поени. Во анализираниот период остварениот промет со обврзници за денационализација од првата емисија изнесуваше 85,8 илјади денари. Во анализираниот период обврзниците за денационализација од втората емисија се продаваа по просечна цена од 82,30% од нивната номинална вредност, која во однос на јуни бележи пад за 0,70 процентни поени, а остварениот промет со овие обврзници во анализираниот период изнесува 2,2 милиони денари.

Обврзниците за денационализација од третата емисија се продаваа по просечна цена од 80,50% од нивната номинална вредност, која во однос на јуни оваа година е поголема за 0,24 процентни поени, а нивниот вкупен промет во месец јули изнесува 13,6 милиони денари. Во јули 2006 година вкупниот промет на обврзниците за денационализација од четвртата емисија изнесуваше 16,7 милиони денари, а просечната цена на овие обврзници изнесуваше 79% од нивната номинална вредност, која во однос на претходниот месец бележи пад за 0,5 процентни поени.

Во јули 2006 година при тргувањето со државните обврзници за денационализација од петтата емисија се оствари промет од 32,3 милиони денари, а нивната просечна цена изнесуваше 78,79% од нивната номинална вредност, која во однос на претходниот месец бележи пад за 1,64 процентни поени.

Македонскиот официјалниот берзански индекс (МБИ-10) како индикатор на движењето на цените на акциите во јули 2006 година изнесува 3.321,26 денари и во однос на претходниот месец бележи пораст за 14,07%.

На официјалниот пазар на Македонската Берза за хартии од вредност во јули 2006 година остварен е промет во вредност од 548,5 милиони денари, што претставува 68,11% од вкупниот промет на Берзата. На неофицијал-

ниот пазар на Берзата во анализираниот период реализиран е вкупен промет од 125,1 милион денари, што претставува 15,54% од вкупниот промет на Берзата. Во јули 2006 година прометот остварен преку блок трансакциите на Македонската берза изнесуваше 131,6 милиони денари, што претставува 16,35% од вкупниот промет на Берзата.

Вкупниот промет на 10-те најликвидни акционерски друштва на официјалниот пазар на Македонската Берза за хартии од вредност во јули 2006 година изнесуваше 524,7 милиони денари, при што најзабележително беше тргувањето со акциите на: Комерцијална Банка-Скопје, со застапеност од 29,94% во прометот, Алкалоид Скопје, со застапеност од 13,79% и Гранит Скопје со застапеност од 11,98% во прометот.

Во јули 2006 година најголем пораст на просечната цена на акциите во однос на претходниот месец бележат цените на акциите на: Благој Горев Велес, чиј просечен пораст изнесуваше 76,26%, а просечната цена по акција изнесуваше 1.599,56 денари, на РЖ Макстил Скопје, чиј просечен пораст на цената на акциите изнесуваше 48,67%, а просечната цена по акција изнесуваше 43,56 денари. Исто така и цената на акцијата на Земјоделскиот комбинат Пелагонија Битола во анализираниот период порасна за 22,64%, и истата во јули 2006 година изнесуваше 1.679,87 денари.

Најголем пад на просечната цена на акциите во јули 2006 година во однос на претходниот месец бележат цените на акциите на: Скопски Пазар Скопје и на Реплек Скопје.

Пазарната капитализација на акциите на Македонската Берза за хартии од вредност во јули 2006 година изнесуваше 78,6 милијарди денари и во однос на претходниот месец бележи зголемување за 27,67%.

Пазарната капитализација на обврзниците на Македонската Берза за хартии од вредност во анализираниот период изнесува 24 милијарди денари и истата во однос на претходниот месец бележи пад за 0,01%. Во јули 2006 година вкупната пазарна капитализација на Македонската Берза изнесува 102,6 милијарди денари и во однос на јуни бележи зголемување за 19,90%.

Доколку се анализира дивидендниот принос на 10-те акционерски друштва со најголемо учество во прометот на официјалниот пазар на Македонската Берза во јули 2006 година може да се констатира дека акциите на Стопанска Банка-Битола имаат највисок дивиденден принос по акција во износ од 4,76%, потоа акциите на Охридска банка-Охрид кои имаат дивиденден принос од 4,61% и акциите на Топлификација-Скопје кои имаат дивиденден принос од 4,36%.

При анализата на сопственичката структура на вкупната главнина на акционерските друштва се забележува дека од десетте најликвидни акционерски друштва на Македонската Берза за хартии од вредност во јули оваа година најголема застапеност на странски инвеститори во вкупната главнина на акционерските друштва има во: Комерцијална Банка АД-Скопје, со застапеност од 32,89%, Топлификација АД-Скопје, со застапеност од 24,86% и Гранит-Скопје со застапеност од 19,94% странски капитал во вкупната главнина на друштвото.

Во вкупниот прометот остварен на официјалниот пазар на Македонската Берза во јули 2006 година странските инвеститори учествувале со 15,31% и ова нивно учество во однос на претходниот месец бележи зголемување од 0,41%.

Учеството на странските инвеститори во вкупниот промет остварен при продавање на Берзата во анализираниот период изнесува 16,20%, додека учеството на домашните инвеститори во вкупниот промет остварен при продавање на Берзата изнесува 83,80%.

Во јули 2006 година учеството на странските инвеститори во вкупниот промет остварен при купување на Македонската Берза изнесува 37,70%, додека во истиот период учеството на домашните инвеститори во вкупниот промет остварен при купување на Македонската Берза изнесува 62,30%. Во овие 62,30% правните лица учествуваат со 31,82%, додека физичките лица учествуваат со 30,82% во прометот на домашните лица остварен при купување на Берзата. Овој висок процент покажува дека еден дел од населението во Република Македонија веќе има стекнато навика да вложува во хартии од вредност на Берзата, кое вложување е далеку поризично од штедењето во комерцијалните банки, но затоа пак дава можност за остварување на многу поголеми финансиски добивки.

Берзански показатели - август 2006 година

Во август 2006 година прометот остварен на Македонската Берза за хартии од вредност по пат на класичното тргување изнесува 1.401,1 милион денари и во однос на јули бележи пораст за 107,98%. Остварениот промет преку блок трансакции на Берзата во овој месец изнесува 232,4 милиони денари што претставува пораст за 76,56% во однос на претходниот месец. Во август 2006 година немаше тргување со акции и уддели од државниот сегмент. Вкупниот промет остварен на Македонската Берза во август 2006 година како резултат на класичното тргување и блок трансакциите изнесува 1.636,6 милиони денари и истиот во однос на претходниот месец бележи пораст за 102,84%.

Просечниот дневен промет во август 2006 година изнесуваше 63,6 милиони денари, и истиот во однос на претходниот месец бележи пораст за 98,52%. Во анализираниот период просечниот дневен број на трансакции изнесува 315 и истиот во однос на јули е поголем за 105,88%.

Во вкупниот промет на Берзата остварен преку класичното тргување, кој во август изнесува 1.401,1 милион денари, прометот со акциите изнесува 1.257,7 милиони денари, што во однос на претходниот месец претставува пораст за 122,90%. Прометот со државните обврзници во анализираниот период изнесува 143,3 милиони денари и во однос на претходниот месец бележи пораст за 31,01%.

Доколку се анализира вкупниот промет на државните обврзници на Република Македонија во август 2006 година може да се констатира дека прометот на државните обврзници за старо девизно штедење изнесува 53,2 милиони денари, при што просечната цена на овие обврзници изнесуваше 87,10% од нивната номинална

вредност и истата во однос на претходниот месец е поголема за 0,2 процентни поени. Обврзниците за денационализација од првата емисија во август 2006 година се продаваа по просечна цена од 83,80% од нивната номинална вредност и истата во однос на претходниот месец бележи пад за 0,5 процентни поени. Во анализираниот период остварениот промет со обврзници за денационализација од првата емисија изнесуваше 34 илјади денари. Во август 2006 година обврзниците за денационализација од втората емисија се продаваа по просечна цена од 83% од нивната номинална вредност која во однос на јули бележи пад за 0,70 процентни поени, а остварениот промет од овие обврзници во анализираниот период изнесува 4,3 милиони денари.

Обврзниците за денационализација од третата емисија се продаваа по просечна цена од 81,20% од нивната номинална вредност, која во однос на јули оваа година е поголема за 1,06 процентни поени, а нивниот вкупен промет во месец август изнесува 16,2 милиони денари. Во август 2006 година вкупниот промет на обврзниците за денационализација од четвртата емисија изнесуваше 39,1 милион денари, а просечната цена на овие обврзници изнесуваше 79,60% од нивната номинална вредност, која во однос на претходниот месец бележи пораст за 0,6 процентни поени.

При тргувањето со државните обврзници за денационализација од петтата емисија во август 2006 година се оствари промет од 30,3 милиони денари, а нивната просечна цена изнесуваше 78,86% од нивната номинална вредност, која во однос на претходниот месец бележи пораст за 0,07 процентни поени.

Македонскиот официјалниот берзански индекс (МБИ-10) како индикатор на движењето на цените на акциите во август 2006 година изнесува 4.221,08 денари и во однос на претходниот месец бележи пораст за 27,09%.

Во август 2006 година на официјалниот пазар на Македонската Берза за хартии од вредност остварен е промет во вредност од 1.168,7 милиони денари, што претставува 71,54% од вкупниот промет на Берзата. На неофицијалниот пазар на Берзата во анализираниот период реализиран е вкупен промет од 232,4 милиони денари, што претставува 14,23% од вкупниот промет на Берзата. Во август 2006 година прометот остварен преку блок трансакциите на Македонската берза изнесуваше 232,4 милиони денари, што претставува 14,23% од вкупниот промет на Берзата.

Вкупниот промет на 10-те најликвидни акционерски друштва на официјалниот пазар на Македонската Берза за хартии од вредност во август 2006 година изнесуваше 1.216,4 милиони денари, при што најзабележително беше тргувањето со акциите на: Земјоделски комбинат Пелагонија-Битола со застапеност од 17,82% во прометот, Комерцијална Банка-Скопје, со застапеност од 16,59% во прометот, Алкалоид Скопје, со застапеност од 11,81% во прометот.

Во август 2006 година најголем пораст на просечната цена на акциите во во однос на претходниот месец бележат цените на акциите на: ТТК Банка АД Скопје, чиј про-

сечен пораст изнесуваше 95,55%, а просечната цена по акција изнесуваше 2.737,73 денари, на Земјоделски комбинат Пелагонија АД Битола, чиј просечен пораст на цената на акциите изнесуваше 94,98%, а просечната цена по акција изнесуваше 3.158,36 денари. Исто така и цената на акциите на Макпетрол АД Скопје во анализираниот период порасна за 70,32%, и истата во август 2006 година изнесуваше 49.485,41 денари.

Најголем пад на просечната цена на акциите во август 2006 година во однос на претходниот месец бележат цените на акциите на: Карпош АД Скопје и на КИБ АД Куманово.

Во август 2006 година пазарната капитализација на акциите на Македонската Берза за хартии од вредност изнесуваше 91,7 милијарди денари и во однос на претходниот месец бележи зголемување за 16,68%.

Пазарната капитализација на обврзниците на Македонската Берза за хартии од вредност во анализираниот период изнесува 24,1 милијарда денари и во однос на претходниот месец бележи пораст за 0,38%. Во август 2006 година вкупната пазарна капитализација на Македонската Берза изнесува 115,8 милијарди денари и во однос на јули бележи зголемување е за 12,86%.

Доколку се анализира дивидендниот принос на 10-те акционерски друштва со најголемо учество во прометот на официјалниот пазар на Македонската Берза во август 2006 година може да се констатира дека акциите на Стопанска Банка-Битола и понатаму имаат највисок дивиденден принос по акција во износ од 4,31%, потоа акциите на Охридска банка-Охрид кои имаат дивиденден принос од 3,71% и акциите на Топлификација-Скопје кои имаат дивиденден принос од 3,52%.

При анализата на сопственичката структура на вкупната главнина на акционерските друштва се забележува дека од десетте најликвидни акционерски друштва на Македонската Берза за хартии од вредност во август 2006 година најголема застапеност на странски инвеститори во вкупната главнина на акционерските друштва има во: Комерцијална Банка АД-Скопје, со застапеност од 33,44%, Топлификација АД-Скопје, со застапеност од 23,97% и Гранит АД-Скопје со застапеност од 21,67% странски капитал во вкупната главнина на друштвото.

Во вкупниот прометот остварен на официјалниот пазар на Македонската Берза во август 2006 година странските инвеститори учествувале со 15,40% и ова нивно учество во однос на претходниот месец бележи зголемување од 0,09%.

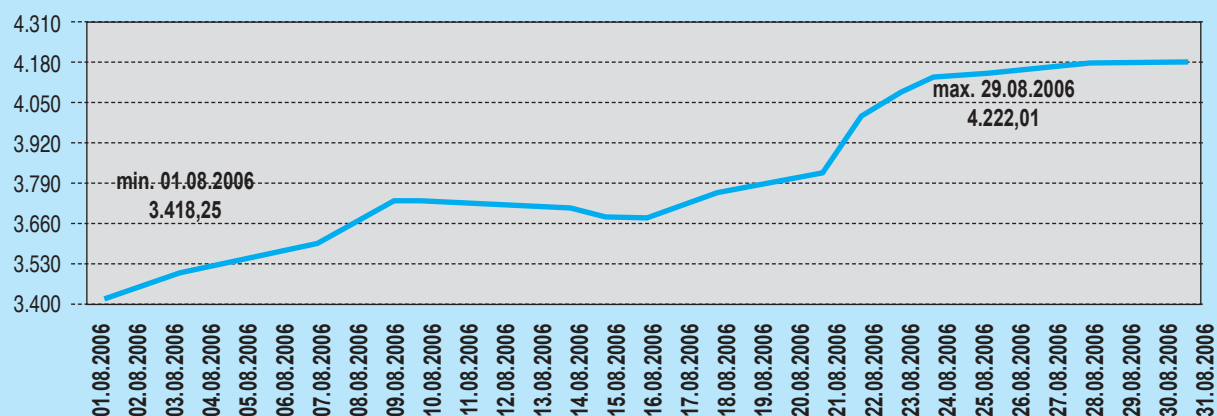
Во август 2006 година домашните инвеститори во вкупниот промет остварен при продавање на Берзата учествувале со 90,29%, додека странските инвеститори во вкупниот промет остварен при продавање на Берзата учествувале само со 9,71%.

Учеството на домашните инвеститори во август 2006 година во вкупниот промет остварен при купување на Македонската Берза изнесува 68,40%, додека во истиот период учеството на странските инвеститори во вкупниот промет остварен при купување на Македонската Берза изнесува 68,40%.

Македонска берза АД Скопје

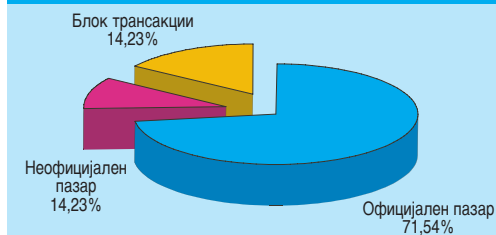
БЕРЗАНСКИ ПОКАЗАТЕЛИ

	Јули 2006	Август 2006	% ПРОМЕНА
ПРОМЕТ (денари)			
КЛАСИЧНО ТРГУВАЊЕ	673.712.984	1.401.175.724	107,98%
АКЦИИ	564.266.671	1.257.784.405	122,90%
ОБВРЗНИЦИ	109.446.313	143.391.319	31,01%
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН ПРОМЕТ (денари)	32.081.571	63.689.805	98,52%
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ	153	315	105,88%
БЛОК ТРАНСАКЦИИ	131.656.561,00	232.459.086	76,56%
ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	-	-	-
АКЦИИ	-	-	-
УДЕЛИ	-	-	-
ВКУПНО	805.369.545	1.633.634.810	102,84%
ОБЕМ (хартии од вредност)			
АКЦИИ	595.016	903.532	51,85%
КЛАСИЧНО ТРГУВАЊЕ	462.112	741.078	60,37%
БЛОК ТРАНСАКЦИИ	132.904	162.454	42,47%
ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	-	-	-
ОБВРЗНИЦИ (НВ во ЕУР)	2.178.537	2.853.627	22,23%
БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ			
КЛАСИЧНО ТРГУВАЊЕ	3.224	6.948	115,51%
БЛОК ТРАНСАКЦИИ	14	27	92,86%
ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	-	-	-
ВКУПНО	3.238	6.975	115,41%
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА (денари)			
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА НА АКЦИИ	78.606.420.832	91.720.348.344	16,68%
БЕРЗАНСКА КОТАЦИЈА-АКЦИИ	44.924.219.660	56.498.350.536	25,76%
ПАЗАР НА ЈАВНО ПОСЕДУВАНИ ДРУШТВА	33.682.201.172	35.221.997.808	4,57%
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА НА ОБВРЗНИЦИ	24.051.190.941	24.141.511.687	0,38%
ВКУПНО ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА	102.657.611.773	115.861.860.031	12,86%
МБИ-10	3.321,26	4.221,08	27,09%
БРОЈ НА КОТИРАНИ ДРУШТВА	46	46	-
БРОЈ НА ДЕНОВИ НА ТРГУВАЊЕ	21	22	4,76%

Структура на прометот во Август 2006 година

Пазарен сегмент	Промет (денари)	Промет (Еур)	%	Број на транс.
ОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	1.168.757.660	19.106.213	71,54	5.819
НЕОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	232.418.064	3.799.388	14,23	1129
БЛОК ТРАНСАКЦИИ	232.459.086	3.800.188	14,23	27
ДРЖАВА ПАЗАР	–	–	–	–
ВКУПНО	1.633.634.810	26.705.790	100,00	6.975

10 АКЦИИ СО НАЈГОЛЕМ ОСТВАРЕН ПРОМЕТ НА ОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР

Хартија од вредност	Макс. (денари)	Мин (денари)	Просечна цена (денари)	Количина	Промет во денари	Промет во ЕУР	% на учество во прометот	Број на трансакции	Пазар. капитал. (денари)
Земјод. комб. Пелагонија Битола	4.000	2.150	3.158	69.818	216.797.214	3.544.212	17,82	553	1.026.108.283
Комерцијална банка Скопје	7.099	5.700	6.343	32.073	201.866.595	3.299.930	16,59	640	13.954.962.691
Алкалоид Скопје	5.000	4.440	4.848	29.621	143.632.448	2.348.031	11,81	611	7.065.170.861
Макпетрол Скопје	63.000	32.000	49.485	2.253	114.474.512	1.871.350	9,41	275	7.036.294.807
Охридска банка Охрид	10.000	8.190	9.266	7.846	71.990.838	1.176.877	5,92	127	2.883.440.552
Топлификација Скопје	4.850	3.800	4.508	15.781	71.310.917	1.165.731	5,86	328	2.012.108.085
Гранит Скопје	588	420	490	144.174	70.928.951	1.159.549	5,83	372	1.642.708.482
ТТК Банка АД Скопје	3.799	1.540	2.738	29.065	70.897.023	1.158.991	5,83	128	2.086.512.310
Стопанска банка Битола	12.200	10.800	11.414	6.012	68.299.831	1.116.570	5,61	131	4.346.871.694
Македонија Турист Скопје	3.100	2.520	2.934	12.098	34.039.787	556.468	2,80	110	1.356.959.887
ОСТАНАТИ				409.944	152.223.577	2.488.419	12,51	1.902	13.087.212.884
ВКУПНО				758.685	1.216.461.693	19.886.128	100,00	5.177	56.498.350.536

3 АКЦИИ СО НАЈГОЛЕМ ПОРАСТ НА ЦЕНАТА*

Акција	Јули 2006 Просечна цена (денари)	Август 2006 Просечна цена (денари)	% на промена
ТТК Банка АД Скопје	1.400,00	2.737,73	95,55%
ЗК Пелагонија АД Битола	1.619,87	3.158,36	94,98%
Макпетрол АД Скопје	29.053,74	49.485,41	70,32%

АКЦИИ СО НАЈГОЛЕМО НАМАЛУВАЊЕ НА ЦЕНАТА*

Акција	Јули 2006 Просечна цена (денари)	Август 2006 Просечна цена (денари)	% на промена
Карпош АД Скопје	2.396,00	1.725,00	-28,01%
КИБ АД Куманово	1.336,57	1.010,25	-24,41%

Преглед на тргување со обврзници

	МАХ (%)	МИН (%)	Последна просечна дневна цена	Последен датум на тргување	Обем (НВ во Евра)	Промет (денари)	Промет (Евра)	Принос до достасување на обврзницата*
Обврзници на РМ – „старо девизно штедење“ (РМ01)	87,10	86,50	87,10	31.08.2006	1.001.965	53.276.657	870.895	7,95%
Обврзници на РМ за денационализација I емисија (РМДЕН01)	83,80	83,80	83,80	14.08.2006	675	34.598	566	8,03%
Обврзници на РМ за денационализација II емисија (РМДЕН02)	83,00	82,20	83,00	29.08.2006	86.182	4.343.246	71.004	7,55%
Обврзници на РМ за денационализација III емисија (РМДЕН03)	81,20	80,30	81,20	31.08.2006	328.024	16.245.020	265.542	7,54%
Обврзници на РМ за денационализација IV емисија (РМДЕН04)	79,90	79,00	79,60	31.08.2006	805.402	39.168.397	640.301	7,49%
Обврзници на РМ за денационализација V емисија (РМДЕН05)	79,80	77,50	78,86	31.08.2006	631.379	30.323.402	495.737	7,08%

*Моделот на калкулација на приносот до достасување е прилагоден на карактеристиките на обврзниците. Датум на пресметување е 31.08.2006 година, со последната просечна цена на тргување на обврзниците

Показатели за котираните друштва од МБИ - 10

Друштво	Коефициент цена по акција ¹⁾	Дивиденден принос	Учество на странски на инвеститори Јули 2006 ²⁾	Учество на странски на инвеститори Август 2006 ³⁾	% Промена
Алколоид Скопје	21,90	1,54%	10,04%	10,67%	0,63%
Гранит Скопје	7,17	2,80%	19,94%	21,67%	1,73%
ЗК Пелагонија Битола	76,55	0,00%	3,65%	5,08%	1,43%
Комерцијална банка Скопје	34,64	2,16%	32,89%	33,44%	0,55%
Македонијатурист Скопје	12,41	3,34%	5,23%	5,87%	0,64%
Макпетрол Скопје	47,54	1,01%	7,06%	6,95%	-0,11%
Охридска банка Охрид	27,18	3,71%	15,62%	16,71%	1,09%
Стопанска банка Битола	17,25	4,31%	16,74%	17,42%	0,68%
Топлификација Скопје	24,15	3,52%	24,86%	23,97%	-0,89%
Фершпед Скопје	16,89	0,62%	11,72%	11,71%	-0,01%

Показателите се пресметани со користење на податоци од Ревидираните финансиски извештаи за 2005 година и исплатената дивиденда за 2005 година.

- 1) Цена на акција на 31.08.2006/Добивка по акција.
- 2) Состојба на 31.08.2006 година, според податоците добиени од Централниот депозитар за хартии од вредност, а која се однесува на учество на странските инвеститори во вкупната главнина на друштвото.
- 3) Состојба на 31.08.2006 година, според податоците добиени од Централниот депозитар за хартии од вредност, а која се однесува на учество на странските инвеститори во вкупната номинална вредност на обврзниците.
- 4) Состојба на 31.08.2006 година, според податоците добиени од Централниот депозитар за хартии од вредност а која се однесува на учеството на странските и домашните инвеститори во вкупниот промет остварен на Берзата.

Странски инвеститори на Официјалниот пазар на Берзата³⁾

	Странски правни лица Август 2006	Странски физички лица Август 2006	Вкупно странски инвеститори Август 2006	Вкупно странски инвеститори Јули 2006	Промена во %
Акции	17,74%	1,08%	18,82%	18,66%	0,16%
Обврзници ⁴⁾	6,22%	4,28%	10,51%	10,46%	0,05%
Вкупно Официјален пазар	13,00%	2,40%	15,40%	15,31%	0,09%

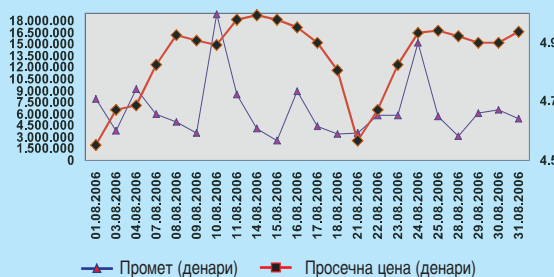
Учество на странски инвеститори во вкупниот промет остварен на Берзата⁴⁾

Август 2006	Купување % на учество	Продавање % на учество
Странски физички лица	3,49%	3,31%
Странски правни лица	28,10%	6,40%
Вкупно странски	31,59%	9,71%
Домашни физички лица	41,86%	53,33%
Домашни правни лица	26,54%	36,96%
Вкупно домашни	68,40%	90,29%

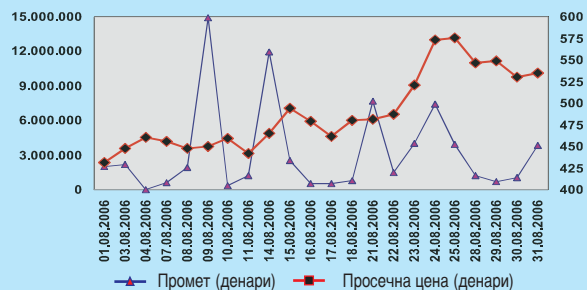
Промет по членки

Членка	Шифра	Класично тргување	Класично тргување %	Блокови	Блокови %	Држава	Држава %	Вкупно
Комерцијална банка АД	КБ	668.626.731	23,86	246.239.900	52,96	0	0	914.866.631
ТТК Банка АД	ТК	414.998.698	14,81	75.968.000	16,34	0	0	490.966.698
Тутунскаброкер АД	ТН	306.970.004	10,96	0	0	0	0	306.970.004
МАК Брокер АД	МК	179.407.168	6,4	59.982.804	12,9	0	0	239.389.972
Бро-Дил АД	БД	149.864.263	5,35	20.812.246	4,48	0	0	170.676.509
ИНОВО БРОКЕР АД	ИН	158.013.770	5,64	11.982.742	2,58	0	0	169.996.512
Стопанска Банка АД	СБ	153.774.935	5,49	0	0	0	0	153.774.935
БИТОЛА БРОКЕР АД	ББ	126.241.915	4,51	0	0	0	0	126.241.915
Фершпед Брокер АД	ФР	101.530.906	3,62	19.902.240	4,28	0	0	121.433.146
ИНВЕСТБРОКЕР АД	МИ	110.209.965	3,93	10.128.000	2,18	0	0	120.337.965
ИЛИРИКА ИНВЕСТМЕНТС АД	ИЛ	117.912.195	4,21	0	0	0	0	117.912.195
УНИ Банка АД	БЛ	85.686.672	3,06	0	0	0	0	85.686.672
Алта Виста брокер АД	АВ	73.990.589	2,64	0	0	0	0	73.990.589
Поштел Брокер АД	ПТ	39.107.826	1,4	19.902.240	4,28	0	0	59.010.066
ЕУРОброкер АД	ЕУ	55.442.712	1,98	0	0	0	0	55.442.712
Охридска Банка АД	ОХ	33.311.130	1,19	0	0	0	0	33.311.130
Силекс Банка АД	СЛ	26.981.172	0,96	0	0	0	0	26.981.172
Вкупно		2.802.070.649	100	464.918.172	100	0	100	3.266.988.821

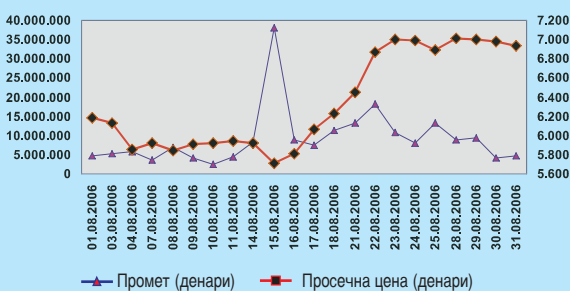
АЛКАЛОИД АД СКОПЈЕ

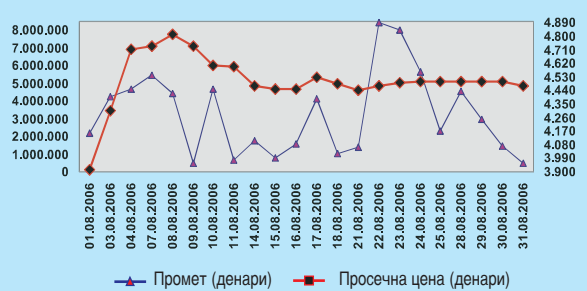
ГРАНИТ АД СКОПЈЕ

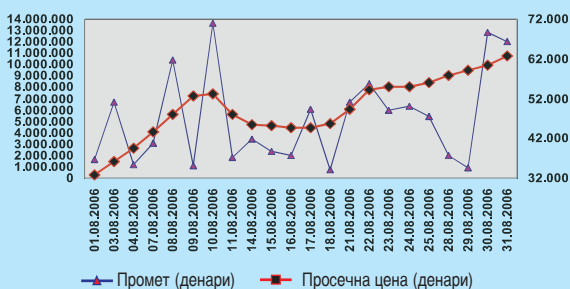
КОМЕРЦИЈАЛНА БАНКА АД СКОПЈЕ

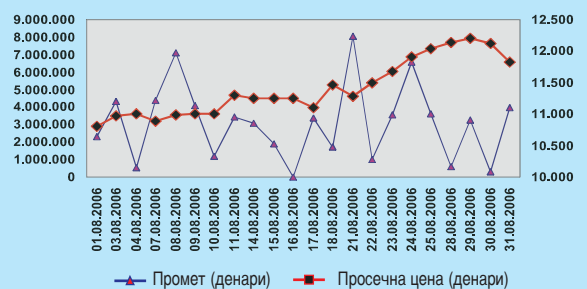
ТОПЛИФИКАЦИЈА АД СКОПЈЕ

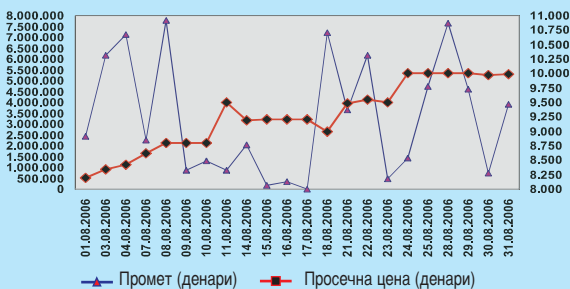
МАКПЕТРОЛ АД СКОПЈЕ

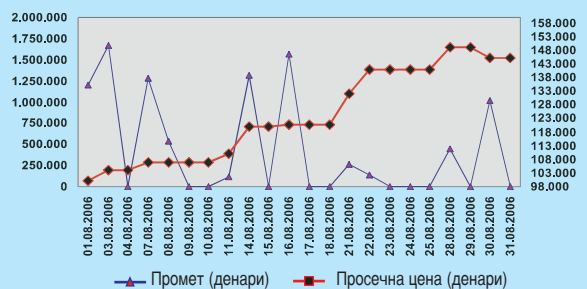
СТОПАНСКА БАНКА АД БИТОЛА

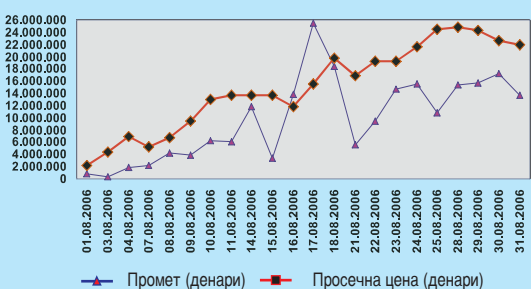
ОХРИДСКА БАНКА АД ОХРИД

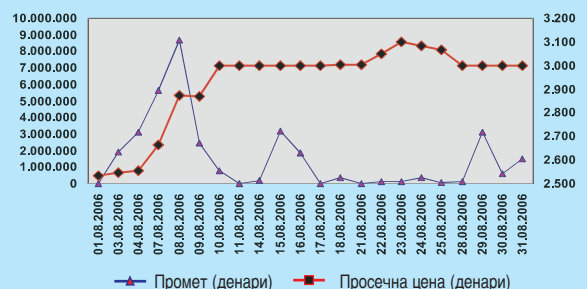
ФЕРШПЕД АД СКОПЈЕ

ЗЕМЈОДЕЛСКИ КОМБИНАТ ПЕЛАГОНИЈА БИТОЛА

МАКЕДОНИЈА ТУРИСТ АД СКОПЈЕ

Депозити на населението и на претпријатијата кај банките

Депозити на правни и физички лица

Во текот на 2006 година депозитите на населението континуирано се зголемуваат. Во јули 2006 година депозитите на населението изнесуваат 65.065 милиони денари, што претставува зголемување за 1,24% во однос од претходниот месец, односно позначајно зголемување за 22,29% на годишна основа. Зголемувањето главно се должи на порастот на денарските депозити за 1,25%.

Во август 2006 година депозитите на населението изнесуваат 65.560 милиони денари, што во однос на претходниот месец претставува зголемување за 0,75%, односно 22,76% на годишна основа. Доколку ги анализираме депозитите според рочност ќе констатираме дека кај депозитите по видување имаме месечно намалување за 1,32%, додека на годишна основа тие бележат зголемување за 13,87%. Орочените депозити пак, се зголемени за 2,59%, односно за 31,43%, соодветно. Гледано по валути, денарски депозити изнесуваат 21.946 милиони денари, со годишно зголемување од 38.61%.

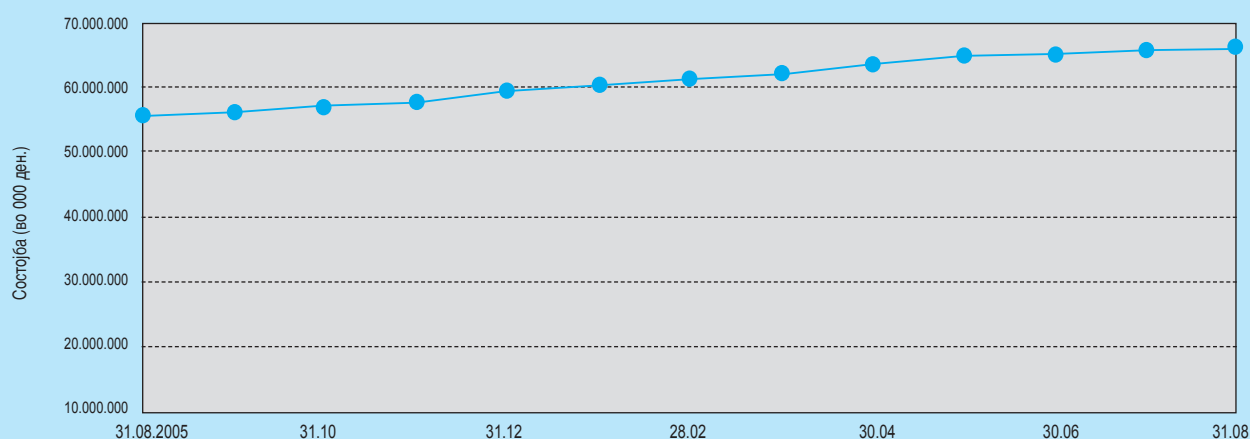
Депозити на претпријатијата

Депозитите на претпријатијата бележат позитивен месечен пораст од 7,5%, пред се како резултат на порастот на денарските депозитите на претпријатијата орочени до еден и до три месеци и девизните по видување на претпријатијата. На годишна основа (август 2006 година/август 2005 година), вкупните депозити на правниот сектор кај банките се повисоки за 26,1%.

Фондот за осигурување на депозитите врши обесштетување само на депозитите на физичките лица кај банките и штедилниците.

Од вкупно пресметаната обрска за обесштетување (3 банки и 2 штедилници) во износ од 185.287 милиони денари, до 31.08.2006 година Фондот за осигурување на депозити исплатил обесштетување во износ 173.791 милиони денари. Заклучно со август 2006 година, Фондот исплатил 93,80% од вкупно од пресметаната обврска за обесштетување. Односот на вкупните средства на Фондот и вкупните депозити на физички лица изнесува 3,36%.

Состојба на депозитите на физички лица кај банките и штедилниците

**Табела 12: КАМАТНИ СТАПКИ НА ДЕНАРСКИ И ДЕВИЗНИ ШТЕДНИ ВЛОГОВИ ВО КОМЕРЦИЈАЛНИТЕ БАНКИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ЗА
(по рочност и валута) НА ГОДИШНО НИВО**

Банка	Денарски штедни влогови								Девизни штедни влогови							
	По видување	1 мес.	2 мес.	3 мес.	6 мес.	12 мес.	24 мес.	36 мес.	Валута	По видување	1 мес.	3 мес.	6 мес.	12 мес.	24 мес.	36 мес.
Алфа банка АД Скопје каматни стапки од април, 2005	0,8%	4,5%			5,0%	5,5%	6,0%		EUR	0,80%		1,40%	1,50%	1,70%		
									USD	0,50%				1,00%		
									CHF	0,10%				1,40%		
									GBP	0,20%						
Еуростандард банка АД Скопје каматни стапки од февруари, 2004	1,0%	4,0%	4,5%	5,0%	5,5%	6,5%	8,0%	10,0%	EUR	0,80%	1,40%	1,50%	1,70%	2,10%	2,50%	2,80%
									USD	0,50%	0,80%	0,90%	1,00%	1,10%	1,50%	1,60%
									GBP	0,50%	0,80%	0,90%	1,00%	1,10%	1,50%	1,60%
									CHF	0,10%	0,15%	0,17%	0,20%	0,25%	0,30%	0,35%
									Др.вал.(осв. јен)	0,50%	0,80%	0,90%	1,00%	1,10%	1,50%	1,60%
Инвест банка АД Скопје каматни стапки од март, 2004	1,0%	4,0%		5,0%	5,5%	6,0%	6,5%	8,0%	EUR	0,80%	1,50%	1,70%	1,80%	2,20%	2,50%	2,80%
									USD	0,50%	0,90%	1,00%	1,10%	1,30%	1,60%	1,80%
									CHF	0,10%	0,20%	0,30%	0,40%	0,50%	0,60%	0,70%
									AUD	1,70%	2,50%	3,00%	3,40%	3,90%	4,00%	4,60%
									Др. валути	1,20%	1,50%	1,70%	2,00%	2,30%	2,80%	3,20%
Извозно кредитна банка АД Скопје каматни стапки од август, 2004	1,5%			8,0%	8,0%	9,0%	9,5%	10,0%	EUR	0,80%		2,45%	2,45%	3,00%	3,50%	4,00%
									USD	0,60%		1,00%	1,10%	1,20%	1,50%	2,00%
									CHF	0,10%		0,30%	0,40%	0,60%	0,80%	1,00%
									Др. валути	0,50%		1,00%	1,20%	1,50%	1,70%	2,00%
Комерцијална банка АД Скопје каматни стапки од февруари, 2006	1,0%	5,0%	5,5%	5,8-6%	6,3-6,5%	6,8-7%			EUR	0,70%	1,30%	1,3-1,4%	1,5-1,6%	1,9-2,0%		
									USD	0,50%	1,10%	1,2-1,3%	0,9-1%	1,4-1,5%		
									GBP	1,25%	2,15%	2,45-2,55%	2,7-2,8%	3,15-3,25%		
									CHF	0,10%	0,15%	0,18-0,20%	0,18-0,2%	0,23-0,25%		
КИБ АД Куманово каматни стапки од март, 2004	0,5%	6,5%		7,0%	7,8%	8,3-9%	8,3% -9%	8,3% -9%	За сите валути	0,25%				0,85%	1,00%	1,30%
Македонска банка АД Скопје каматни стапки од октомври, 2005	1,0%	7,0%	7,0%	7,0%	7,5%	8,0%	8-9%	8-9%	EUR	0,80%	1,45%- 1,50%	1,5%-1,6%	1,9%-2,2%	1,9%-2,2%	2,1%- 2,7%	2,1%- 2,7%
									USD	0,50%	0,80%	1,00%	1,3%-1,4%	1,3%-1,4%	1,5%- 1,8%	1,5%- 1,8%
Поштенска банка АД Скопје	1,0%	6,0%		7,0%	7,5%	8,0%	8,5%	9,0%								

Прокредит банка АД Скопје каматни стапки од декември, 2004		6,5%	7,0%	7,5%	8,5%	10,0%	10,5%	10,5%	EUR		1,50%	2,00%	2,50%	3,00%	3,75%	4,50%
									USD		1,00%	1,00%	1,25%	1,50%	1,80%	2,25%
Стопанска банка АД Скопје каматни стапки од јуни, 2005	0,85%	5,75%	6,0%	6,75%	7,0%	8,0%	8,0%	8,5%	EUR	0,55%	1,40%	1,50%	1,75%	2,10%	2,60%	2,80%
									USD	0,45%	1,30%	1,70%	2,00%	2,50%	3,00%	3,50%
									GBP	1,70%	2,60%	2,80%	3,20%	4,00%	4,25%	4,50%
									CAD	0,90%	1,54%	1,70%	1,90%	2,63%	2,63%	2,63%
									AUD	1,95%	3,35%	3,67%	3,98%	5,18%	5,18%	5,18%
									Други валути	0,20%	0,40%	0,50%	0,75%	1,10%	1,10%	1,10%
									CHF	0,001%	0,001%	0,001%	0,001%	0,001%	0,001%	0,001%
									Јапонски јен	0,001%	0,001%	0,001%	0,001%	0,001%	0,001%	0,001%
Стопанска банка АД Битола	1,5%	4,5%		5,0%	5,5%	6,0%	6,5%	7,0%								
Силекс банка АД Скопје каматни стапки од ноември, 2003	3,0%	8,0%		9,5%	10,0%	10,5%	11,0%	11,5%	EUR	2,00%		2,70%	3,10%	3,60%	4,10%	
									USD	1,50%		2,20%	2,50%	3,00%	3,50%	
									Др. валути	0,80%		1,00%	1,30%	1,50%	1,70%	
„Тетекс Кредитна банка АД Скопје„ каматни стапки од март, 2006	2,0%	7,0%		8,0%	8,5%	9,0%	9,5%		EUR	1,00%	2,00%	2,30%	3,50%	4,00%	4,50%	5,00%
									AUD	1,50%	2,40%	2,80%	4,00%	4,50%	5,00%	5,50%
									USD	0,50%	1,20%	1,70%	2,80%	3,20%	3,50%	4,00%
									GBP	1,40%	2,00%	2,40%	3,50%	4,00%	4,50%	5,00%
									CHF и др.	0,60%	1,00%	1,50%	2,80%	3,20%	3,50%	4,00%
Тетовска банка АД Тетово каматни стапки од септември, 2005	2,0%	6,5%		7,0%	7,2%	8,0%	9,0%	10,0%	EUR	1,20%				2,00%	2,50%	3,00%
									USD	0,80%				1,50%	2,00%	2,50%
									CHF	0,40%				0,70%	1,00%	1,20%
									Др. валути	0,40%				0,70%	1,00%	1,20%
Тутунска банка АД Скопје каматни стапки од февруари, 2004	1,0%	6,0%		7,5%	7,8%	8,0%	8,5%	9,0%	EUR	0,80%	1,50%	1,75%	1,80%	2,20%		
									USD	0,60%	0,90%	1,00%	1,10%	1,20%		
									CHF	0,10%	0,20%	0,30%	0,40%	0,50%		
									Др. валути	0,70%	1,00%	1,20%	1,40%	1,80%		
УНИ банка АД Скопје каматни стапки од декември, 2003	2,5%	6,0%		7,0%	8,0%	9,0%	10,0%	11,0%	EUR	1,00%	2,00%	2,50%	3,00%	3,50%	5,00%	6,00%
									USD	1,00%	1,50%	2,00%	2,50%	3,50%	5,00%	6,00%
									CHF	0,10%	0,30%	0,40%	0,50%	0,60%		
									AUD, GBD	2,00%	2,50%	3,00%	3,50%	4,00%	4,50%	5,00%

* Податоците се обезбедени од банките во Република Македонија и истите подлежат на промени согласно деловната политика на банките

* Само за податоците на Поштенска банка АД Скопје и Стопанска банка АД Битола немаме добиено официјална потврда од овие банки

Табела 13: КРЕДИТНИ ЛИНИИ ЗА МАЛИ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА обезбедени од Владата на Република Македонија, состојба во мај 2006 година
(податоците се од информативен карактер, деталните услови за сите кредитни линии се достапни во деловните банки, освен информациите за репламирањето на средствата од Компензационите фондови од странска помош и од друга странска помош кои се достапни во Министерството за финансии)

Кредитна линија	Кредитна линија за набавка на опрема од италијанско производство). Банка агент - МБПР	Програма за кредитирање на развојот на МСП од страна на KfW од Германија. - револвинг фонд Банка агент - МБПР	Микро кредитна линија за финансиска поддршка од ЕУ за мали и средни претпријатија. имплементатор МБПР
Износ	до 2.000.000 €	50.000 – 400.000 €	до 100.000 €
Рок на враќање	7 години	До 4 години со вклучен грејс период	до 3 односно 5 год.
Грејс период	до 1,5 год.	до 6 месеци	6 месеци за кредити до 3 години; 12 месеци за кредити до 5 години
Годишна каматна стапка	7%	10%	9%
Обезбедување	1. Хипотека на недвижен имот; 2. Рачна залога на опрема; 3. Меници и др.	1. Хипотека; 2. Меници; 3. Залог на подвижни предмети, права и хартии од вредност или залог на недвижен имот	Бланко меница со менична изјава заверена кај нотар, бариран чек со изјава заверена кај нотар, меница и/или бариран чек од други бонитетни правни лица – гарант, хипотека, минимум 130% од износот на кредитот, рачна залога минимум 130% од износот на кредитот, депон. на вредносни предмети и хартии од вредност, банкарска гаранција.
Намена на кредитот	Стоков кредит наменет за набавка на машини и опрема со италијанско потекло.	Модернизација и проширување на постоечки приватни МСП, и основање на нови. Минимум 40% од кредитот се користи за основни средства; Максимум 60% од кредитот може да се користи за обртни средства.	Опрема и обртни средства
Целни групи	Средствата се одобруваат за профитабилни инвестициони проекти на приватни инвеститори од дејности предвидени во Националната класификација на дејности, освен: Е –Трговија; Ј – Јавна управа, задолжителна социјална заштита; М – Приватни домаќинства со вработени лица; и Н – Екстериторијални организации и тела.	МСП кои се над 51% во приватна сопственост.	Мали и средни претпријатија со: 1. најмалку 51% во приватна сопственост; 2. кои вработуваат помалку од 20 лица; и 3. кои се на почетокот на бизнисот или кај кои бизнисот е започнат најмногу пред 5 години.
Степен на искористеност на средствата	Владата на Република Италија обезбеди 12.704.840 милиони €, од кои за користење остануваат 2.353.748 милиони €. Степенот на искористеност е 81,57%.	KfW од Германија обезбеди 15 милиони Евра, кои се 100% искористени. Од наплатените анuitети се креира револвинг фонд.	Со финансиската спогодба потпишана помеѓу Р.М и Европската агенција за реконструкција во 1998 одобрени се 5.1 милиони ЕВРА. Со иста таква спогодба во 2003 година се одобрени уште 5.6 милиони ЕВРА. Каматата која се плаќа на средствата се капитализира и во вид на револвинг фонд повторно се репламира.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Еуро стандард банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка Скопје, Инвест банка Скопје, Комерцијална банка Скопје, Македонска банка Скопје, Охридска банка Охрид, Силекс банка Скопје, Стопанска банка Скопје, Стопанска банка Битола, Тетовска банка Тетово, Тетекс кредитна банка Скопје, Тутунска банка Скопје, УНИ банка Скопје	Еуро стандард АД Скопје, Извозна и Кредитна банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Македонска банка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Силекс банка АД Скопје, Стопанска банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Тетекс кредитна банка Скопје, Тетовска банка АД Тетово, Тутунска банка АД Скопје, УНИ банка Скопје	Комерцијална банка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Тутунска банка АД Скопје, Извозна и Кредитна банка АД Скопје, КИБ АД Куманово
Забелешка	Еднократна провизија од 1,2% се плаќа за услугите на прокураторот, доколку се користат негови услуги. Од наплатените анuitети ќе се креира револвинг фонд за одобрување кредити под следните услови: износ: од 50.000 – 500.000 евра; рок на враќање: од 1 – 3 години; каматна стапка од 7% за фирми кои веќе користеле кредит од Стоковата кредитна линија и 8% за останатите заинтересирани фирми; намена: за трајни обртни средства.	Целта на оваа кредитна линија е долгорочно финансирање на нови проекти во МСП преку доделување микро кредити за набавка на опрема или машини. До 50% од вкупниот износ на кредитот може да се користи за обртен капитал. Кредитите се користат и се отплатуваат во денари. Во рамки на самата кредитна линија постои и можност за користење на гарантна шема за клиентите кои не можат да обезбедат покривање на кредитниот ризик. Имено СМЕ кои немаат задоволителна вредност на колатерал за покривање на ризикот може да аплицираат преку деловната банка за покривање на дел од кредитниот ризик преку користење на гаранција од МБПР до висина од 50% од бариран износ за колатерал.	

Кредитна линија	Кредитирање мали бизниси (микро, мали и средни претпријатија) од страна на KfW од Германија Банка агент - МБПР	Кредитирање на производство наменето за извоз од средствата доделени од страната на Владата на Република Македонија - банка агент МБПР	Кредити за развој на приватниот сектор од Меѓународна банка за обнова и развој (МБОР) Револвинг фонд
Износ	до 50.000 €	до 2.000.000 €	нема лимит
Рок на враќање	до 4 години	□□ 15 месеци (за извозни аранжманманни)	1. до 3 години за обртни средства; 2. до 5 години за инвестициони проекти, во кои се работи на модернизација на технолошки процес
Грејс период	до 1 година	нема	Согласно кредитната политика на деловните банки
Годишна каматна стапка	11% до 18% на годишно ниво	8%	Охридска банка а.д Охрид – од 6,75% до 10,00% Тутунска банка а.д Скопје – од 6,77% до 12,56% Инвест банка а.д. Скопје – од 8% до 10,00% Стопанска банка а.д Битола – од 8,50% до 9,00%
Обезбедување	Бланко меница со изјава заверена кај нотар, со најмалку 2 жиранти; Бариран чек со изјава заверена кај нотар, меница и/или бариран чек од други бонитетни правни лица – гаранции; Хипотека; Рачна залога на подвижни предмети и права; Депо на вредносни предмети и хартии од вредност; Граѓански чекови; по потреба и друго, прифатливо за Банката. При проценување на кредитите се применува посебна кредитна технологија која е фокусирана на социо-економската состојба на претприемачот и неговиот бизнис, во однос на колатералот.	1. Хипотека; 2. Рачна залога на подвижни предмети и права; 3. Бонитетни хартии од вредност; 4. Други вообичаени форми на обезбедување	Согласно кредитната политика на банките учеснички во реализацијата на средствата од Револвинг Фондот.
Намена на кредитот	1. Финансирање на основни средства (набавка на опрема, машини, алати, инсталации, градежно земјиште, реновирање и модернизација); 2. Финансирање на обртни средства (суровини, репроматеријали, трговска стока).	Финансирање на извозни аранжмани за суровини и репроматеријали врз основа на склучени договори за извоз.	1. Финансирање на обртни средства (набавка на суровини, репроматеријали, дополнителна опрема и резервни делови за зголемување на обемот на производството за поддршка на извозни активности или супституција на увоз); 2. Финансирање на инвестициони проекти кога се работи за модернизација на технолошки процес.
Целни групи	Приватни трговски друштва, поединци, индивидуални претприемачи, занаетчи, продавачи на пазар и самостојни вршители на дејност.	Приватни трговски друштва кои имаат производство наменето за извоз.	Претпријатија во приватна сопственост, како и индивидуални земјоделски производители.
Степен на искористеност на средствата	Првиот кредит од KfW од Германија во висина од 6.5 мил. € е 100% искористен. Затоа на 15.10.2004 г. доделени. се нови 6.2 мил. € кои се исто така 100% искористени. Од наплатените анuitети ќе се креира револвинг фонд.	Македонска банка за поддршка на развојот обезбеди средства за оваа кредитна линија. По?нувајќи од 1999 досега се пласирани 49,9 милиони €	Кредитната линија за развој на приватниот сектор одобрена од Светска Банка (Заемите 4015МК и 4240МК) е целосно искористена. За понатамошно користење на располагање се средствата од Револвинг Фондот.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Извозна и кредитна банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, Прокредит банка АД Скопје и Можности ДОО Скопје	Балканска банка АД Скопје, Еуро стандард банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Македонска банка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Тетовска банка АД Тетово, Тутунска банка АД Скопје, Силекс Банка АД Скопје	Охридска банка а.д Охрид, Тутунска банка а.д Скопје, Инвест банка а.д. Скопје, Стопанска банка а.д Битола.
Забелешка	Програмата „Кредитирање мали бизниси“ наменета е за поддршка на микро, мали и средни претпријатија кои се 100% во приватна сопственост, се цел да се овозможи пристап на истите до финансиски средства, трансформирање во законски форми и интегрирање на истите во финансискиот пазар.	Сопствено учество 15%. Провизија на ангажирани средства 0,50% годишно на одобрениот, а неискористен кредит.	Со средствата од под-заемот може да се финансираат до 70% од вкупната вредност на под-проектот. Крајниот корисник ќе го финансира остатокот од најмалку 30% .

Кредитна линија	Кредити од кредитна линија од Меѓународен фонд за развој на земјоделството ИФАД 1: Проект за рурален развој на јужните и источните региони во Република Македонија	Кредити од кредитна линија од Меѓународен фонд за развој на земјоделството ИФАД 2: Финансиски услуги во земјоделството	Кредитна линија за создавање и одржување на работни места во МСТД од Банката за развој при Советот на Европа (ЦЕБ)
Износ	1. 2.000 \$ микро кредити; 2. 25.000 \$ за примарно земјоделско производство; 3. 75.000 \$ за преработка и трговија со земјоделски производи	1. 2.000 \$ микро кредити; 2. 50.000 \$ за примарно земјоделско производство; 3. 150.000 \$ за преработка 4. 150.000 \$ трговија со земјоделски производи	400.000 ЕУР
Рок на враќање	до 7 години зависно од видот и намената на кредитот	7 години зависно од видот и намената на кредитот	7 до 10 години
Грејс период	до 3 години, зависно од намената	до 3 год. зависно од видот на кредитот	2 до 4 год. (години вклучени во рок на отплата)
Годишна каматна стапка	– од 6% до 18% годишно за микро кредити – од 6% до 16% годишно за примарно производство (зависно од финансиската институција преку која се одобрува кредитот) – 7% годишно за преработка и трговија со земјоделски производи	– од 6% до 18% годишно за микро кредити – од 6% до 16% годишно за примарно производство (зависно од финансиската институција преку која се одобрува кредитот) – 7% годишно за преработка и трговија со земјоделски производи	Не е дефинирана конечна стапка (се очекува да биде околу 7% годишно)
Обезбедување	1. залог на подвижен имот (опрема, трактори, возила, механизација и друго); 1. 2. хипотека на недвижен имот; 3. кредитоспособни жиранти (физички или правни лица); 4. други инструменти на обезбедување кои ќе ги утврди банката или штедилницата.	1. залог на подвижен имот (опрема, трактори, возила, механизација и друго); 2. хипотека на недвижен имот; 3. кредитоспособни жиранти (физички или правни лица); 4. други инструменти на обезбедување кои ќе ги утврди банката или штедилницата.	Стандардно обезбедување прифатливо за банките учеснички (хипотека, рачна залога и сл.).
Намена на кредитот	1. Сточарско производство; 2. растително производство; 3. земјоделска механизација, опрема и обртни средства за откуп на земјоделски производи кои ќе се преработуваат; 4. трговија со земјоделски производи и нивна преработка.	1. Сточарско производство; 2. Растително производство; 3. Земјоделска механизација, опрема и обртни средства за откуп на земјоделски производи кои ќе се преработуваат; 4. Трговија со земјоделски производи и нивна преработка.	Создавање на нови работни места преку инвестиции во сите сектори освен примарно земјоделско производство од страна на мали и средни трговски друштва.
Целни групи	1. Примарни земјоделски производители; 2. преработувачи на храна; и 3. трговци со земјоделски производи.	1. Примарни земјоделски производители; 2. преработувачи на храна; и 3. трговци со земјоделски производи.	Мали и средни трговски друштва
Степен на искористеност на средствата	ИФАД 1 обезбеди 6.2 милиони \$ (4.710.000 СПВ за кредити). Повлечени се сите средства од кредитот. Степенот на нивна искористеност изнесува 91 %. Проектот ИФАД 1 заврши со имплементација на активностите на 31.12.2005 година, а проектот се затвори на 30.06.2006 година. Од јуни 2005 година се хармонизираа условите за пласман на кредитите од кредитните линии ИФАД 1 и ИФАД 2. Од вратените анuitети е формиран револвинг фонд.	ИФАД 2 обезбеди 7 милиони \$ (5.450.000 СПВ за кредити) средства наменети за кредити. Степенот на искористеност на средствата од оваа кредитна линија изнесува 70%. Од почетокот на реализацијата на ИФАД 2 кредитната линија во октомври 2003 година заклучно со 12.04.2006 година, преку Земјоделскиот кредитен дисконтен фонд се рефинансирани 1473 кредити во вкупен износ од 8,7 милиони евра (ИФАД 1 и ИФАД 2), од кои 6 милиони евра се средства на ИФАД, а помал дел се од револвинг фондот. Финансиските институции учествуваат со 2,7 милиони евра. Во овој број и износ на рефинансирани кредити се и средствата одобрени од ИФАД 1, по извршената хармонизација во јуни 2005 година, со која се изедначија условите за пласман на кредити од двете кредитни линии.	Во фаза на имплементација
Деловни банки кои го нудат кредитот	Инвестбанка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, КИБ Куманово, Штедилница Можности и Штедилница ФУЛМ	Инвестбанка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, КИБ Куманово, Штедилница Можности и Штедилница ФУЛМ	Во фаза на договарање и селекција
Забелешка	Проектот за развој на јужните и источните региони на Република Македонија има за цел: 1. Подобрување на стандардот на живеење на населението во руралните и недоволно развиените средини во јужниот и источниот дел на земјата; 2. Намалување на невработеноста на активноспособното население од неразвиените подрачја; 3. Зголемување на приходите на индивидуалните земјоделски домаќинства и малите претпријатија 4. Развој на бизнисот во земјоделството со посебен акцент на индивидуалниот имот; 5. Користење на современа технологија за квалитетно производство кое ќе овозможи полесно подобар пристап кон интегрираните пазари на ЕУ и Југоисточна Европа.	Проектот за Финансиски услуги во земјоделството има за цел: 1. Подобрување на стандардот на живеење на населението во руралните средини преку зголемена економска активност што ќе биде исплатлива и одржлива во услови на пазарно стопанисување; 2. Намалување на невработеноста на активното и работоспособно рурално население; 3. Развој на бизнисот во земјоделството со посебен акцент на индивидуалниот имот; 4. Користење на современа технологија за квалитетно производство што овозможува подобар пристап кон интегрираните пазари на ЕУ и Југоисточна Европа; 5. Максимално искористување на сите компаративни и други потенцијални можности на земјишните ресурси за подобрување на производствената структура во примарното производство и развојот на претпријатијата за преработка на земјоделски производи; 6. Создавање на постојани земјоделски кредитни линии кои се економски исплатливи, строго наменски и во согласност со развојните потреби на руралниот сектор.	Средствата од оваа кредитна линија ќе се применат за парцијално финансирање (до 50%) на издржливи инвестициони проекти во корист на МСТД, со што ќе се зајакне нивната оперативна состојба и можност за создавање и задржување на околу 950 работни места по искористување на сите средства кои се на располагање од заемот.

Кредитна линија	Поддршка на развојот на мали и средни претпријатија од Владата на Холандија Имплементатор - Македонската развојна фондација за претпријатија	Проектот за развој на приватниот сектор на Фондот за меѓународна соработка и развој од Тајван Револвинг фонд	Кредитна линија за креирање нови работни места во мали и средни претпријатија од Банката за развој при Советот на Европа ЦЕБ револвинг фонд
Износ	1. Заем тип 1 до 10.000 € 2. Заем тип 2 од 15.000 до 75.000 € 3. Заем тип 3 до 15.000 €	1. до 400.000 \$ за мали и средни претпријатија 2. до 200.000 \$ за земјоделство	нема лимит
Рок на враќање	до 5 години	1. до 7 години за МСП, 2. до 5 години за земјоделство	од 5 до 10 години
Грејс период	до 1 година	до 2 години	Грејс периодот го одредува банката во зависност од вредноста на под-заемот и можниот обрт на средствата во однос на времето за враќање на истиот.
Годишна каматна стапка	Ја одредува индивидуално секоја финансиска институција.	Охридска банка а.д. Охрид – од 7,23% до 8,23% ; Стопанска банка а.д. Скопје – од 7,2388% до 12%; Комерцијална банка а.д. Скопје – 7,23%; Тутунска банка а.д. Скопје – 8,0075%; Инвест банка а.д. Скопје – 6,34%; Македонска банка а.д. Скопје – 7,75%	Стопанска банка а.д. Скопје – 9,643% до 9,730%; Комерцијална банка а.д. Скопје – од 6,89% до 6,90%; Охридска банка а.д. Охрид – од 6,93%.
Обезбедување	Согласно кредитната политика на финансиската институција вклучена во спроведување на кредитната линија.	Согласно кредитната политика на банките учеснички.	Согласно кредитната политика на банките учеснички.
Намена на кредитот	За инвестиции во основни средства и работен капитал	1. кредити за мали и средни претпријатија – за основни средства – за набавка на машини и опрема, од било која природа (освен стекнување на земја), и – за обртни средства – за набавка на сировини и резервни делови. 2. кредити во областа на земјоделството – набавка на земјоделска механизација, основно стадо, оранжерии, подигање на насади, опрема, набавка на сировини, репроматеријали.	Изградба/набавка на имот, набавка на машини и опрема, набавка на сировини и резервни делови, како и активност на едукативни тренинг програми.
Целни групи	Заем тип 1: индивидуални земјоделци, самостојно вработени лица и претприемачи на микро претпријатија; Заем тип 2: мали претпријатија со 4 до 20 вработени; Заем тип 3: микро претпријатија со најмногу 3 вработени.	Мали и средни претпријатија и индивидуални земјоделски производители како и претпријатија ангажирани во производството или маркетингот на земјоделски производи.	Мали и средни претпријатија кои што работат во трудо-интензивни индустрии: текстилна, кожна, прехранбена индустрија и др. гранки, кои би овозможиле креирање на нови работни места, освен примарно земјоделско производство.
Степен на искористеност на средствата	Владата на Холандија обезбеди 7,2 мил. €. Искористени се 100%. Од наплатената главнина се формира револвинг фонд, кој се пласира под истите услови.	Средствата од Заемот од Фондот за меѓународна соработка и развој (ИЦДФ) – Тајван се целосно искористени. Средствата од Револвинг Фондот од овој Заем се кај банките учеснички кои ги пласираат на крајните корисници под истите услови	Средствата од Заемот одобрен од Банката за развој при Советот на Европа (ЦЕБ) во износ од ЕУР 5,113 милиони се целосно искористени. Средствата од Револвинг Фондот од овој Заем се кај банките учеснички кои ги пласираат на крајните корисници под истите услови.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Тутунска банка АД Скопје, ИК банка АД Скопје, Можности ДОО Скопје	Охридска банка а.д. Охрид, Стопанска банка а.д. Скопје, Комерцијална банка а.д. Скопје, Тутунска банка а.д. Скопје, Инвест банка а.д. Скопје и Македонска банка а.д. Скопје.	Стопанска банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје и Охридска банка АД Охрид.
Забелешка		Со средствата од под-заемот може да се финансираат најмногу 85% од вкупната вредност на под-проектот. Банката и крајниот корисник на под-заемот ќе го финансираат остатокот од најмалку 15%.	Средствата не може да се користат за проекти од земјоделството, освен за преработка и доработка на земјоделски производи. Се исклучува од финансирање обртниот капитал и услугите поврзани со операциите на проектот (трошоците за одржување, плати и друго). Со средствата од под-заемот може да се финансира најмногу 50% од вкупната вредност на под-проектот. Останатите 50% се финансираат од сопствени средства на крајниот корисник или од средства на банката учесничка.

Кредитна линија/ Извор на средства	АПЕКС глобален заем од Европска Инвестициона Банка	Одлука за условите и критериумите за репласирање на средства од компензациони фондови од странска помош (Одлука од Сл. в. 60/2004)		Одлука за условите и критериумите за репласирање на средства од компензациони фондови од друга странска помош (Одлука од Сл. в. 28/2005)	
Износ	20.000 € до 12.500.000 €	Максималниот износ не е дефиниран во Одлуката, се финансира согласно проектот по вообичаени банкарски услови за МСП.		Максималниот износ не е дефиниран во Одлуката, се финансира согласно проектот по вообичаени банкарски услови за МСП.	
Рок на враќање	од 4 до 12 год.	краткорчни кредити 9 месеци	долгорочни кредити 5 години	краткорчни кредити 9 месеци	долгорочни кредити 5 години
Грејс период	до 3 години	3 месеци	1 година	3 месеци	1 година
Годишна каматна стапка	Комерцијална банка а.д Скопје – од 7,21% до 7,36% Тутунска банка а.д. Скопје – од 5,945% до 7,86% Охридска банка а.д. Охрид – 7,21% до 7,36%	3%	3%	3,5% под есконтната стапка на Народна банка на Р.М.	3,5% под есконтната стапка на Народна банка на Р.М.
Обезбедување	Согласно кредитната политика на деловните банки учеснички во реализација на кредитот	Банкарска гаранција	Хипотека во висина 2:1 или банкарска гаранција	Банкарска гаранција	Хипотека во висина 2:1 или банкарска гаранција
Намена на кредитот	– Набавка на материјални и нематеријални средства директно поврзани со проектот; и – Зголемување на постојниот обртен капитал поврзан со проектот.	суровини, репроматеријали,	инвестициони проекти	суровини, репроматеријали,	инвестициони проекти
Целни групи	Мали и средни претпријатија од областа на индустријата (вклучувајќи ја земјоделската индустрија), секторот на услуги и туризмот, како и други сектори (трговија, финансирање во здравствен сектор, секторот на образованието и друго) Подружници кои претставуваат мали и средни претпријатија на големите претпријатија.	МСП од областа на стопанството		МСП од областа на стопанството	
Степен на искористеност на средствата	Средствата во висина од ЕУР 20 милиони од Заемот од Европската Инвестициона Банка (ЕИБ) се целосно искористени. За понатамошно користење на располагање се средствата од Револвинг Фондот.	Отплатени средства од странски помошти кои генерираат компенза- циони фондови. Во моментот нераспределени се 63.000.000 милиони денари.		Отплатени средства од странски помошти кои генерираат компенза- циони фондови. Во моментот нераспределени се 42.000.000 милиони денари.	
Деловни банки кои го нудат кредитот / Министерство за финансии	Комерцијална банка а.д Скопје, Стопанска банка а.д Скопје, Македонска банка за поддршка на развојот Скопје, Тутунска банка а.д. Скопје и Охридска банка а.д. Охрид.	Министерство за финансии, Сектор за управување со капитал, Одделение за странска помош		Министерство за финансии, Сектор за управување со капитал, Одделение за странска помош	
Забелешка	– Со средствата од Заемот може да се финансираат трошоци настанати не подол- го од 6 месеци од одобрувањето на проектот; – Од вкупната вредност на под-проектот 50% се финансира со средствата од под- заемот, додека останатите 50% може да бидат финансирани од страна на крајниот корисник или деловната банка и/или кофинансирани од други финансиски инсти- туции; – Согласно Прирачникот за финансирање утврден од страна на ЕИБ постојат исклучувања или ограничувања на набавки за кои не е дозволено или финансир- ањето е дозволено со посебно одобрение на ЕИБ.		Селекција на пријавените проекти и нивно одобру- вање врши Комисијата за менаџмент со Компензациони фондови, формирана од Владата на Република Македонија.		Селекција на пријавените проекти и нивно одобрување врши Комисијата за менаџмент со Компензациони фондови, формирана од Владата на Република Македонија.

**Табела 14: КРЕДИТНИ ЛИНИИ ЗА МАЛИ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА
ОБЕЗБЕДЕНИ И ГАРАНТИРАНИ ОД ВЛАДАТА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА, СОСТОЈБА ВО МАЈ 2006 ГОДИНА**
(податоците се од информативен карактер, деталните услови се достапни во деловните банки)

Кредитна линија	Кредитна линија за финансирање на трајни обртни средства доделени од Владата на Република Македонија - Банка агент МБПР	ГАРАНЦИИ	Гарантен Фонд на Македонска Банка за Поддршка на Развој-Проект на Владата на РМ
Износ	До 300.000 ЕВРА	Услови под кои се одобрува гаранција на крајни корисници	Гаранции се доделуваат за сите долгорочни кредити за инвестиции од кредитните линии дистрибуирани преку банките потписнички на договори за соработка со МБПР
Рок на враќање	3 години	Вид на гаранција	Гаранции за кредит: 1. обезбедени гаранции, односно гаранции обезбедени со инструменти за обезбедување кои банките не ги прифаќаат,
Грејс период	нема	Максимален износ	– максималниот износ на поединечната гаранција за кредит која може да биде издадена од Гарантниот Фонд е 35.000 ЕВРА во денарска противвредност; – максималниот износ на кредит за која може да биде издадена гаранција е 150.000 ЕВРА во денарска противвредност – гаранцијата не може да надмине износ од 33 % од главницата на бараниот кредит/основното средство/репроматеријалите и сировините
Годишна каматна стапка	8%	Рок на враќање на кредит за кој е издадена гаранција	Гаранција може да се издавана кредити/набавки со максимален рок на отплата од 5 години со вклучен грејс период
Обезбедување	Хипотека, залог, меници и други инструменти прифатливи за деловните банки	Надомест за гаранција	Гаранции за кредит: – 0,6% годишно за обезбедени гаранции
Намена на кредитот	Финансирање на трајни обртни средства	Манипулативен трошок	– 1,5% еднократно за обезбедени гаранции
Целни групи	Извозно-ориентирани трговски друштва	Намена на кредитот за кој се издава гаранција	Инвестиции во постоечки или нови технологии со кои се зголемува извозот од РМ
Имплементатор	Деловни банки	Целни групи	– потенцијални основачи на МСП – постоечки МСП со доминантен приватен капитал – вршители на земјоделска дејност
Деловни банки кои го нудат кредитот	Еуростандард банка, Извозна и Кредитна банка, Инвестбанка, Комерцијална банка, Македонска банка, Охридска банка, Силекс банка, Стопанска банка Битола, Стопанска банка Скопје, Тетекс-Кредитна банка, Тетовска банка, Тутунска банка и УНИ банка	Имплементатор	Македонска Банка за Поддршка на Развојот
		Деловни банки преку кои е можно користење на гаранција	сите банки кои ќе пројават интерес
		Забелешка	Владата на РМ преку трансфер на 265 милиони МКД од буџетот на РМ на посебна сметка на МБПР со цел зголемување на приватните инвестиции во економијата формираше Гарантен фонд на МБПР, кој пред деловните банки служи како обезбедување на заемите во случај кога МСП не можат да обезбедат колатерал, за економски издржани деловни идеи, придонесувајќи кон намалување на ризикот на банките кои ги финансираат малите бизниси.

Табела 15: ДРУГИ ПРОЕКТИ ЗА ПОДДРШКА НА МАЛИ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА, состојба мај 2006 г.

(податоците се од информативен карактер, деталните услови се достапни кај имплементаторите)

Гаранции	Гарантен фонд - проект на Шведската агенција за меѓународна развојна соработка (СИДА)	Кредитен фонд	Фонд за кредитирање МСП - проект на Американската агенција за меѓународен развој (УСАИД)
Услови под кои се одобрува гаранција на крајни корисници	Гаранции се доделуваат за сите кредити од кредитните линии дистрибуирани преку банките потписнички за соработка со ГФ (освен за потрошувачки и станбени кредити)	Видови кредити	Краткорочни иновативни кредити за обртни средства за МСП: кредити за финансирање на нарачки за познат купувач, производство наменето за извоз, факторинг и др.
Видови гаранции	Гаранции за кредит: обезбедени гаранции, односно гаранции обезбедени со инструменти за обезбедување кои банките не ги прифаќаат; необезбедени гаранции, во одредени случаи се издаваат гаранции за кои не се зема обезбедување. Гаранции за добавувачот: 1. за набавка на основни средства 2. за набавка на суровински репроматеријали	Намена на кредитот	Финансирање на подготовка на производство и испорака на производи на домашни и странски пазари, набавка на сировини и репроматеријали, трошоци за пакување, работна сила, тестирање, транспорт, царина, даноци, и др.
Максимален износ	– максималниот износ на поединечната гаранција за кредит која може да биде издадена од Гаранти Фондот е 60.000 евра во денарска противвредност; – максималниот износ на поединечната гаранција за добавувачи за набавка на основни средства која може да биде издадена од Гаранти Фондот е 60.000 евра во денарска противвредност; – максималниот износ на поединечната гаранција за набавка на сировини и репроматеријали која може да биде издадена од Гаранти Фондот е 30.000 евра во денарска противвредност; гаранцијата не може да надмине износ од 60 % од главницата на бараниот кредит/основното средство/репроматеријалите и суровините	Износ	од 10.000 УСД до 120.000 УСД
Рок на враќање на кредит	Гаранција може да се издавана кредити/набавки со максимален рок на отплата од 5 години со вклучен грејс период	Рок на враќање	од 30 дена до 179 дена.
Надомест за гаранција	Гаранции за кредит: – 2% годишно за обезбедени гаранции – 5% годишно за необезбедени гаранции Гаранции за добавувачи: 3% од висината на гаранцијата на годишно ниво; 1% годишно за обезбедени гаранции; 2,5% годишно за необезбедени гаранции.	Годишна каматна стапка	од 8% до 12%
Манипулативен трошок	– 1,5% еднократно за обезбедени гаранции; – 1% еднократно за необезбедени гаранции; – 1% еднократно за гаранции за добавувачи.	Провизии	1. 100 УСД за поднесување барање за кредит; 2. 0,5% за обработка на барање; и 3. 2% за управување со кредитот.
Намена на кредитот за кој се издава гаранција	Создавање нови или сочувување на постоечките работни места	Обезбедување	Неотповикливи акредитиви, банкарски гаранции, полиса за осигурување извоз, барирани чекови, залог, меници, др.
Целни групи	потенцијални основачи на МСП постоечки МСП со доминантен приватен капитал и најмногу 50 вработени вршители на земјоделска дејност	Целни групи	Претпријатија од наведените индустриски гранки можат да поднесат барања за кредит: 1. производство на прехранбени производи и пијалаци; 2. производство на текстил и текстилни производи; 3. производство на кожа, предмети од кожа и кожна галантерија; 4. производство на основни метали и стандардни метални производи; 5. производство на градежни материјали; 6. препработка на дрво и производи од дрва, производство на машини и електрични уреди.

Имплементатор	Центар за поттикнување на развојот на МСП Скопје	Имплементатор	МСП Фонд Скопје
Деловни банки кои го нудат кредитот	Тутунска Банка, Комерцијална Банка, Инвест Банка, Охридска Банка, Еуростандард Банка, КИБ Куманово, Штедилница Можности, Стопанска банка Битола	Основач на фондот	МСП фондот е основан и управуван од Crimson Capital Corp. САД со 1,5 мил УСД кредитен фонд.
Забелешка	Шведска агенција за меѓународна развојна соработка (СИДА) додели 1.880.000 евра со цел основање прв Гарантен фонд во Р.М. кој пред деловните банки служи како обезбедување на заемите во случај кога МСП не можат да обезбедат колатерал, за економски издржани деловни идеи, придонесувајќи кон намалување на ризикот на банките кои ги финансираат малите бизниси. Гаранти фондот воведува и издавање на гаранции за добавувачите кои се издаваат во корист на фирми кои купуваат опрема и/или репроматеријали. Гаранцијата се издава на добавувачот кој ќе испорача опрема на одложено плаќање при што клиентот пред подигнувањето на гаранцијата би платил најмалку 25% од вредноста на опремата/репроматеријалите на добавувачот.. Остатокот е покриен со гаранција на ГФ што значи дека доколку купувачот не го плати преостанатиот дел од долгот во предвидениот рок, тоа ќе го стори ГФ. Заклучно со април 2006 година искористени се 100% од средствата. Нови гаранции сеуште се издаваат од средствата од револвингот.	Забелешка	МСП фондот кредитира приватни правни субјекти: 1. кои вршат дејности во производството, трговија и услуги; 2. кои покажуваат позитивни финансиски резултати во досегашното работење; 3. чиј број на вработени се движи од 10 до 200 лица; 4. кредитобарателите треба да ја вршат истата дејност најмалку 3 години, или пак менаџерите на тие претпријатија да имаат искуство во вршењето на таа дејност како физички лица доколку претпријатието е формирано пред помалку од 3 години; 5. приоритет имаат претпријатијата кои се извозно ориентирани, обезбедуваат поголем број на нови вработувања, остваруваат нето девизни приливи, користат домашни сировини и се грижат за заштита на човековата околина.

БИЛТЕН

МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ

II. АКТУЕЛНИ ВЕСТИ, СТАТИИ

Актуелни вести

ВТОР ПРЕГЛЕД НА ПОСТОЈНИОТ СТЕНД БАЈ АРАНЖМАН НА МИСИЈА НА ММФ

Македонската Влада очекува поддршка од Мисијата на Меѓународниот монетарен фонд за зголемување на флексибилноста во буџетската политика, за спроведување на најавената даночна реформа како и други дополнителни трошоци. Ова го најави министерот за финансии, Трајко Славески, на заедничката прес-конференција со шефот на Мисијата на ММФ, Марк Грифитс, и гувернерот на НБРМ, Петар Гошев, по завршување на двонеделните преговори со Мисијата на ММФ.

– Тргуваме од малку различни позиции, но важно е што и едната и другата страна е подготвена за приближување на таргетот на дефицитот за следната година, истакна министерот Славески, кој додаде дека наши аргументи за зголемување на дефицитот се даночните реформи, финансирањето на реформата во пензискиот систем, обврските што произлегуваат од подготовката на земјата за приклучување кон евроатланските асоцијации, намалувањето на царините и други преземени обврски.

– Остануваме цврсто определени за водење на здрави макроекономски политики и прудентна буџетска дисциплина заради зачувување на стабилната макроекономска рамка. Таа ќе се одржува со зголемување на фискалната одговорност и транспарентност кај сите буџетски корисници, фондовите и целокупниот јавен сектор. Определени сме за значително подобрување во структурата на расходите, преку све-

дување на непродуктивните расходи на минимум, истакна министерот Славески.

Тој додаде дека во наредната година се очекуваат и зголемени даночни приходи во Буџетот врз основа на постигнување на стапка на раст на БДП што ќе биде највисока од осамостојување на Македонија.

– По сериозните реформи што ги направи Владата, ќе има капацитет да се остварува раст од 6 до 8%, но тоа е на среден рок и секако не сметаме дека стапката на раст ќе биде во тој распон во наредната година, но таа е проектирана како највисока досега во периодот од осамостојувањето, а највисоката досега постигната во 2000 година изнесуваше 4,6%, потенцира министерот Славески.

Шефот на Мисијата на ММФ, Марк Грифитс, се согласи дека е направен напредок во однос на приближувањето на ставовите за дефицитот, истакнувајќи дека со македонските власти е работено на некои мерки.

– Треба да се направи напредок кон постигнување договор за Буџетот за следната година, вклучувајќи ги мерките за пониските даноци. Новиот закон за банки треба да се поднесе во Парламентот, основите за придонеси за социјално осигурување треба да се хармонизираат, да се појаснат плановите за привлекување странски директни инвестиции и нивните трошоци да се вклучат во Буџетот и треба да се преземат мерки за подобрување на финансиската состојба во енергетскиот сектор, порача Грифитс.

Под услов да се направи доволен напредок во следните недели, Грифитс најави дека, состанок на Извршниот одбор на ММФ за завршување на вториот преглед би можел да се одржи на почетокот на 2007 година.

Гувернерот на Народната банка на Република Македонија, Петар Гошев, на прес-конференција истакна дека ставовите за монетарната политика со Мисијата на ММФ се идентични и оти нема неусогласеност.

– И наредната година ќе се води политика на стабилен девизен курс на денарот која ќе биде поддржана со водење сметка за адекватно ниво на девизни резерви кои според проекциите ќе достигнат ниво од околу 1,7 милијарди долари, рече Гошев и додаде дека инфлацијата ќе изнесува околу три проценти, што ќе биде резултат на немонетарни фактори, а не на водењето на монетарната политика.

– Она што е најбитно како поддршка на растот е фактот што овој договоран микс на фискалната и монетарната политика и наредната година ќе овозможи пораст на кредитите на приватниот сектор. Тоа ќе

биде четврта година по ред како монетарната политика испорачува кредитен раст на приватниот сектор од над 20 проценти, што без сомнение е добра поддршка за бизнис проектите во македонската економија, изјави гувернерот на НБРМ.

Мисијата на ММФ за Македонија беше втор преглед за постојниот Стенд бај аранжман, што Република Македонија го има со оваа меѓународна финансиска институција.

НА ВИЕНСКИОТ ЕКОНОМСКИ ФОРУМ ПРЕЗЕНТИРАНИ МОЖНОСТИТЕ ЗА ИНВЕСТИРАЊЕ ВО МАКЕДОНИЈА

Македонскиот министер за финансии, Трајко Славески, во Виена имаше обраќање на Третиот Виенски економски форум на тема „Развојот на банките и осигурителните системи и важноста од долгорочно финансирање од македонска гледна точка“.

– Банкарството е убедливо доминантен дел од финансискиот систем и опфаќа околу 90% од вкупната актива, – истакна министерот Славески. Тој додаде дека во иднина се планира зајакнување на финансискиот сектор и супервизијата, поттикнување на малите банки на спојување и либерализација на влезот на странски банки.

Во таа насока, министерот Славески најави дека до крајот на годинава ќе бидат донесени измените во Законот за банки со кои ќе се овозможи полиберално влегување на странска банка во Македонија.

Истовремено на тркалезната маса за енергетика се обрати македонскиот министер за привлекување на странски инвестиции, Глигор Ташковиќ. Тој пред претставниците на австриските компании и оние од регионот зборуваше за можностите за инвестирање што ги нуди Република Македонија.

– Новата Влада е подготвена да ја направи Македонија отворена за бизнис соработка, – истакна во своето обраќање на Третиот виенски економски форум македонскиот премиер, Никола Груевски, кој воедно е и покровител на овој состанок.

– Со имплементирање на реформите силно веруваме дека во Македонија ќе се отворат повеќе нови работни места по примерот на Ирска и Словачка. Владата сака во следните неколку години да види во Македонија голем број вложени странски инвестиции – нагласи Груевски.

Тој ја претстави и владината Програма за подобрување на економијата во Македонија, а како клучен предизвик го наведе завршувањето на структурните реформи.

Подобрувањето на бизнис климата ќе и помогне на земјата да ја зголеми конкурентноста и да привлече

домашни и странски инвестиции. За да се обезбеди економски развој, ќе работиме и на подобрување на квалитетот на човечкиот фактор – објасни Груевски.

Тој рече дека Владата има стратегија да се справи со слабостите во царината, судството и функционирањето на релевантните државни институции во Македонија, во функција на подобрување на владеење на правото и борбата против корупцијата.

Говорејќи за можноста за инвестирање во Република Македонија, премиерот Груевски наведе неколку сектори.

– Република Македонија во споредба со другите земји од регионот доцни во либерализацијата на телекомуникацискиот пазар. За да се подобри тоа, Владата објави меѓународен тендер за трет мобилен оператор, а наскоро ќе биде објавен тендер и за фиксната телефонија – истакна македонскиот премиер.

Како втор сектор за можни инвестиции, Груевски го наведе енергетскиот, посочувајќи на австрискиот ЕВН кој од минатата година влезе во Македонија, додавајќи дека вратите се отворени и за други инвеститори кои сакаат да влезат во Секторот за производство на електрична енергија.

Како можна сфера за инвестиции во Македонија, премиерот во своето обраќање ја наведе инфраструктурата за чие подобрување Владата планира да одвои поголеми финансиски средства. Како приоритетни инфраструктурни проекти тој ги наведе двата аеродроми и транспортот во Македонија, како и реализација на Коридорите 8 и 10.

ПРЕЗЕНТИРАНА КАРДС ГОДИШНАТА ПРОГРАМА 2006 ВРЕДНА 30,5 МИЛИОНИ ЕВРА

Вицепремиерката Габриела Коневска-Трајковска и директорот на Генералниот директорат за проширување Пјер Мирел во Скопје го најавија почетокот на имплементацијата на последната КАРДС акциона програма за 2006 година чија вредност е 30,5 милиони евра.

На прес-конференцијата, Мирел рече дека ова не значи оти поддршката од ЕУ ќе престане, туку дека од идната година таа ќе продолжи преку Инструментот за претпристапна помош (ИПА), кој се однесува на јакнење на институциите, односно помош во развојот и поддршка на заложбите во градење капацитети за усвојување и спроведување на законодавството и олеснување на транзицискиот период на пристапување кон ЕУ.

Мирел додаде дека покрај 30,5 милиони евра од КАРДС програмата, ќе бидат доделени уште 14 милиони евра наменети за регионални програми кои ќе бидат управувани директно од Брисел.

– Овие пари не се заем што треба да се врати, туку станува збор за грант од Буџетот на ЕУ. Овој придонес на ЕУ претставува јасен показател за нашата поддршка на заложбите што ги прави земјата во поглед на реформските процеси. Проектите кои ќе бидат финансирани го одразуваат од една страна напредокот на земјата, а од друга страна потребите за натамошни реформи, изјави Мирел.

Мирел најави дека нивната намера е до 2009 година помошта за Македонија двојно да се зголеми што, според него, е сигнал за силна поддршка на реформските процеси во земјата.

Според вицепремиерката Коневска-Трајковска, почетокот на последната КАРДС годишна програма значи заокружување на еден успешен циклус на соработка и поддршка на Македонија во процесот на стабилизација и асоцијација.

– Следната година започнува една нова страница на соработка со ЕУ која практично значи отворање инструмент за финансиска помош за претпристапните фондови – ИПА. Овој инструмент во иднина ќе игра суштинска улога за структурните реформи во земјата, рече Коневска-Трајковска.

Според неа, транзицијата од КАРДС кон ИПА ќе овозможи не само двојно зголемување на финансиските средства за овие приоритети, туку и конкретна поддршка кон развојот и економијата. – Во овој домен треба да покажеме дека располагаме со национални капацитети и можност да ги користиме фондовите и да покажеме иницијативност од нашите министерства, рече Коневска-Трајковска.

Таа додаде дека ИПА е составен од пет компоненти и дека Македонија ќе има пристап до сите пет. – Македонија е целосно подготвена да ги спроведе ре-

формите насочени кон остварувањето на критериумите за членство и да оствари суштински резултати со крајна цел полноправно членство во ЕУ, рече Коневска-Трајковска.

Луиџи Сангрин од Европската комисија појасни дека од вкупниот износ од 30,5 милиони евра – 7,6 милиони евра се наменети за реформите во правосудството и внатрешните работи и 9,1 милиони евра за реформите на јавната администрација, од кои 1,2 милиони за јакнење на административните капацитети и 5,4 за локалната самоуправа, градење капацитети и локална инфраструктура.

ИФАД АРАНЖМАНОТ ВО МАКЕДОНИЈА ЌЕ ПРОДОЛЖИ

Заменик-претседателот на Владата на Република Македонија, Живко Јанкулоски, имаше работна средба со Хенинг Педерсен, програмски менаџер за Македонија на ИФАД – Меѓународниот фонд за земјоделски развој при Обединетите нации.

На средбата се разговараше за досегашните активности на ИФАД во Македонија и за потребата да се продолжи со нив во правец на креирање нов аранжман, ИФАД 3, во 2007 година.

Условите и постапката на ИФАД 3 ќе се рedefинираат во договор со Владата на Р. Македонија, во правец на поедноставување на процедурата и условите за добивање на средствата од страна на производителите и преработувачите на земјоделски производи и воведување нови механизми за ефикасно имплементирање на прелиминарната сума од 20 милиони долари. На овој начин ќе се олесни постапката за добивање средства на идните апликанти за користење на ИПАРД претпристапниот фонд на Европската унија, бидејќи за тоа е потребно 50% сопствено учество на регистрираните индивидуални земјоделци и на правните субјекти од агробизнисот.

КОРИДОРОТ 8 ЌЕ БИДЕ ДАДЕН ПОД КОНЦЕСИЈА

За изградба на инфраструктурата за Коридорот 8 ќе се бара свеж капитал преку издавање на овој патен правец на концесија, најави министерот за транспорт и врски, Миле Јанакиески, на средбата со Солмон Паси, претседател на Комисијата за надворешни работи на Бугарија. Јанакиески додаде дека од особено значење е соработката со Бугарија за изградба на овој Коридор.

Паси најави дека идната година, кога Бугарија ќе стане членка на Европската унија, работите околу изградбата на Коридорот 8 ќе се одвиваат со забрзано темпо.

Концесијата, како решение за привлекување на свежи пари за реализација на крупни инфраструктурни проекти, во Македонија сеуште не е применета. И покрај тоа што се размислуваше за оваа опција, досега ниту една Влада не го примени овој модел. Австриската компанија Штрабах пројави интерес за концесија на Коридорите 8 и 10, но не доби одговор од претходната Влада.

Јанакиески најави дека новата Влада и за изградба на железничката линија Куманово–Деве Баир–Кустендил, смета дека моделот концесија е најдобро решение за брза изградба на пругата.

На средбата со Јанакиески, Паси најави дека во Буџарија постои интерес за инвестирање во Македонија.

ПРЕТСТАВНИЦИ НА „АЛСТОМ“ И „ГАМА“ ВО СКОПЈЕ НА ЗАВРШНИ ПРЕГОВОРИ

Претставници на швајцарско – француската компанија „Алстом“ и турската „ГАМА“ во Скопје ги одржаа последните средби за усогласување на договорот за изградба на гасната турбина во Скопје, вели Димитар Хаџимишев, директор на „Топлификација“ Скопје, еден од инвеститорите. Во Скопје допатуваа и претставниците на „Итера“ од Русија.

– Ова се последни преговори пред потпишување на договорот. Ги усогласивме сите технички работи, по што ќе следи потпишување на договорот, вели Хаџимишев.

Конзорциумот составен од швајцарско – француската компанија „Алстом“ и турската „ГАМА“ го доби бизнисот за изградба на гасната централа во Скопје, вреден над 120 милиони евра.

Инвеститорите, скопска „Топлификација“ и руска „Итера“, одлучиле бизнисот да им го дадат на овие компании бидејќи нивната понуда била поповолна.

Гасната централа ќе има инсталирана моќност од 200 мегавати и 160 мегавати топлинска енергија. Според процените, струјата ќе се продава по цена од 48–50 евра за мегават на странските енергетски берзи. Неколку трговски компании се веќе заинтересирани за купување на струја од гасната централа.

ПОЧНУВА ИЗГРАДБАТА НА ОБЈЕКТИТЕ НА ЏОНСОН КОНТРОЛС ВО БУНАРЦИК

Како и што беше планирано, поставени се темелите на фабриката за автомобилски делови, Џонсон контролс.

Фабриката ќе почне да се гради на 1 декември. На ставањето на темелите присуствуваше висока делегација на Џонсон контролс, предводена од претседателот на Управниот одбор, Џон Барт. Во втората половина на октомври ќе биде распишан и тендер за изградба на фабриката, кој треба да се финализира истиот месец. Засега интерес за градење покажале една јапонска, германска и македонска компанија. Фабриката ќе се протега на површина од 6.000 квадратни метри, би била изградена за четири години, а во неа треба да се вработат околу 600 лица. Вредноста на инвестицијата се проценува на околу 150 милиони евра.

Компанијата Џонсон контролс одлуката да инвестира во Македонија ја донесе кон крајот на јули, а целиот проект доби подршка и од новата Влада, избрана на почетокот од септември. Поставувањето на инфраструктурата во Бунарцик, кое го презеде Владата е во финална фаза, а целиот проект ќе ја чини околу 6 милиони евра.

ШПАНИЈА ЗА ПРВ ПАТ ОТВОРА АМБАСАДА ВО МАКЕДОНИЈА, ПРВИОТ АМБАСАДОР Е ХОЗЕ МАНУЕЛ ПАС

Министерот за надворешни работи на Република Македонија Антонио Милошоски ги прими копиите од акредитивните писма на Хозе Мануел Пас и Агуерас, прв резидентен, вонреден и ополномоштен амбасадор на Кралството Шпанија во Македонија.

За време на чинот на предавањето на копиите од акредитивните писма, министерот Милошоски искажа посебно задоволство што Кралството Шпанија отвори своја амбасада во Македонија што, како што рече,

значително ќе придонесе за подигнување на нивото и квалитетот на меѓусебните односи.

На средбата, покрај искажаната благодарност за континуираната шпанска поддршка за интеграција на Република Македонија во ЕУ и НАТО, заеднички е констатирано дека посебен интерес на двете држави е зајакнувањето на економските односи и соработка, пред сè преку привлекување шпански директни инвестиции во нашата земја, како и натамошен развој и соработката на полето на одбраната, внатрешните работи и културата.

ШПАНСКИ БИЗНИСМЕНИ СЕ СРЕТНАА СО МАКЕДОНСКИ ВО СТОПАНСКАТА КОМОРА

Интересот кај шпанските компании за соработка, трговија и инвестирање во македонската економија е се поголем. Ова е пораката на Карлос Тронкосо, економски аташе на амбасадата на Шпанија во Софија, упатена до македонските компании, за време првиот македонско-шпански бизнис форум во Стопанската комора на Македонија.

Шанса за интензивирање на контактите меѓу двете бизнис заедници е и отворањето на шпанската амбасада во Скопје. На средбата во Стопанската комора на Македонија беа присутни шпански фирми од областа на индустријата за бела техника, разладни уреди, електрични кабли, градежништво, телекомуникации, консултантски услуги во областа на инфраструктурни проекти и производител на рентген опре-

ма. Тие имаа билатерални средби со сопствениците на македонските компании. Според податоците на Стопанската комора, интересот и трговската размена меѓу Македонија и Шпанија во последно време расте 30% годишно. Според Тронкосо, минатата година двете земји тргуваа меѓусебно во износ од 50 милиони евра, додека во 2002 година обемот на надворешно трговската размената бил 35 милиони евра.

Тронкосо како носечки сектори за трговија од шпанска страна ги спомена автомобилската, керамичката, месната, прехранбената, металската и тунската индустрија.

БЕРЗИТЕ ОД СКОПЈЕ И ОД ВИЕНА ПОТПИШАА МЕМОРАНДУМ ЗА СОРАБОТКА

Македонската берза за хартии од вредност потпиша Меморандум за соработка со Виенската берза. Со меморандумот двете берзи ќе започнат меѓусебна соработка, што значи дека ќе ја продлабочат размената на информации. Освен ова, соработката значи дека наши компании ќе можат да котираат на Берзата во Виена. Договорот го потпишаа Иван Штериов, главен извршен директор на нашата Берза и Михаил Бухл, главен извршен директор на Виенската берза.

ЗА ТРИ ГОДИНИ ЌЕ ПОЧНЕ ИЗГРАДБАТА НА АМБО

Претставници на Македонија, Албанија и Бугарија задолжени за реализација на проектот АМБО во Тирвана конечно ја договорија трасата низ која ќе минува нафтоводот. Нафтоводот ќе биде долг 917 километри, а ќе транспортира 750 барели нафта.

Трите земји се договориле набрзо да потпишат договор според кој се предвидува почетокот на изградбата на АМБО да започне за три години.

Нафтоводот АМБО ќе пренесува касписка нафта од Бургас до Јадранското море. И покрај тоа што првично беше решено АМБО да завршува во Валона, на состанокот било одлучено тој да завршува во реонот на Порто Романо.

Американската корпорација АМБО која ќе го финансира реализирањето на овој проект во април годинава преку својот претставник, Румен Николов, објави дека веќе се договорени даночни и фискални погодности за следните 25 години. Николов изјави дека досега се обезбедени околу 900 милиони долари за реализација на проектот, а уште 300 милиони долари ќе се обезбедат делумно преку кредити и преку обврзници.

Потпретседателот на АМБО, Глигор Ташковиќ, кој сега е вицепремиер во Владата задолжен за странски инвестиции ќе лобира за негова реализација.

ПРОИЗВОДИ ЌЕ СЕ ПРОДАВААТ ПРЕКУ ИНТЕРНЕТ

Меѓународна агенција за маркетинг и за извоз Export Strategy Development and Execution-EXDE ги презентираше двата интернет портали за промоција на македонските извозни фирми во странство. Преку порталите, првпат македонските производи и услуги ќе се продаваат директно преку интернет.

– За членовите на порталите придобивките се големи бидејќи можат да склучат добри зделки. Членувањето е бесплатно за сите фирми, – вели Александар Благовески – Тразов, заменик-претседател за консултантски услуги на EXDE.

Порталот www.outsource2macedonia.com е наменет за компании од услужните сектори од информатичката и комуникациска индустрија, маркетингот, адвокатските и сметководствените услуги и ревизијата. Другиот портал, www.buymacedonian.com, ќе нуди бесплатна интернет промоција на македонските компании од производствените сектори (храна, обуки, изолациони материјали, пластика, електроника и сл.).

Порталот ќе направи бесплатна промоција на 10 најдобри традиционални прехранбени македонски производи, кои како примероци ќе бидат испратени во десет специјализирани продавници за прехранбени производи во ЕУ и САД.

МАКЕДОНСКИТЕ ВИНА НА ИНТЕРНЕТ

Сè за квалитетните македонски вина, винските стилови и домашните производители на вино ќе може да се дознае преку веб-сајтот www.winemk.com, кој го промовира македонската винска индустрија. Новиот портал поддржува деловна комуникација, информира и едуцира за македонското вино.

– Македонија прераснува во одговорен производител на квалитетно вино. Новата интернет-страница ќе придонесе за поголема компактност на индустријата и за нејзино брзо брендирање на странските пазари, – вели Дивна Јордановска, претседателка на Македонската асоцијација на производители на вино.

Новиот веб-портал за македонските квалитетни вина го овозможија Проектот за конкурентност на Македонија поддржан од американската Агенција за меѓународен развој (УСАИД) и Маквино, а го изработи „Визија нет“.

КИНА ДОНИРАШЕ 1300 КОМПЈУТЕРИ ЗА БИЗНИС ЕДУКАЦИЈА

Кина донираше 1300 персонални компјутери во Македонија. Од нив 400, ќе се инсталираат во бизнис центрите, каде сите што сакаат да започнат бизнис ќе можат да се едуцираат. Другите компјутери ќе бидат распределени во Министерството за образование.

Кина е подготвена да иницира дополнителна помош од 2,5 милиони долари. Помошта ќе пристигне откако Министерството за економија ќе каже каква помош е најпотребна во овој сектор.

ИНФОРМАТИЧКАТА ИНДУСТРИЈА ЌЕ ЗАРАБОТУВА ПО 200 МИЛИОНИ ДОЛАРИ ГОДИШНО ДО 2010 ГОДИНА

Развојот на ИТ секторот во Македонија за четири години ќе овозможи остварување приход од околу 200 милиони долари, оцени Управниот одбор на Македонската асоцијација за информатичка технологија (МАСИТ). Според неговите членови, сеуште не е дефинирано дали македонската ИТ индустрија ќе биде препознатлива по нудењето софтверски решенија или по ИТ сервисирањето.

– Лани, вкупната вредност на ИТ пазарот во земјата достигна 150 милиони американски долари. Неговиот годишен раст е над 15%, што не е случај со секторот телекомуникации. Овие податоци покажуваат дека до 2010 година ќе остваруваме приход од 200 милиони долари, – рече претседателот на МАСИТ, Тони Петрески, додавајќи дека пред две години пазарот на ИТ бил 8 пати помал од телекомуникацискиот пазар.

Петрески порача дека софтверските компании се подготвени да соработуваат со Владата и да го помогнат развојот на останатите индустрии во земјава.

– Во Македонија 520 компании се занимаваат со информатичка и комуникациска технологија. Дваесетина од нив остваруваат над 100 милиони денари годишен приход. Во МАСИТ, пак, членуваат околу 60 фирми меѓу кои има и многу познати светски брендови. Тие покриваат 80% од домашниот пазар, посочи Петрески.

Според студијата на ОЕЦД пренесена во Економист на 27 јули минатата година, Македонија е еден од петте пазари со најбрз раст на информатичката технологија во светски рамки за 2003 година.

ГИЦА ГОДИНАВА ЈА ЗГОЛЕМУВА ПРОДАЖБАТА НА СВЕЖО ПИЛЕШКО ЗА 70%

Гица, фабриката за производство на јајца и пилешко месо од Охрид, годинава ќе ја заврши со 70% поголемо производство и продажба на свежо пилешко месо во споредба со лани, велат од раководството на Гица.

– Кај потрошувачите во Македонија расте свеста дека свежото пилешко месо е поздраво, а со тоа и побарувачката за нашето пилешко годинава многу порасна, – рече Стојан Ѓорески, директор во Гица. Според него, очекувањата се дека до крајот на годината Гица ќе продаде 70% повеќе свежо пилешко месо споредено со лани.

Охридската фабрика годишно произведува околу 700 тони свежо пилешко месо и до 40 милиони јајца. Освен ова, Гица произведува и 8.000 тони сточна храна годишно за потребите на своето производство. Целото производство Гица сега го продава на домашниот пазар.

Оваа охридска фабрика е една од неколкуте македонски компании која во следните месеци ќе добива бесплатна консултантска помош за развој на менаџерските кадри и зголемување на продуктивноста на фирмата. Проектот е финансиран од Европската агенција за реконструкција (ЕАР). Гица работи од 1990 година, а во моментот има 150 вработени.

ВИНКА ЌЕ ПРОИЗВЕДУВА ПОСТЕЛНИНА ЗА ИКЕА

Текстилната компанија Винка од Винаца склучи договор за соработка со светската топ компанија Икеа. Винка во иднина за Икеа ќе произведува постелнина за потребите на целиот европски пазар.

Винка е 100% приватизирана компанија со 500 вработени во пет производни центри. Компанијата е из-

возник на готови производи (на лон база) во САД, Германија, Холандија и други европски земји.

Во моментот компанијата воведува ИСО стандарди.

„ЕВРОПА“ ОД ШТИП ОЧЕКУВА ДА ЈА ЗАВРШИ ГОДИНАТА СО 60% ЗГОЛЕМЕН ИЗВОЗ

Штипска Европа, која произведува гуми за џвакање и бонбони, годинава ќе ја заврши со најмалку 60% зголемен извоз, откако раководството на фабриката покрај партнерството со Дрога Колинска, најде странски партнери за извоз во земјите на ЕУ.

Европа веќе неколку месеци извезува гуми за џвакање под брендови на своите трговски партнери во Германија, Австрија, Италија, Шведска, Швајцарија, САД и во Израел. Станува збор за гуми за џвакање во форма на цигари и боички и се наменети за деца. Во овој дел, Европа од Штип работи за светските марки Kaza del Dolce, World's bubble gum, Travigo, Ist, Metro, Twist и други.

Соработката со словенечката фирма Дрога Колинска и натаму продолжува, велат од Европа. Штипската фабрика ги произведува гумите за џвакање „Чунга лунга“, „Дракула“, „Колоис-микс“, „Мани“ и „Динамик“, кои се продаваат на пазарот на поранешна Југославија.

– Сега преговараме и со наши партнери во Германија за извоз на поголема количина гуми за џвакање, бонбони и карамели наменети за престојните карневали во оваа земја, – велат од раководството на Европа.

Повеќе од 80% од производството на Европа од Штип се извезува, а останатиот дел се продава на домашниот пазар.

Штипската фабрика произведува гуми за џвакање, бонбони, карамели, и има годишен капацитет од 1.000 тони за сите свои производи.

БИТОЛСКА МЛЕКАРНИЦА РЕБРЕНДИРА ПРОИЗВОДИ ЗА 3 МИЛИОНИ ЕВРА

Бимилк и Бифрут се новите имиња на млекото и сокот кои ги произведува Битолска млекара. Ребрендирањето, како што рече генералниот директор на Млекара Битола, Живко Радевски, ги чинело три милиони евра.

– Не се работи само за пакување, туку и за нова опрема. Инвестирано е во нова производствена линија за млеко и сокови која чини 2 милиона евра, а допрва ќе се работи на новата фабрика за сирење што ќе чини околу 10 милиони евра. Во завршна фаза е и проектот за сушено млеко во Скопје, – изјави Радевски.

Ваквите инвестициски зафати, како што додаде, се преземени со цел производството да се пласира на странските пазари, бидејќи македонскиот пазар е ограничен, а има и нелојална конкуренција со влез на производи од Србија и БиХ, чие производството го субвенционира државата. Радевски се надева дека овој проблем ќе го реши новата Влада, а според него тоа се надминува со еднакви услови за производство и преработка на млекото како во земјите од соседството и во Европа. Повеќе од половина од производството, од 60 до 70%, Битолската млекара го пласира на странските пазари, а останатиот дел на домашниот пазар.

БРАКО ПОЧНА ДА ИЗВЕЗУВА ДЕЛОВИ ЗА ВИЉУШКАРИ ВО БЕЛГИЈА

Деловите за виљушкари на велешката компанија Брако од пред извесно време се најдоа на белгискиот пазар.

– Ова е само дел од овогодишниот план на извозно ориентираната компанија, која планира и пласирање на нови производи, – вели еден од сопствениците на Брако, извршниот директор, Кочо Ангџев.

Холдингот Брако е балкански лидер во производство на жичани производи, со производствени погони во Велес, во Видин, Бугарија и во Панчево, Србија. Месечно во компанијата се произведуваат 3.500 тони жичани производи, од кои 87% е наменето за извоз во Грција, Албанија, Хрватска, Босна и Херцеговина, Словенија, Србија, Австрија, Италија и Унгарија. Покрај производството на жичани производи, во Брако се произведува и медицински мебел, теретни приколки, транспортни ленти и воена опрема.

ВО СТРУМИЧКО ЌЕ БИДАТ НАБРАНИ 30 ИЛЈАДИ ТОНИ ЦРВЕНИ ПИПЕРКИ

Во Струмичкиот регион во тек е бербата и откупот на црвените пиперки, претежно од познатата индустриска сорта ајварка.

Од околу две илјади хектари површина на која годинава е засадена оваа градинарска култура, се проценува дека ќе бидат набрани околу 30 илјади тони. Голем дел од годинашниот род, според информациите од Подрачната единица на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство,

во, ќе биде преработен во погоните на домашната конзервна индустрија, во кои се добива квалитетен македонски ајвар, лутеница, пинџур, салата и друга зимница.

Истовремено, на пазарите во поранешните југословенски републики, како и во Грција, Бугарија, Романија и во некои западноевропски земји, ќе бидат пласирани околу 10 илјади тони пиперки од оваа сорта, од што се очекува девизен прилив од околу 3,5 милиони евра.

Покрај црвени пиперки, градинарите од Струмичко досега на странските пазари пласираа и околу 80 илјади тони домати, краставици, рани пиперки, бостан, компир и друг зеленчук, во вкупна вредност од околу 25 милиони евра.

ГРОЗДОБЕРОТ СЕ ИНТЕНЗИВИРА, СЕ ОЧЕКУВА ДА СЕ НАБЕРАТ 70.000 ТОНИ ГРОЗЈЕ

Се очекува годинава од лозовите плантажи во југоисточниот дел на Републикава да бидат набрани околу 70.000 тони десертно и винско грозје, слично како минатата година.

Речиси половина од родот ќе биде испорачан на традиционалните купувачи од странство, а помал дел е наменет за домашниот пазар.

Остатокот од лозовата реколта ќе биде преработен во винарските визби и во домашните дестилерии, при што ќе бидат добиени над 20 милиони литри вино, ракија и алкохолен дестилат.

РЕАЛЕН ДЕВИЗЕН КУРС КАКО ОДНОС ПОМЕЃУ ЦЕНИ НА РАЗМЕНЛИВИ И НЕРАЗМЕНЛИВИ СТОКИ

Во периодот 1995-2005 година, во Македонија е присутен е континуиран тренд на апresiasiја (намалување) на реалниот девизен курс, пресметан како однос на домашните цени на разменливи стоки и цените на неразменливи стоки

Ѓорги Гоцков

Ѓорги Гоцков е директор на Дирекцијата за статистика во Народна банка на Република Македонија. Роден е на 07.06.1973 година во Валандово. Економски факултет завршува во Скопје во 1996 година насока „Финансиско сметководствен менаџмент“. Во завршна фаза е со магистерските студии од областа „Монетарна економија“, на Економскиот факултет во Скопје. Во 2003 година работел во Министерството за финансии како раководител на Секторот за макроекономска и развојна политика на националната економија, а претходно работел во Народна банка на Република Македонија во Дирекцијата за истражување. Учествовал на повеќе семинари, обуки и курсеви од областа на макроекономијата во земјата и странство. Автор е на неколку трудови од областа на истражувачката дејност.

Теоретски концепти

Постои општа согласност дека и покрај различните иницијални услови и пристапи кон макроекономска стабилност помеѓу транзиционите економии, најголем дел од нив се соочуваат со слични макроекономските ефекти од спороведувањето на структурните реформи. Ова пред сè се однесува на движењето на релативните цени, кое е слично, ако не и идентично во транзиционите економии. Искуството на речиси сите транзициони економии покажува една континуирана апresiasiја на реалниот девизен курс по иницијалната девалвација на домашната валута детерминирана од процесот на ценовна либерализација. Со оглед дека реалниот девизен курс е функција на фундаментални реални варијабли кои се менуваат во текот на времето, најголем предизвик претставува утврдувањето на нивото на девизен курс кој е во согласност со неговите фундаменти.

Додека номиналниот девизен курс е лесно да се дефинира (утврди), реалниот девизен курс е повеќе претпоставен поимник во концепциска и емпириска смисла. Во меѓународната економска литература се користат неколку алтернативни дефиниции на реалниот девизен курс, при што реалниот девизен курс е дефиниран или (1) во интерни големи-ни, како однос на домашните цени на разменливи и неразменливи стоки во рамките на една земја, или

*Мислењата изразени во овој текст се на авторите и не мора во целост да ги претставува ставовите на Министерството за финансии

(2) во екстерни големини како номинален девизен курс прилагоден за разликите во ценовното ниво помеѓу земјите.

Првиот концепт на интерен реален девизен курс беше популаризиран од Dornbush (1988) и Frenkl and Mussa (1985), кои го дефинираат реалниот девизен курс како релативни цени на разменливи и неразменливи цени. Dornbush демонстрира дека доколку цената на неразменливите стоки е дадена, тогаш одржувањето на рамнотежни релативни цени бара прилагодување на домашните цени на разменливите стоки. Реалниот девизен курс во овој случај претставува индикатор за домашната алокација на ресурси во националната економија. Овој пристап е широко користен за аналитички цели во земјите во развој каде релативните цени на разменливите и неразменливите стоки ја детерминираат иницијативата за поголемо производство за извоз.

Искуството на речиси сите транзициони економии покажува една континуирана апрецијација на реалниот девизен курс по иницијалната девалвација на домашната валута детерминирана од процесот на ценовна либерализација

Вториот концепт на екстерен реален девизен курс го следи потрадиционалниот пристап на реален девизен курс кој се заснова на концептот на Паритетот на Куповна сила (Purchasing Power Parity (PPP)). Согласно овој пристап, реалниот девизен курс кореспондира со отстапувањето од PPP помеѓу странското и домашното ценовно ниво. Овој пристап овозможува споредба на релативната вредност на валутите преку оценка на релативните цени на странската и домашната потрошувачка или производствена кошничка. Под одредени рестриктивни претпоставки, и двата пристапи даваат исти резултати. Сепак, овие претпоставки (услови) не се секогаш реални, при што во практиката двете форми на реален девизен курс се разликуваат. Промените во продуктивноста на секторот на разменливи стоки и условите за размена претставуваат главни извори за разликите во двата концепта (Dwyer and Lowe, 1993).

Проблемите кои се појавуваат при оценката со примената на двата концепти на реалниот девизен курс се најчесто поврзани со постоењето на повеќе дефиниции во теоријата на реалниот девизен курс, како и со потешкотиите при изборот на алтернативни цени или индекси на трошоци (Consumer price indices-CPI, GDP дефлатори, единечни трошоци за работна сила во индустријата и сл.

Реален девизен курс како релативни цени на разменливите во однос на неразменливите цени

Со E да го означиме номиналниот девизен курс дефиниран како единици на домашна валута за една единица на странска валута, со P_T^f светските цени на разменливи стоки изразени во странска валута и со P_N цената на неразменливите стоки, тогаш реалниот девизен курс, e , е дефиниран на следниот начин:

$$(1) \quad e = EP_T^f / P_N$$

Да претпоставиме дека важи Законот за една цена, $P_T = EP_T^f$, равенката (1) го добива следниот израз:

$$(2) \quad e = P_T / P_N$$

Законот за една цена ги дефинира разменливите стоки како стоки чии цени се детерминирани во целост од странските цени и номиналниот девизен курс. Со ваква дефиниција, сите други стоки се неразменливи во смисла дека нивните цени се детерминирани од други фактори, а не само од меѓународните цени. Равенката (2) ја изразува иницијативата што влијае на алокација на ресурсите помеѓу секторот на разменливи и неразменливи стоки. Зголемување на e дефиниран во равенката (2) всушност претставува депрецијација. Зголемувањето на реалниот девизен курс го прави производството на разменливи стоки релативно попрофитабилно, предизвикувајќи движење на ресурсите од секторот на неразменливи стоки кон секторот на разменливи стоки. Притоа, реалниот девизен курс дефиниран во равенката (2) дава една апроксимација на степенот на конкурентност на секторот на разменливи стоки во земјата и оценка за трошоците за домашно производство на разменливите стоки. Намалувањето на реалниот девизен курс го одразува фактот дека постои намалување на домашните трошоци за производство на разменливи стоки. Притоа, доколку не постојат промени во светските цени на разменливи стоки, овој пад на реалниот девизен курс претставува подобрување на степенот на меѓународна конкурентност на земјата. На крај, горната равенка може да рефлектира учество на потрошувачката на неразменливите стоки во вкупната потрошувачка. При дадени цени на разменливи стоки и понуда на неразменливи стоки, намалувањето на реалниот девизен курс укажува на зголемување на потрошувачката на неразменливи стоки и обратно.

Горната дефиниција на реален девизен курс, сепак, генерално имаат три недостатоци (проблеми) (De Grauwe, 1996). Прво, таа го игнорира влијанието на промените во номиналниот девизен курс. Второ, не е јасно дали цените на разменливи стоки, P_T , би требало да го вклучат проблемот на девизните курсеви во меѓународната размена. И трето, емпириски е под

знак прашање дали Законот за една цена важи постојано за разменливите стоки. Игнорирајќи ги транспортните трошоци, важењето на Законот за една цена бара перфектни пазари, перфектна конкуренција и слободен влез. Ова не е случај во пракса, дури и тогаш кога пазарните сили делуваат во таа насока. Емпириските истражувања укажуваат на тоа дека цените на слични производи во различни земји имаат иста тенденција (се движат во иста насока), но не со ист интензитет (Obstfeld, 1985; De Gregorio, Giovannini, and Wolf, 1994). Дури и доколку теоретските концепти на реалниот девизен курс оценет како релативни цени на разменливи во однос на неразменливи стоки се логични, нивните емпириски оценки се соочуваат со практични проблеми во изнаоѓањето на посакуваните ценовни индекси на разменливи и неразменливи стоки (Hinkle and Nsengiyumva, 1999). Во конструирањето на ценовните индекси неопходни за пресметката на реалниот девизен курс, еден значаен проблем е класификацијата на стоките како разменливи и неразменливи. Во основа, разменливите стоки ги сочинуваат сите стоки што влегуваат на меѓународниот пазар на страната на увозот или извозот. Притоа, разменливите стоки не е потребно да бидат и *de facto* разменети туку да содржат карактеристики за нивна разменливост. Разменливоста на една стока вообичаено е воспоставена со стапката на извоз или увоз – или сумата на извоз или увоз – во однос на вкупното производство на таа стока. De Gregorio, Giovannini I Wolf (1994) ја земаат било која стока како разменлива доколку стапката извоз/производство е поголема од 10%. Согласно ваквото разграничување, земјоделството, рударството, индустријата и транспортот, се земаат како сектори на разменливи стоки, а сите останати како сектори на неразменливи стоки (Chinn, 1997).

Од друга страна, сепак, само неколку стоки и услуги се во целост неразменливи во однос на индексот на реален девизен курс. Притоа, дури и разменливоста на стоките да е воспоставена, податоците неопходни за пресметка на реалниот девизен курс се често нерасположливи. Најчесто, националната статистика обезбедува податоци за додадена вредност на Бруто домашниот производ (БДП) оценети по сектори, а класифицирани за потребите за пресметка на имплицитен ценовен дефлатор за различни сектори во економијата. Овој метод на пресметка на реалниот девизен курс има два недостатоци (Hinkle and Nsengiyumva, 1999). Првиот е поврзан со концептуалните тешкотии во класифицирање на различните сектори за производство како сектори за разменливи и сектори на неразменливи стоки. Ова особено доаѓа до израз во многу транзициони економии, кои се соочуваат со проблемот на непостоење на долги временски серии, како и честите структурни реформи

предизвикуваат промени од сектор на неразменливи во сектор на разменливи стоки. Вториот недостаток, произлегува од високото ниво на агрегација на податоците за БДП по сектори. Овој проблем особено е изразен кај секторот на услуги, кој воглавно вклучува јавна администрација и држава, чии цени не можат да бидат земени како пазарно утврдени. Генерално, сепак, не постои консензус при класифицирањето на секторите како разменливи и неразменливи. Во најголем број на случаи тоа е предмет на квалитативен избор за тоа кои производствени сектори треба да се класифицираат како разменливи, засновано на фактичкото или потенцијалното учество во надворешната трговија. Различните критериуми користени во емпириската литература сеуште остануваат како арбитарни и несекогаш соодветни за сите земји.

Реалниот девизен курс е дефиниран или (1) во интерни големини, како однос на домашните цени на разменливи и неразменливи стоки во рамките на една земја, или (2) во екстерни големини како номинален девизен курс прилагоден за разликите во ценовното ниво помеѓу земјите

Случајот на Република Македонија

Имајќи ги во предвид проблемите и недостатоците од ваквото дефинирање и утврдување на реалниот девизен курс, при анализата на реалниот девизен курс во Република Македонија, користени се следните претпоставки: Како ценовен индекс користен е индексот на трошоците за живот, кој индекс се користи при пресметката на стапката на инфлација во земјата. Притоа, како базна година е земена 1999 година. Со цел разграничување на цените на разменливи и цените на неразменливи стоки, индексот на цени на стоки во рамките на индексот на трошоците за живот се користи како замена за цените на разменливи стоки, а индексот на цените на услуги во рамките на индексот на трошоците за живот се користи како замена за цените на неразменливи стоки. Ваквиот начин на разграничување на цените на разменливи и неразменливи стоки се користи во голем број на анализи во економската литература, особено при анализата на движењето на цените во транзиционите економии, каде е присутен проблемот со расположивост на податоци.

Во анализираниот период, 1995–2005 година, во Македонија е присутен е континуиран тренд на апрецијација (намалување) на реалниот девизен курс, пресметан како однос на домашните цени на разменливи стоки и цените на неразменливи стоки. Притоа,

од аспект на интензитетот на апresiјација можат да се разграничат два периода:

– Првиот период од 1995–2000 година се карактеризира со релативно стабилни движења и умерена апresiјација на реалниот девизен курс, која во просек годишно изнесува 1,3%. Ваквите движења се резултат на релативно малите флукутации помеѓу движењата на цените на разменливи и неразменливи стоки. Така, цените на разменливи стоки во просек годишно растеле со стапка од 2,2%, а цените на неразменливи стоки со стапка од 3,5%. Притоа, треба да се истакне 2000–та година во која е регистриран релативно висок пораст на цените на разменливи стоки (за 9,5%) и на цените на неразменливи стоки (за 10,5%). Главни причини за ваквиот пораст беа: воведувањето на данокот на додадена вредност, порастот на цената на нафтата и електричната енергија. Сепак, и покрај значајните промени на цените на разменливи и неразменливи стоки, поради нивниот речиси идентичен пораст, реалниот девизен курс во оваа година не забележа некои позначајни флукутации.

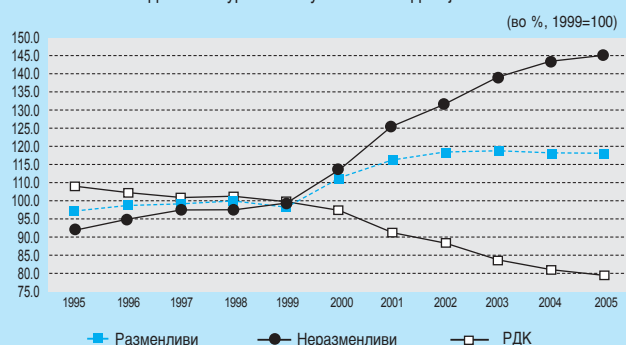
Намалувањето на реалниот девизен курс во Република Македонија може да укажува на намалување на трошоците за домашно производство на разменливи стоки и, следствено, зголемена конкурентност на секторот за разменливи стоки. За потврда на оваа констатација потребна е подлабока анализа која би ги вклучила и движењата на светските цени на разменливи стоки. Имено, само под претпоставка дека не постојат промени во светските цени на разменливи стоки, намалениот реален девизен курс може да значи зголемена конкурентност на домашниот сектор на разменливи стоки. Исто така, анализата би требало да вклучи и подлабока анализа на трошоците за домашното производство на разменливи стоки, односно дали релативно малиот пораст на цените на разменливи стоки е резултат на помалите трошоци за производство, или се должи на други фактори (на пр. послаб квалитет на производите).

Исто така, намалениот реален девизен курс може да укажува на зголемена потрошувачка на неразменливи стоки во вкупната потрошувачка. Имено, при дадени цени на разменливи стоки и понуда на неразменливи стоки, намалувањето на реалниот девизен

Намалувањето на реалниот девизен курс во Република Македонија може да укажува на намалување на трошоците за домашно производство на разменливи стоки и, следствено, зголемена конкурентност на секторот за разменливи стоки

– Вториот период од 2001–2005 година се карактеризира со позначајна апresiјација на реалниот девизен курс, која во просек годишно изнесува 4,1%. Ваквите движења се резултат на поголемиот интензитет на пораст на цените на неразменливи стоки (услугите), кој во просек годишно изнесуваше 5,5%, во однос на порастот на цените на разменливи стоки, кој во просек годишно изнесуваше 1,1%. Причини за релативно високиот пораст на цените на неразменливи стоки (услугите) во овој период се: зголемувањето на цените на услугите во ПТТ сообраќајот (зголемување на цените во фиксната телефонија), комуналните услуги, цената на топлинската и електричната енергија, повисоките цени за осигурување при регистрацијата на моторните возила, зголемување на цената на нафтата и сл.

Движење на цените на разменливи и неразменливи стоки и на реалниот девизен курс во Република Македонија

курс укажува на зголемување на потрошувачката на неразменливи стоки. Намалениот реален девизен курс го прави секторот на неразменливи стоки по-профитабилен, предизвикувајќи реалокација на ресурсите од секторот на разменливи стоки кон секторот на неразменливи стоки. Сепак, при интерпретацијата на движењето на реалниот девизен курс во Република Македонија, пресметан како однос на цените на разменливи и неразменливи стоки, треба да се имаат предвид претпоставките користени при пресметката и недостатоците на ваквото дефинирање на реалниот девизен курс опишани погоре.

ДЕВИЗНИТЕ РЕЗЕРВИ И НИВНА КОРЕЛИРАНОСТ СО ФАКТОРИТЕ ШТО ГИ ДЕТЕРМИНИРААТ

Девизните резерви изминатите две години забележуваат значителен раст во согласност со растот на извозот и приватните трансфери. Квантитативната анализа укажува дека постои процикличност на приватните трансфери во однос на БДП, при што согласно со макроекономските проекции за стабилен економски раст од 4% до 6%, на среден рок не би требало да се очекува нивно намалување

М-р Мишо Николов

Мишо Николов е вработен во Министерството за Финансии во Скопје, како економски аналитичар во Секторот за Макроекономска политика. Во 2001 година дипломира на економскиот факултет во Скопје – насока Финансиски сметководствен менаџмент. Добитник е на престижната стипендија од US-State Department - Ron Brown Fellowship, при што Магистрирал Економија на Универзитетот Texas A&M, во Texas, САД. За време на студискиот престој во САД, работел за Amerikan Enterprise Institute во Washington DC како економски аналитичар и советник. Посетил повеќе меѓународни и домашни семинари, како и стручни усовршувања во Joint Vienna Institute - Vienna, Austria.

Вовед

Во услови на фиксен девизен курс, кога вредноста на домашната валута е значително пониска, Централната банка е приморана да интервенира на девизниот пазар и да продава девизи за да ја задржи стабилноста на домашната валута по цена на намалување на девизните резерви, со истовремено зголемување на референтната стапка (во Република Македонија – Каматната стапка на благајничките записи) и креирање на повисока побарувачка за домашната валута. Ваква ситуација беше присутна во Република Македонија во неколку периоди од транзицијата, а особено беше изразена за време на безбедносната криза од 2001 година, кога со цел одбрана на девизниот курс беше потрошен значителен износ на девизни резерви. Во услови кога домашната валута е потценета, централната банка интервенира на страната на побарувачката на девизи на девизниот пазар односно продава

домашна валута и откупува странска со крајна цел да го задржи фиксниот курс по цена на акумулирање на девизни резерви. Истовремено Централната банка ја намалува референтната каматната стапка со цел креирање помала побарувачка за домашната валута.

Во последните неколку години, девизните резерви во

*Мислењата изразени во овој текст се на авторите и не мора во целост да ги претставува ставовите на Министерството за финансии

Република Македонија, значително се зголемија, надминувајќи го ткн. препорачан минимален праг од четири месечна покриеност на увозот. Така, на крајот на август 2006 година, девизните резерви изнесуваат 1,72 милијарди долари или 1,3 милијарди евра, што претставува 4,5 месечна покриеност на увозот, 75% покриеност на надворешниот долг, како и 70% покриеност на извозот. Притоа, растот е особено интензивен во втората половина од 2005 како и во текот на 2006 година што може да се забележи од графикот.

како и да се анализира цикличноста на приватните трансфери во Република Македонија. Притоа, ќе биде извршена економетриска анализа за влијанието на индиректните фактори врз нивото на девизните резерви, како и анализа на приватните трансфери со цел да се утврди дали истите се проциклични или контрациклични или пак не се корелирани со економскиот циклус во Република Македонија. Анализата на тековните и претпоставките за идните движења на приватните трансфери е од особено значење за креаторите на економската политика.

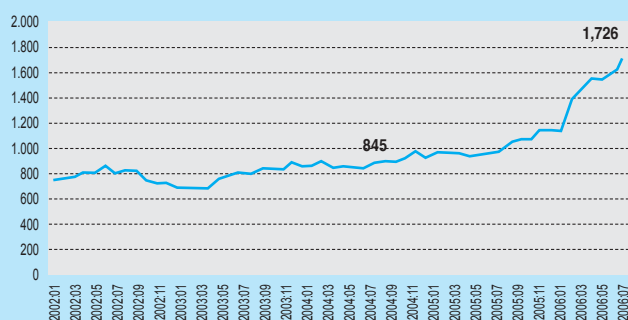
Мотиви за акумулирање на девизни резерви

Во литературата најчесто се сретнуваат два основни мотиви за чување на девизни резерви и тоа: Мотивот на претпазливост (Precautionary demand) и Меркантилистичкиот мотив.

Мотивот на претпазливост всушност претставува самостојно осигурување од ненадејно намалување на капиталните приливи во една земја. Овој мотив особено беше потенциран и изучуван по големите економски кризи кои се случија во Мексико во 1994 година, како и земјите на источна Азија (ткн. Економски тигри) од 1997–98 година. Азиските земји беа отворени за меѓународна трговија, водеа дисциплинирана фискална политика како и интензивен и одржлив економски раст, односно макроекономски параметри врз чија основа не можеше да биде предвидена економска криза. Всушност кризата се појави како резултат на очекувањето на пазарот за ненадејно запирање на капиталните приливи во овие земји. Кризата доведе до значително намалување на Бруто-домашниот производ, како и на значително намалување на инвестиционата активност и кредитирањето на приватниот сектор, што беше придружено со интензивно намалување на девизните резерви. Со цел обезбедување на макроекономска стабилност и забрзување на економскиот раст, азиските тигри пројдоа низ процес на тешки структурни прилагодувања, при што заедничко за овие земји е што нивото на девизни резерви по завршувањето на оваа криза значително се зголеми.

Вториот мотив за акумулирање на девизни резерви е ткн. модерен меркантилизам, според кој девизните резерви потребно е да се акумулираат со цел да се промовира конкурентноста на извозот на една економија. Според овој мотив, акумулирањето на девизните резерви е последица на политиката за промовирање на извозот потребен за одржлив економски раст и креирање на работни места. Овој мотив за акумулирање на девизни резерви особено е популарен при анализата на кинеската економија каде се

Девизни резерви
(во милиони \$)

Извор: НБРМ

Врз состојбата на девизните резерви директно влијаат: интервенциите на НБРМ на девизниот пазар, отплатите кон кредиторите, платниот промет кој НБРМ го врши за сметка на државата, приливите од приватизација, како и курсните разлики. Истовремено, врз состојбата на девизните резерви индиректно влијаат извозот и увозот, односно трговскиот дефицит, трансферите (официјални и приватни), висината на каматните стапки (како на оние кои ги определува НБРМ, така и на комерцијалните банки), интензитетот на растот на кредитирањето, особено оној дел од кредитите наменети за потрошувачка итн. За значителниот пораст на девизните резерви во Република Македонија постојат две основни причини: неколку годишниот последователен пораст на извозот кој се случува како резултат на подобрената бизнис клима, интензивните структурни реформи и во најголем дел завршувањето на процесот на приватизација, како и значителниот прилив на приватни трансфери. Во најголем дел, како резултат на зголемениот прилив на приватни трансфери, интервенциите на НБРМ на девизниот Пазар во изминатата година се во главно насочени кон откуп на девизи односно креирање на ликвидност на банкарскиот сектор.

Цел на трудот

Целта на овој труд е да се утврдат причините за сигнификантната акумулација на девизни резерви

забележува интензивна промоција на извозот, како и интензивно акумулирање на девизни резерви, а со тоа и силна апрецијација на кинеската валута – Јуан.

Како успешен пример за мотивот на претпазливост во Република Македонија е 2001 година кога се случи неекономска криза, при што постоеше значителен одлив на девизни средства од банкарскиот систем. Благодареејќи на високото ниво на девизни резерви (значително зголемени со приватизацијата на Македонски телекомуникации) истата година успешно беше одбранет девизниот курс но со висока цена. Имено, со високото ниво на девизни резерви Република Македонија беше осигурана од можноста за економски крах во услови на стопирање на капиталните приливи.

Како пример за вториот мотив односно поттикнувањето на извозот е периодот 2005–2006 година, кога имаме истовремено значителен пораст како на извозот така и на девизните резерви, со што во овој период постојат апрецијациони притисоци врз македонската валута.

Моделот

Она што е особено значајно за македонската економија е потребата ова ниво на девизни резерви да се одржува, како и континуирано да се покачува согласно со движењата на надворешниот долг и увозот. Со цел да утврдам од што зависи нивото на девизните резерви (покрај директните причини) направив економетриска анализа при што во моделот девизните резерви зависат од: трговскиот дефицит, каматните стапки на благајничките записи, приватните трансфери и кредитирањето на приватниот сектор. Анализата покажа дека влијанието на кредитирањето на приватниот сектор е статистички незначајно, додека останатите фактори се статистички значајни. Користените податоци се месечни од јануари 2002 до јуни 2006 (претходните години се избегнати заради неекономските случувања). Со цел да избегнам хетероскедастисити (heteroskedasticity) и пристрасност користам White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors and Covariance. Моделот изгледа вака:

$$\text{LDR} = C + 0.061\text{LPT} - 0.11 \text{LDEFICIT} + 0.18\text{LBZ}$$

(2.45) (-3.37) (3.052)¹⁾

Каде:

LDR – логаритам од девизни резерви

LPT – логаритам од приватни трансфери

LDEFICIT – логаритам од трговски дефицит

LBZ – логаритам од каматната стапка на благајничките записи

Врз основа на вака калибрираните коефициенти се заклучува: Порастот на приватните трансфери за 1%, придонесува за пораст на девизните резерви од 0.06% (останатите фактори се сметаат за непроменети), порастот на трговскиот дефицит за 1% придонесува за намалување на девизните резерви за 0.11% и порастот на каматната стапка на благајничките записи за 1%, придонесува за пораст на девизните резерви за 0.18%.

Корелацијата на девизните резерви и трговскиот дефицит е во согласност со Меркантилистичкиот мотив за акумулирање на девизните резерви. Акумулирањето на девизните резерви е суб производ на мерките за промоција на извозот укажувајќи дека секој долар помал трговски дефицит придонесува за 11 центи поголеми девизни резерви. Податоците за износот на извозот и трговскиот дефицит како и нивото на девизните резерви го потврдуваат тоа.

Во последните неколку години, девизните резерви во Република Македонија, значително се зголемија, надминувајќи го т.н. препорачан минимален праг од четири месечна покриеност на увозот. Така, на крајот на август 2006 година, девизните резерви изнесуваат 1,72 милијарди долари или 1,3 милијарди евра, што претставува 4,5 месечна покриеност на увозот, 75% покриеност на надворешниот долг, како и 70% покриеност на извозот

Поврзаноста на девизните резерви и каматната стапка на благајничките записи е во согласност со монетарната политика која НБРМ ја спроведуваше во изминатиот период. Имено, во услови на повисока побарувачка за девизи на девизниот Пазар, а со цел одржување на фиксниот девизен курс, НБРМ интервенираше на девизниот пазар за да ја намали ликвидноста на банкарскиот систем по цена на намалување девизните резерви. Со цел намалување на интервенциите на девизниот пазар, НБРМ ја зголемуваше каматната стапка на благајничките записи, па отука и позитивната корелираност помеѓу промената на каматната стапка на благајничките записи и промената на девизните резерви. Со текот на времето, се очекува ваквата корелираност да стане статистички незначајна, земајќи во предвид дека во текот на 2006 година благајничките записи и девизните резерви се движат во спротивни насоки.

Корелацијата помеѓу приватните трансфери и девизните резерви како што се очекуваше е исто така статистички сигнификантна но со низок коефициент.

1) T-statistic во заграда

Имено порастот на приватните трансфери за 1% придонесува за пораст на девизните резерви за 0.06%. Ваквиот резултат е очекуван согласно неодамнешното значително зголемување на приливите во платниот биланс по основ на приватни трансфери. Спротивно на идните очекувања за корелираноста помеѓу благајничките записи и девизните резерви, во иднина се очекува корелираноста помеѓу девизните резерви и приватните трансфери да се зголемува согласно со значително зголемените приливи на приватни трансфери во изминатиот период.

Во литературата многу често се анализирани приватните трансфери како и нивното влијание врз економските движења во земјите, при што во фокусот на истражувачите најчесто е прашањето дали се тие со алтруистички побуди или пак претставуваат капитално инвестициски приливи кои не се поврзани со бизнис циклусот

Цикличност на приватните трансфери - контра циклични или капитално инвестициски приливи

Во литературата многу често се анализирани приватните трансфери како и нивното влијание врз економските движења во земјите, при што во фокусот на истражувачите најчесто е прашањето дали се тие со алтруистички побуди или пак претставуваат капитално инвестициски приливи кои не се поврзани со бизнис циклусот.

Алтруизмот претпоставува дека приватните трансфери се контра циклични односно дека во случај на период на рецесија нивното ниво се зголемува, додека во случај на значителен економски раст трансферите се намалуваат. Ваквите претпоставки се особено точни за посиромашни земји во развој каде приливите по основ на приватни трансфери во услови на лоши економски перформанси на земјата се зголемуваат (особено во учеството на БДП), додека во подобри периоди нивното ниво е помало. Всушност во вакви услови приватните трансфери служат за задоволување на основните животни потреби на населението во земјата примател на трансфери. Во ваков случај, креаторите на економската политика доколку предвидуваат економски раст на среден и долг рок, потребно е да го земат во предвид очекуваното намалување на приватните трансфери и макроекономските влијанија од ваквата проекција.

Во услови кога приватните трансфери претставуваат капитално инвестициски приливи, во тој случај не постои корелираност помеѓу нивното ниво и еко-

номскиот циклус. Во овој случај приватните трансфери се користат за основање на мал бизнис или за купување на некои капитални добра.

Од особено значење за креаторите на економската политика во Република Македонија е да се утврди цикличноста на приватните трансфери, односно да се утврди дали во услови на рецесија нивното ниво се зголемува, а во услови на економски бум се намалува (контра циклични – согласно теоријата на алтруизмот) или пак тие се проциклични (растат за време на економски бум, а опаѓаат за време на рецесија). Причина за тоа е силното влијание на приватните трансфери врз позначајните економски варијабли како што се нивото на девизни резерви, дефицитот на тековната сметка, приватната потрошувачка и слично. Во овој труд цикличноста на приватните трансфери ја утврдувам со регресиона анализа на влијанието на растот на Бруто-домашниот производ врз приватните трансфери.

$$LPT = 4,56 + 0,07LGD \\ (45,4) \quad (2,85)$$

Каде: LPT – Логаритам од приватните трансфери
GDP – Бруто домашен производ

Калибрираните податоци покажуваат дека во Република Македонија порастот на Бруто-домашниот производ за 1% придонесува за пораст на приватните трансфери за 0.07%, земајќи во предвид дека сите останати фактори кои влијаат на приватните трансфери се непроменети. Ваквата корелација укажува на постоечка процикличност на приватните трансфери, односно во услови на рецесија нивното ниво се намалува, а во услови на економски бум се зголемува, што е спротивно на алтруистичките мотиви, а во согласност со теоријата за приватните трансфери како капитално-инвестициски приливи. Ваквата поврзаност укажува дека на краток и среден рок, доколку се остварат проекциите на владата на Република Македонија, не би требало да постојат поголеми промени кај нивото на приватните трансфери.

Заклучок

Правилниот менаџмент на девизните резерви, како и факторите кои ја детерминираат нивната висина е предмет на анализа на бројни академски истражувачи, при што ваквите анализи особено добија на значење по големата азиска криза од деведесеттите години. Во Република Македонија особено интересна е ваквата анализа во услови на значителен пораст на приватните трансфери кој постои во изминатите две години, проблемите кои се јавуваат при проекциите

за нивните идни движења како и нивното влијание врз економските варијабли. Заклучоците од направената анализа се:

1. Квантитативна анализа укажува дека постои процикличност на приватните трансфери во однос на БДП, при што согласно со макроекономските проекции Владата на Република Македонија за стабилен економски раст од 4% до 6%, на среден рок не би требало да се очекува намалување на приливот по основ на приватните трансфери, односно влошување на дефицитот на тековната сметка. Сепак ваквиот заклучок би требало да се земе со претпазливост, земајќи ги во предвид искуствата од останатите земји во транзиција, каде приливот од приватни трансфери се намалува во согласност со развојот на земјата.

2. При спроведувањето на монетарната политика (операции на отворен пазар) како и при проектирањето на основните монетарни таргети, НБРМ потребно е континуирано да го следи нивото на корелираност помеѓу референтната каматна стапка и нивото на девизните резерви, а особено во услови на континуирано развивање на финансискиот пазар и подобрување на функционалноста на трансмисиониот механизам. Корелираност помеѓу девизните резерви и референтната каматната стапка на Централната банка (каматната стапка на благајничките записи) сеуште постои, но коефициентот е низок и се намалува. На краток рок (доколку продолжи растот на извозот и приливот по основ на приватни трансфери) се очеку-

ва економетриската анализа да не покаже статистички значаен коефициент на корелираност, додека на среден рок може да се очекува и негативна корелираност односно намалување на референтната стапка на НБРМ со истовремен пораст на девизните резерви.

3. Во Република Македонија, постои силна корелираност помеѓу трговскиот дефицит и девизните резерви што укажува на потреба од интензивирање на активностите на Владата на Република Македонија за спроведување на структурните реформи, подобрување на бизнис климата и зголемување на конкурентноста на македонските извозници, со крајна цел зголемен извоз и повисоко ниво на девизни резерви.

Можни ризици: При статистичката обработка на податоците, земена е релативно кратка временска серија од 4, 5 години, што може да доведе до погрешни заклучоци. Бројните неекономски случувања во изминатиот период беа единствениот мотив за неанализирање на периодот пред 2002 година.

Исто така, приливите по основ на странски директни инвестиции (кои во најголем дел влегуваат во девизните резерви) можат да дадат одреден периодично значителен пораст (пик) на девизните резерви што може да има влијание врз калибрираните коефициенти. Ваков проблем, исто така може да се случи и со непланирана отплата на надворешен долг (Еврообврзницата).

Користена литература:

1. World Bank - Economic implications of remittances - 2006
2. Migrant remittances to developing countries - UK department for international development prepared by Cerstin Sander
3. International reserves Management. A capital mobility in volatile world. Policy considerations and a case study for Korea
4. International reserves: Precautionary versus Mercantilist view, Theory and evidence - Joshua Aizenman and Jaewoo Lee - IMF working paper

5. Insurance value of International reserves, An option prices approach. Jaewoo Lee - IMF working paper
6. Beware of Emigrants Bearing Gifts: Optimal fiscal and monetary policy in the presence of remittances - Ralph Chami, Thomas F. Cosimano, Michael T. Gapeen
7. What do remittances do? Analyzing the private remittances transmission mechanism in El Salvador - Saca Nolvía N, Luis Rene

*Благодарност за укажаните сугестии до г-дин Димитар Богов, главен економист во Стопанска Банка АД Скопје

КАКО ДО ПОГОЛЕМ ЧОВЕЧКИ КАПИТАЛ? МОДЕРНИЗАЦИЈА НА КУРИКУЛУМОТ

Во Македонија е потребно да се воспостават нови образовни стандарди кои ќе го потенцираат значењето на клучните компетенции, вклучувајќи ги претприемништвото и професионалното советување за кариера

Доц. д-р Никица
Мојсоска-Блажевски

Доц. д-р Никица Мојсоска-Блажевски е родена во Скопје 1976 година. Дипломирала на Економски факултет-Скопје, а магистерски и докторски студии завршила на Staffordshire University, Велика Британија. Од 2001 година работи во Министерството за финансии, каде од 2006 година е Раководител на секторот за макроекономска и развојна политика. Воедно, од 2005 година е и професор на Американ Колеџ-Скопје по предметите макроекономија и статистика. Има објавено бројни трудови во домашни и меѓународни стручни списанија.

Во последните неколку години, повеќе „стари“ членки на ЕУ (ЕУ-15) воведоа пазарни реформи во образовните системи како што се децентрализација на училишниот менаџмент, промени во државната регулација, воведување на конкуренција, имплементација на управување со остварувањата (performance management) заедно со индикатори за остварувања и таргетирани финансиски иницијативи. Целта на овие реформи е да ги поттикнат образовните институции да ги подобрат своите перформанси, како и да ја подобрат „врската“ помеѓу образованието и пазарот на труд овозможувајќи совпаѓање на понудениот и побаруваниот човечки капитал. Слични реформи беа имплементирани и во образованието на некои земји од Централна и Источна Европа (ЦИЕ), главно новите членки на Унијата, во текот на транзицијата. Овие реформи беа иницирани од неколку фактори. Прво, пред-транзициониот фокус кон инпутите во образованието наместо кон аутпутите односно резултатите создаде потреба за подобру-

вање на ефикасноста на образовните системи и на постигнатите ефекти. Второ, поради економското реструктурирање згасна побарувачката за голем дел од стручното образование и квалификации стекнати во социјалистичкиот период. Од друга страна пак, понудата на општи знаења, како на пример претприемачки вештини, беше недоволна поради тоа што истите беа занемарени во социјалистичкото предимензионирање на тешката индустрија и, соодветно, на стручното образование. Трето, реформите беа делумно поттикнати од желбата, но и потребата, за хармонизирање на образовните системи со истите на ЕУ-15.

Имајќи ја во предвид ширината на оваа тема, овој труд анализира еден аспект од државната регулација на образованието, промените во курикулумите во средното и високото образование. Првиот дел од трудот се однесува на прогресот постигнат со овие реформи во ЦИЕ земјите,

“Мислењата изразени во овој текст се на авторите и не мора во целост да ги претставува ставовите на Министерството за финансии”

додека пак во вториот дел се фокусираме на Македонија. Следи краток заклучок.

Промени во курикулумот во земјите од ЦИЕ

На почетокот на транзицијата, повеќето ЦИЕ земји имплементираа маргинални промени во курикулумите во насока на бришење на идеолошките содржини од учебниците, поточно на Марксистичките идеи. Подоцна, само некои земји (Словачка, Словенија, Чешка и Унгарија) длабоко ги реформираа курикулумите преку делегирање на обврската околу дефинирање на курикулумите од централно ниво кон образовните институции и нивно приспособување кон новата економска структура. Резултат на реформите во овие земји беше нов, „современ“ курикулум кој го потенцира општото знаење и вештини како основа на новата економија заснована на знаење (knowledge-based economy) (Roberts, 2001).

Сепак, мошне е тешко да се најде рамнотежа помеѓу „соодветниот“ степен на централизираност на регулацијата на курикулумите во смисла на поставување на национални стандарди за курикулум и степенот на самостојност на образовните институции во дизајнирање на истиот. Додека централизираноста е гарант за квалитетот на образованието, преголемата централизација води кон нефлексибилни и унифицирани курикулуми, оневозможувајќи ги училиштата и факултетите меѓусебно да си конкурираат и да привлекуваат студенти преку нудење на различни курикулуми.

Концепциски промени во курикулумите

Земјите од ЦИЕ воведоа различни промени во дизајнирањето на курикулумите. Така на пример, во Унгарија беше воведен двослоен систем на регулирање на курикулумите кој се состои од основен национален курикулум и детални програми на ниво на училишта дефинирани од страна на наставниците и одобрени од училишните одбори. Курикулумите и стандардите се дефинирани како поопшти концепти на знаења и вештини наместо како предметни области оставајќи им простор на наставниците да состават курикулум кој подобро ги рефлектира потребите на учениците и локалната економија (Светска Банка, 2002). Либерализацијата на курикулумот во Словачка се базира на т.н. процентуален пристап при што секое училиште може да замени 10% од предметите и 30% од материјата по секој предмет од националниот курикулум согласно локалните потреби. Слично, училиштата во Бугарија подготвуваат годишни студиски програми кои може да содржат предмети по сопствен избор од 10% во прво одделение сè до 45% во 12-тото одделение.

Сепак, во повеќето земји од ЦИЕ, покрај гореспомнатите, курикулумите сеуште содржат голема ма-

терија која треба да се предаде и научи и се „тешки“ бидејќи учениците мора да ја меморизираат цела материја, т.н. фактографско знаење. Фокусот на курикулумите е сеуште кон инпутите наместо кон резултатите, занемарувајќи ги клучните компетенции и функционалната писменост од кои зависи способноста за ефективно делување во модерното општество (Schnepf, 2004). Така, Романија и Молдавија воведоа нови курикулуми (планирано и во Македонија) кои подобро одговараат на сегашните економски услови, но овие промени не се проследени со делегирање на одредена моќ кон образовните институции за самостојно дизајнирање на курикулумите. Тоа ја ограничува можноста за користење на иновативни и флексибилни курикулуми како средство за стимулирање на конкуренција помеѓу училиштата и факултетите за привлекување на ученици.

Професионално советување за развој на кариера

Во повеќето земји од ЦИЕ, значењето на професионалното советување за кариерата како средство за проширување на изборот и информираноста во рамките на образовниот систем е потценето. Информирањето, насочувањето и советувањето за кариера може да ја олесни транзицијата од едно до друго ниво на образование или кон работа поради што е состав-

Фокусот на курикулумите е сеуште кон инпутите наместо кон резултатите, занемарувајќи ги клучните компетенции и функционалната писменост од кои зависи способноста за ефективно делување во модерното општество

вен дел на курикулумите во земјите на ЕУ. Според ЕТФ (2003), основата на професионалното советување за кариера треба да биде информацијата чија точност треба да ја гарантира владата. Информацијата треба да го прошири знаењето на учениците за нивните лични способности, за можностите за понатамошно образование и обука и за состојбите на пазарот на труд. Земјите на ЕУ различно го организираат системот на развој на кариера: во некои, неговото изучување е задолжително, а во некои факултативно; вклучено е како дел од целокупниот курикулум или како посебен предмет; се изучува во различни класови, итн.

Чешка е една од ретките земји од ЦИЕ каде професионалното советување за кариерен развој се изучува како посебен, задолжителен предмет од 7-мо одделение (основно образование) до 12-то одделение (средно образование), иако училиштата можат самостојно да одлучат дали тоа ќе биде застапено како посебен предмет или пак во рамките на другите

предмети. Проширувањето на советувањето за развој на кариера во пост-задолжителното образование е оправдано бидејќи денес крајот на задолжителното образование повеќе не е главен премин од школување во работа. Во повеќето земји од Унијата, вклучително и новите членки, професионалното советување за кариера е многу пораспострането во гимназиското средно образование отколку во стручното поради претпоставката дека учениците кои се запишале во стручните училишта веќе донеле одлука за својата идна кариера и професија. Ова не е оправдано во денешни услови кога една од главните цели на реформите е да се зголеми флексибилноста на стручното образование олеснувајќи ја прогресијата кон повисоко образование.

Професионалното советување за кариера во ЦИЕ главно се нуди во облик на индивидуално интервју при клучните транзициски точки што не одговара на реалните потреби на учениците. Оттука, во некои земји, на пример Словенија и Романија, сè повеќе се применува системот на само-евалуација и самостојно тестирање на сопствените можности со користење на информатичките технологии.

Според меѓународната студија за образование од 1999 година, TIMSS (Third International Mathematics and Science Study), курикулумите во Македонија се фокусирани кон инпутите, како на пример големина на класовите, наместо кон резултатите, односно постигнувањата на учениците. Истовремено, оваа студија заклучува дека стандардите за курикулумите во Македонија се мошне повисоки и потешки отколку во развиените земји

Вклучување на претприемништвото во курикулумите

Покрај професионалното советување за кариера, стимулирањето на претприемачките вештини низ формалното образование може да ја зголеми ефикасноста на пазарот на труд преку зголемување на флексибилноста на овој пазар, како и значително да ја поттикне самовработеноста. Технолошкиот прогрес, сè поголемиот удел на услугите во економијата и изумирањето на некои професии ја наметнуваат потребата работниците да поседуваат претприемачки вештини и креативност без разлика на нивното квалификациско ниво. Покрај овие генерални фактори, постојат и специфични причини поради кои владите во земјите од ЦИЕ треба да ги вклучат претприемачките и бизнис вештините во нивните курикулуми како дел од клучните компетенции. Така, неочекувано нискиот раст на приватниот сектор во текот на транзицијата е делумно резултат на недостигот на

претприемачки вештини (Pinto, 2005). И покрај тоа, само неколку ЦИЕ земји се обидуваат да ја развијат претприемачката култура кај учениците уште од рана возраст. Во Словенија претприемачките вештини се изучуваат во сите средни училишта и факултети. Во Естонија и Латвија се применуваат училишни програми кои ги стимулираат учениците да основаат сопствен бизнис преку експериментално изучување на претприемачките вештини со менторство на истакнати локални бизнисмени. Оваа програма наречена Junior Achievement Programme исто така е имплементирана и во Македонија. Меѓутоа, ваквите програми најчесто се имплементираат како дополнителни школски активности наместо како интегрален дел на курикулумот.

Воведување на пазарни сигнали во Македонскиот образовен систем

Преголемата централизираност на образовниот систем во Македонија inter alia е рефлектирана во централно дефинираните курикулуми кои детално ја утврдуваат содржината на секој предмет и начинот на кој наставниците треба да ја презентираат истата. Според меѓународната студија за образование од 1999 година наречена TIMSS (Third International Mathematics and Science Study), курикулумите во Македонија се фокусирани кон инпутите, како на пример големина на класовите, наместо кон резултатите, односно постигнувањата на учениците. Истовремено, оваа студија заклучува дека стандардите за курикулумите во Македонија се мошне повисоки и потешки отколку во развиените земји. За презентирање на задолжителниот курикулум на наставниците им е потребен целиот утврден фонд на часови, така што тие немаат простор за самостојно планирање и унапредување на истиот. Тоа ја ограничува креативноста на наставниците и едноставно ги претвора во трансмитери на знаење оневозможувајќи ги да им посветат повеќе внимание на учениците на кои тоа им е потребно. Директорите и наставниците имаат мало влијание врз инструкциските процеси што ја дестимулира адаптацијата на методите на предавање и курикулумот кон локалните потреби и ја ограничува иновацијата. Правата на студентите на избор во пост-задолжителното образование се ограничени бидејќи учениците не можат да избираат модули по сопствена желба, како и поради сеуште ограничената понуда на приватни институции кои пак не се субвенционирани од страна на државата. Недостигот на информации за одделните образовни институции ги ограничува учениците и студентите да носат оптимални одлуки за своето школување што остава простор за неодговорност на образовните институции пред јавноста.

Промени во курикулумите за основно и средно образование започнаа, но се доцни поради тоа што вработените во Бирото за развој на образованието, надлежно за оваа реформа, се пренатрупани со административни работи. Притоа, како што веќе напоменав, важно е реформираните курикулуми да бидат проследени со делегирање на одредена моќ на училиштата во поглед на дизајнот на курикулумите. Во спротивно, повторно ќе произлезат нефлексибилни курикулуми кои поради промените во економијата и пазарот на труд набрзо ќе застарат. Поради веќе елаборираните фактори, посебно внимание во курикулумите треба да заземат клучните компетенции, како на пример претприемачките вештини, и професионалното советување за кариерен развој кои во моментот се потценети.

Одговорни за професионалното советување за кариера во образовните институции се психолозите или педагозите, иако во пракса оваа услуга учениците ја добиваат од страна на Агенцијата за вработување најчесто во крајната година од одредено ниво на образование пред да се донесе одлука за натамошното образование или влез на пазарот на труд. Професионалното советување и насочување за кариера се состои од информации за различните занимања, за средните училишта и факултетите, за можностите за стипендирање и слично. Како дел од проектот на USAID, Secondary School Activity, кој започна во 2003 година, во 51 средни стручни училишта (40% од вкупниот број на вакви училишта) беа основани центри за професионално советување за кариера. Сепак, сè уште не е изготвена евалуација за ефективност на оваа програма. При неопходното рedefинирање на местото на професионалното советување за кариера во курикулумите, Бирото за развој на образованието треба да утврди повеќе елементи од развојот на кариера. На пример, во кои години на образование ќе биде застапено насочувањето за развој на кариера, дали ќе биде задолжително или факултативно неговото изучување, дали ќе се предава како посебен предмет или преку другите предмети, итн.

Веќе напоменав дека претприемаштвото е задолжителен дел на „модерниот“ курикулум поради тоа што ги развива креативноста и флексибилноста на учениците, вештини кои се мошне значајни во променливото економско опкружување. Значењето на

претприемачките вештини е уште поголемо во Македонија како земја со висока невработеност бидејќи тие може да го стимулираат самовработувањето и оттука да ја намалат невработеноста. И покрај тоа, претприемаштвото не е вклучено како постојан дел од курикулумите (покрај горенаведениот Junior Achievement Programme). Во рамки на Secondary School Activity, 7 виртуелни и 44 реални компании беа основани во одредени средни стручни училишта заради унапредување на претприемачките вештини на учениците подготвувајќи ги за идно самовработување. Имајќи предвид дека е логично општото (гимназиско) образование да ги развива претприемачките способности на учениците, не е јасно зошто овој проект се примени само во средните стручни училишта. Тоа можеби е резултат на недостигот на слух кај носителите на политиката за потребата за развивање на претприемачките вештини преку формалното образование и нивно вклучување во курикулумот.

Заклучок

Овој труд ги анализираше промените во образовните системи на земјите од ЦИЕ во текот на транзицијата, како и предизвиците со кои се соочуваат тие заради приспособување кон променетата потреба за работна сила и отворањето кон пазарите на ЕУ. Притоа, фокусот е кон модернизација на курикулумите и вклучување на претприемништвото и професионалното советување за кариера. Анализата уште еднаш ја покажа потребата за унапредување на курикулумите во повеќето земји од ЦИЕ, посебно Македонија. На централно ниво, во Македонија е потребно да се воспостават нови образовни стандарди кои ќе го потенцираат значењето на клучните компетенции, вклучувајќи ги претприемништвото и професионалното советување за кариера. Унифицираната матура која ќе биде задолжителна на крајот на средното образование треба меѓу другото да ги тестира и овие вештини. На пониско ниво, образовните институции треба да обезбедат поголемо совпаѓање на нивните курикулуми и локалната побарувачка за труд, под претпоставка дека тие имаат одредени ингеренции врз курикулумот. Тие исто така треба да го третираат курикулумот како средство за „натпреварување“ со останатите државни и приватни институции.

Референци

ETF (2003) Review of Career Guidance Policies in 11 Ascending and Candidate Countries - Synthesis Report, Turin: European Training Foundation.

OECD (2004) Career Guidance, A Handbook for Policy Makers, Paris: OECD.

Pinto, R. (2005) Challenges for Public Policy in Promoting Entrepreneurship in South Eastern Europe, Local Economy, 20(1): pp. 111-117.

Roberts, K. (2001) The New East European Model of Education, Training and Youth Employment, Journal of Education and Work, 14(3): pp. 315-328.

Schnepf, S. (2004) Gender Equality in Educational Achievement: An East-West comparison, IZA Discussion Paper, No. 1317.

World Bank (2002) The FYR Macedonia Towards an Education Strategy for the Twenty-First Century, World Bank Report, No. 24381-MK.

ПОЛИТИКА И СТРАТЕГИЈА ЗА ПРОМОЦИЈА И РАЗВОЈ НА ИНФОРМАЦИОНА ЕКОНОМИЈА

" Информационата и комуникациската технологија го трансформира светот и произведува "научни производи" врз кои традиционалните економски принципи не се применливи"
(Дани Т. Каух, 1999)

Елена Парнарџиева Станоевска

М-р Елена Парнарџиева Станоевска е родена 1973 година. Во 1995 година дипломира на Економскиот факултет, а во 2001 година магистрала на Институтот за меѓународни пост-дипломски студии во Женева, Швајцарија на насока меѓународна економија. Својата работна кариера ја започнува во 1996 година кога се вработува во Министерството за финансии, Сектор за меѓународни финансии. На крајот на 1998 година се префрлува со работа во Комерцијална Банка АД Скопје, Сектор за кредитирање на стопанство. По завршување на пост-дипломските студии во 2001 година се вработува во Еуростандард Банка АД Скопје, Дирекција за девизно работење каде и моментално е вработена. Посетувала програма за управување со макроекономската политика на Универзитетот на Хардвард, САД, како и повеќе семинари во земјата и странство од областа на финансискиот сектор, меѓународно финансирање и трговија, банкарски операции, кредитни анализи и сл. Автор е на повеќе трудови и статии објавени во домашни и меѓународни публикации.

1. Вовед

Денес, како резултат на растечкото производство на нематеријалните производи се поголемо е значењето на современиот научен производ во националниот доход како што се: компјутерските софтвери, новите медиуми, електронските бази на податоци и библиотеки, како и испораката на стоки и услуги преку Интернет. Ваквиот развој заснован пред се на експлоатација на идеи наместо на материјални добра, несомнено придонесува за развој на економии засновани на знаење, или како што популарно се нарекуваат: нова економија, дигитална економија, бестежинска економија, економија на знаење, нематеријална економија или како што ќе биде употребено во овој текст, едноставно „информациона економија“.

Зголемената улога и брзиот развој на информационата и комуникационата технологија (ИКТ) во производството и распределбата преку значајното и растечкото влијание на капиталот во ИКТ, длабоко ја менува природата на деловното работење и води кон перманентно повисок раст на продуктивноста низ целокупното стопанство. Меѓутоа, и покрај големото значење за зајакнување на растот, информационата технологија

може да предизвика и несакани ефекти врз економијата. Рапидната брзина на ИКТ може најпрво да доведе до поделба меѓу оние што имаат пристап до технологијата и оние што немаат пристап, второ, до проширување на јазот помеѓу ниско квалификуваната и висококвалификуваната работна сила, и трето, финансиски предности од иновациите ќе имаат само мал дел од корисници што ќе доведе до зголемена нееднаквост во приходите. (ОЕЦД, 2000) Дополнително, електронскиот пазар може да создаде правни и регулативни несигурности, т.е. да го отежне утврдувањето на договорните страни, каде е формиран оператор за е-трговија и дали операторот ги почитува сите релевантни правни обврски и регулативни режими. Исто така, нејасно е чиј правен систем ќе биде компетентен и кои закони ќе се применуваат во случај на спор. (Kopel, 2000)

Со цел да се решат овие прашања и да се избегне ризикот, креаторите на политиката треба да создадат поволна клима во државата и да им овозможат на граѓаните доживотно учење и други алатки и вештини што ќе им помогнат да се прилагодат на промените што ќе ги наметне новата ИКТ. Промовирањето на ефикасност, обезбедувањето стабилност и економски раст и овозможување-

то на фер и еднаква распределба на економските можности и резултати, сѐ уште се сметаат за примарни цели на Владата во информационата економија.

Искуството од последните три децении сугерира дека интернетот генерално и посебно е-трговијата ќе бидат раководени од стопанството, додека Владата ќе има минимална улога. Сепак, важно е да се потсетиме дека најголем дел од големите иновации во ИКТ (како на пр. поделбата на време (timesharing), помрежување, оптички кабли итн.) се резултат на истражувања помогнати од Владата или од владини програми. Затоа, и покрај тоа што Владата не треба да има ексклузивитет во интервенциите, таа треба тесно да соработува со претпријатијата за да се максимизира потенцијалот на активностите во информационата економија. Уште повеќе, Владата треба да го поддржува приватниот сектор преку обезбедување на поддржана и одговорна домашна политичка клима, работејќи со други влади и меѓународни организации, да формира глобален режим што ќе обезбеди постојани и предвидливи глобални правила и да обезбеди поврзување и нераскинливост на информационата инфраструктура. Таа треба да служи за демонстрирање на предностите на новата технологија и за креирање на доверба помеѓу економските субјекти и потрошувачите.

Постоењето и развојот на информационата економија е позитивна функција од развиената телекомуникациона мрежа, ефтин пристап на Интернетот, комјутерската писменост, филозофијата на потрошувачката и средството за доверба помеѓу актерите во економијата. Затоа, со цел да се опфатат можностите и бенефициите од информационата економија, секоја земја треба да прифати соодветно регулативно опкружување и да развие поддржувачка физичка и човечка инфраструктура.

Во она што следи ќе се обидам да се осврнам на тоа што секоја Влада треба да направи за да го охрабри развојот на информационата економија, посебно околу тоа кои услови на поддршка – физичка и финансиска инфраструктура, правни и регулативни рамки, вештини и сл. за тоа се неопходни.

2. Развивање на силна информациона инфраструктура, вклучувајќи пристап до мрежата и креирање на поволен, отворен и конкурентен деловен амбиент

Подготвеноста на земјата за развој на информационата економија зависи од мрежната инфраструктура и технолошката дифузија. Одлучувачки фактор за учество во информационото општество е добива-

ње пристап до мрежата. Проширувањето на Интернетот е поголемо во земјите со пониски трошоци за пристап на Интернет¹. Покрај тоа што трошоците за користење (трошоци за компјутерски хардвер) во последните години се намалија, пристапот до Интернетот заостана поради високите локални телекомуникациони трошоци. Трошоците за користење во САД, Канада, Финска, Австралија и др. се околу половина од просекот во ОЕЦД и скоро трипати пониски отколку во Белгија, Чешка, Унгарија и Полска. Во јуни 2006 година шест земји меѓу кои Данска, Холандија, Исланд, Кореа, Швајцарија и Финска се прогласени за водечки земји во поглед на број на претплатници (најмалку по 25 претплатници на 100 жители). (ОЕЦД, 2006)

Постоењето и развојот на информационата економија е позитивна функција од развиената телекомуникациона мрежа, ефтин пристап на Интернетот, комјутерската писменост, филозофијата на потрошувачката и средството за доверба помеѓу актерите во економијата

На долг рок, достапноста на физичките капацитети ќе почива на либерализацијата на базичните телекомуникациони мрежи и услуги. Бидејќи нивото на конкуренција на телекомот и цените за локални повици, вклучувајќи ги и даноците што се прибираат од телекомуникацијата се рефлектираат врз трошоците за пристап, економските и регулативните реформи посебно во телекомуникацискиот сектор, ќе доведат до намалување на трошоците и подобрување на квалитетот на пристапот на Интернет. Следствено, клучна лекција од искуството на ОЕЦД е дека земјите што порано ги либерализираа своите телекомуникациони пазари (како на пр. САД, Велика Британија, Јапонија, Финска, Шведска и Австралија) имаат релативно повисоко ниво на трошење на капиталот за телекомуникациона инфраструктура и за развој на Интернет софтверски апликации.

Генерално, либерализацијата има силен позитивен ефект врз продуктивноста и квалитетот на услугите и голем негативен ефект врз цените. Во земјите во кои телекомуникационите услуги се јавни монополи, монополските провајдери се најверојатно и единствените добавувачи на пристап до Интернет. Имено, недосигот на инфраструктура, монополите и рестриktivната деловна пракса кои придонесуваат за недостапни трошоци за услугите и изнудена ценовна структура, можат да создадат пречки за целосна

1) Трошоците за пристап се состојат од фиксните трошоци, трошоците за употреба на телекомуникацијата и членарините на провајдерите на Интернет услуги (ИСП).

експлоатација на предностите што ги носи новата ИКТ. Од друга страна, пак, либерализацијата на телекомуникациите би требало во голема мера да ја зајакне конкурентноста на провајдерите на Интернет услуги. Либерализацијата ќе овозможи увоз на услуги што не се произведуваат во земјата или коишто не се достапни по конкурентни цени и квалитет, но исто така, ќе го зголеми и конкурентскиот притисок врз домашните производители на услуги. Емпириските докази сугерираат дека раната либерализација може прилично да придонесе за локациската атрактивност на државата во привлекувањето на инвестиции во модерните услужни индустрии. Бавната либерализација на телекомуникациските пазари ќе ги ограничи инвестициите во неопходната инфраструктура и ќе ги зголеми трошоците за пристап.

Реформите за зајакнување на ефикасноста, вклучувајќи ги институционалните и регулаторните промени, пред се либерализацијата на телекомуникацискиот сектор и технолошките иновации, кои во голем дел го прошируваат обемот и капацитетот на комуникациите, се на пат да ја промовираат конкурентноста на многу активности и да го подобрат општиот економски учинок. Сепак, треба да се напомене дека конкурентноста во информационата економија е многу повеќе од прифаќање на ИТ или поврзување на Интернет. Таа подразбира и реорганизација на компаниите, подобрување на нивото на информирање и создавање на вредности помеѓу добавувачите, клиентите и партнерите. Покрај тоа што не е лесно да се постигне, конкуренцијата помеѓу најразличните видови технологии е важен инструмент што ќе овозможи испораките да одговараат на целите и потребите на барањата на пазарот за информациона технологија. Така, новата политика на конкурентност е клуч што ќе ја охрабри дифузијата на новата информациона технологија. Таа ќе ги намали трошоците и ќе ги принуди фирмите да инвестираат во цврсти-ефективни технологии.

Интернетот се чини дека е основен пример за постоење на мрежни екстерналии, во кои услови фирмите имаат поттик да ја прошират својата база на клиенти колку што е можно побрзо и колку што е можно повеќе. Многу продукти на е-трговијата профитираат од непостоењето на ривалство, мрежни екстерналии и зголемено враќање на обем (returns to scale). Овие фактори креираат околина во која производителите тежнеат да станат доминантни. На пример, информацијата (посебно софтверот) е скапа да се произведе, но ефтин да се репродуцира. Има високи фиксни или трошоци за создавање и ниски или близу до нула маргинални трошоци, кои комбинирани со силни мрежни ефекти, водат до создавање на монопол. Бидејќи за многу почетни бизниси ќе би-

де тешко да влезат, е-пазарот би можел да стане високо концентриран или со сценарио „победникот зема сѐ“, што би можело да ги попречи иновациите и конкуренцијата. Освен тоа, некои фирми сакајќи да ја заштитат својата стратегиска позиција на пазарите за ИТ тежнеат да ја блокираат широката дистрибуција на нови ИКТ и сакаат да воспостават доминантни позиции. На пример Мајкрософт (Microsoft) тежнееше кон превенција од раширувањето и дистрибуцијата на многу популарните мрежни софтвери за масовен пазар што другите компании ги нудеа и што беа комплементарни на неговиот главен производ Windows. (Bresnahan, 2001)

Со цел да се оневозможат ваквите аспирации кои водат до спречување на иновациите и конкуренцијата и со цел да се обезбедат конкурентски услови на производните и факторските пазари, треба да се применат нови видови на конкурентска практика.

3. Развој на правилник, којшто уредува како ќе се спроведуваат деловните и владините зделки

Современиот развој на ИКТ влијае врз бројни области од политиката. Покрај политиката на конкурентност спомената погоре, други главни политики на кои треба да се води сметка во ерата на информационата економија се технолошката, трговската, даночната, социјалната политика, деловната и владината политика, вклучувајќи ги и регулативните реформи.

Фокусот врз технолошките и иновативните политики како што се програмите за технолошка дифузија, примарно се фокусирани на една индустрија, т.е. високата технологија во производството. Меѓутоа, инвестирањето во ИКТ сектор има позитивно и значајно влијание врз големината на услужниот сектор. Овие резултати појаснуваат зошто, во денешно време, во многу земји (Кина, Индија, Кореа, Исланд) услужните индустрии се одговорни за најголемиот и постојано растечкиот удел на ИКТ во вкупните трошоци во економијата. Информационата економија е мотор на промените во традиционалните сектори, од индустријата до услуги, односно услугите растат како деловни инпути, како елементи на побарувачка на потрошувачите и придонесуваат за извозот на земјата. Денес, услужниот удел во финалниот извоз се зголемува, бидејќи за да се натпреварува во меѓународни рамки, динамичниот извозник се повеќе се потпира на редуцирани производствени циклуси, времиња, брза испорака и подобрени услуги за потрошувачите. Како што беше наведено во УНКТАД (2000) дури и кога актуелниот испорачан продукт е стока или нов дигитален производ, трансакцијата ќе ги вклучи услугите за дистрибуција како концепт.

Во информационата економија се поставува прашањето дали информационата технологија ќе го охрабри или обесхрабри создавањето и генерирањето на нови знаења? Од една страна ниските трошоци за дистрибуција го прават потенцијалниот пазар за нови информации многу поголем и попрофитабилен, но од друга страна ниските трошоци за трансмисија и дистрибуција може да доведат до ерозија на имотните права и правата на интелектуална сопственост и да го направат производството на знаења помалку профитабилно. На пример, како резултат на новата технологија, најпрвин ЦД Ром, а потоа Интернетот, во случајот со Енциклопедија Британика (Encyclopedia Britannica), евтината информација ја истисна скапата информација. Со други зборови, информација обезбедена од високо-квалитетна енциклопедија, во денешно време, брзо и слободно е достапна на Интернет или на евтини ЦД-а. (Nordhaus, Јуни 2000). Како што Kuah (1999) има забележано, развојот на знаење е скап да се произведе, но лесен да се копира. Затоа, постои потреба за институционална структура (политика за заштита на интелектуалната сопственост²⁾ што ги штити креаторите на знаења и ги поттикнува да креираат. Сепак, бидејќи голем дел од новите ИТ пронајдоци се дополнителни подобрувања на старите пронајдоци, сеопфатна заштита на претходните пронајдоци (на пр. преку строга политика за заштита на интелектуалната сопственост) може да ги загрози идните пронајдоци.

Дали производот приложен и продаван преку Интернет одговара на постоечките трговски норми е уште едно прашање што се појавува во ерата на информационата економија, кое е подложно на интензивна анализа на Светската Трговска Организација (СТО). Со цел да се спречи унилатералната акција од некои држави, која би можела да го поремети растот на е-трговијата, од мај 1998 година (втора министерска конференција на СТО), концептот на е-трговијата и неговите релевантни аспекти за меѓународната трговија станаа дел од доменот на СТО. Според СТО е-трговијата, до одреден степен, има влијание врз трговијата со услуги, правата на интелектуалната сопственост, стандардите, јавните набавки, трговијата со стоки и развојните прашања.

Главна грижа во ерата на информационата економија е фактот што Интернетот генерално, а посебно е-трговијата, може да резултираат со ерозија на даночните основи. Покрај тоа што сегашната големина на е-трговијата не претставува сериозна закана за ерозија на даночните основи, во иднина, имајќи ја предвид брзината со која е-трговијата се развива,

тоа се повеќе би можело да стане проблем со кој и даночните власти би требало да се позанимаваат. Присутните испорачатели на е-трговија, кои вообичаено се одговорни за прибирање на даноци за потрошувачка, може да имаат ограничени можности за докажување на локацијата на нивните клиенти, па дури би можеле да бидат и вон даночната надлежност на фискалните власти на местото каде што настанала потрошувачката. Како резултат на тоа, треба да се внимава на две прашања: прво, дали трансакциите во е-трговијата може и треба да бидат оданочени, и доколку е тоа така, со која стапка, и второ, во чија даночна надлежност ќе потпадне оданочувањето на меѓународните е-трговски трансакции. Во поглед на првото прашање постојат различни ставови кај земјите на ОЕЦД. САД сметаат дека Владата не треба да ги оданочува трансакциите во е-купопродажбата, додека во ЕУ постои тенденција кон наметнување ДДВ на електронските услуги купени на Интернет со иста стапка како и соодветните материјални еквиваленти (tangible equivalents). (Goldsten и O'Konor, 2000). Без разлика која политика Владата ќе ја примени, таа треба да ја најде вистинската рамнотежа помеѓу трошоците за прибирање и износот на ненаплатените даноци (foregone taxes).

Предностите на информационата економија не би можеле до крај да бидат исползувани во построго регулирани економии, со ригидни пазари на работна сила и производи и неефикасни пазари на капитал, кои оневозможуваат движење на работната сила и капиталот во согласност со новите можности

Развојот на информационата економија бара соодветни квалификации на човечките ресурси и со тоа ја зголемува побарувачката на квалификуван персонал за вработување во јавниот и приватниот сектор. Таа има потреба од лицата со ИТ вештини кои ќе можат да развиваат и програмираат софтвер, да работат и одржуваат компјутерски сервери и мрежи, како и лица обучени за графички дизајн за одржување на атрактивноста на веб страните и други лица за давање налози за испорака на стоки. (Korpe, 2000) Затоа, во информационата економија е важно, работниците да добиваат можност да учат нови вештини и политиката да не ги спречува брзите реалокации на работната сила кои настануваат како резултат на потребите за промени во економијата.

Предностите на информационата економија не би можеле до крај да бидат исползувани во построго ре-

2) Прашањата за интелектуална сопственост поврзани со домените на имиња на Интернет, вкл. и решавање на спорови на меѓународно ниво ги разгледува Светската организација за интелектуална сопственост (WIPO), којашто се обидува да развие препораки во врска со овие прашања.

гулирани економии, со ригидни пазари на работна сила и производи и неефикасни пазари на капитал, кои оневозможуваат движење на работната сила и капиталот во согласност со новите можности. Од тој аспект, социјалната политика треба да пружа поддршка на новата претприемачка култура што се карактеризира со развој на ИКТ, т.е. постои потреба за пензии што се преносливи помеѓу работодавачите, доживотното образование, здравствените услуги што не се врзани за некое одредено работно место. (ОЕЦД, 2006)

Клучен елемент кој ќе придонесе за брз и здрав раст на информационата економија е довербата т.е. пред се довербата во правните инструменти - безбедноста во трансакциите изведени преку Интернетот, меѓусебната доверба помеѓу инволвираните страни и последно, но не и крајно самодовербата

4. Изградба на доверба во дигиталната економија преку имплементација на јасни и предвидливи правни и регулативни рамки, обезбедувајќи сигурност во трансакциите и овозможувајќи заштита на личните информации

Информационата економија е во ембрионална фаза на развојот, со оглед на тоа што сеуште големо влијание врз нејзиниот потенцијален развој имаат големата претпазливост околу безбедноста при плаќањето, потенцијалните лажни купопродајби, приватноста на личните податоци и тешкотиите, како и високите трошоци за нејзината примена. Клучен елемент кој ќе придонесе за брз и здрав раст на информационата економија е довербата т.е. пред се довербата во правните инструменти – безбедноста во трансакциите изведени преку Интернетот, меѓусебната доверба помеѓу инволвираните страни и последно, но не и крајно самодовербата.

Важен предуслов за зголемување на довербата во информационата економија и за промовирањето на нејзиниот развој е постоењето на предвидлива и одржлива правна рамка во клучните области како авторско право, заштита на податоци, сигурност и автентичност и компјутерски криминал. Така, еден од најважните чекори што треба да го преземе секоја стара економија што се движи во правец на новата економија е да обезбеди заштита на персоналните податоци и безбедност на системите.

Бидејќи најголем дел од националните и меѓународните закони беа развиени во услови на непостоење на електронските системи, рапидните технолошки и

економски промени уште еднаш ја потврдуваат несепремната традиционална мрежа на административни регулативи и контрола во многу области, со намера да се обезбеди поузданост и стабилност на испорачателите и потрошувачите. Нагласувајќи ја потребата за реформирање на неконсистентната регулатива, во денешно време, скоро секоја земја е соочена со прилагодување на регулативата за приватизација, автентичност, правна валидација на електронските договори, поузданост и јуриздикција што се применува при трансакциите и заштитата на потрошувачите. Дури и под претпоставка дека постои добра физичка инфраструктура и прифатливи цени за влез, со цел да се креира поволна клима за новата ИКТ, постојат значајни регулативни предизвици што треба да се согледаат. Правните норми и стандарди (како на пр. спроведување на договори, заштита на потрошувачите, доделување на обврски, заштита на приватноста и правата на интелектуалната сопственост), како и процесните и техничките стандарди (кои ги покриваат начините на прифаќање на плаќањата преку Интернет и начинот на кои производите се испорачуваат на корисниците: безбедност, автентичност, енкрипција (encryption), дигитален потпис и протоколи за поврзување) се важни импулси за соодветен развој на информационата економија. Онаму каде што правните и законските институции се недоволно развиени, корисниците на е-пазарите не се во предност поради реалната или очигледната несигурност. На пример, сè уште постои силна одбојност за давање на чувствителни лични информации (на пр. број на кредитна картичка) на бизниси управувани преку Интернет. Затоа како императив за проширување на користењето на електронски порамнувања потребно е да се има доверба во хардверот и софтверот, регулативниот режим, блискост и разбирање од корисниците.

5. Развивање на вештини и свесност за можностите што ги пружа информационата економија

Владата треба да презема значајни чекори за зголемување на националната свест за деталите, потенцијалните ефекти и потребите за здрав развој на информационата економија. Таа треба да промовира образование и тренинг во сите аспекти кои влијаат врз информационата економија (вкл. правната регулатива), но може и да го преземе водството во креирањето на критична маса за ИКТ, на пр. преку нудење на јавни услуги и потреби на владата онлајн. Дури и во најразвиените земји во кои приватниот сектор и слободниот пазар се главни актери во развојот на информационата економија, владите преземаат големи

напори во подигнување на националната свест за потенцијалните бенифиции и потреби на оваа нова технологија. (Hubner, 2000) Обуката и едукацијата не се само важни за обезбедување на способен кадар за работа и производство, туку, исто така и за обезбедување на двојно влијание во зацврстувањето на двете страни, понудата и побарувачката на технолошкиот развој.

6. Заклучок

Како што може да се согледа од погоренаведеното, предностите од технолошките промени се условени од разни комплеметарни фактори и политики. Со цел информационата економија да може да придонесе за економскиот раст, неопходна е политиката на макроекономско ниво и структурни реформи, односно технички развој на макроекономско ниво. Врз основа на искуствата од повеќе ОЕЦД земји, очигледно е дека растот може да се зајакне само преку широк и координиран пакет на политики, коишто ќе содржат стабилни и поддржувачки макроекономски мерки, структурни реформи во областа на трудот, финансиските и производствените пазари, подобрени услови за бизнис и претприемништво, доволен обем на инвестиции во човечки капитал, иновации во науката и доволен степен на конкурентност. На пример, еден пакет на макроекономски реформи³ во Австралија, во последната деценија, во голема мера доведоа до растеж на повеќе-факторската продуктивност ПФП. Уште повеќе, структурните реформи во производствените и пазарите на трудот во Данска и Холандија доведоа до зголемување на растежот во последната деценија. (ОЕЦД, 2000) Националната политика и институциите се основа за информационата економија да стане значаен инструмент во понатамошниот развој на земјата во целина, како и за да се подобри нејзината позиција во рамките на светската економија.

На крајот, треба да се нагласи дека дизајнирањето на економска политика насочена кон информационата економија, односно политика, со цел за подобрување на условите за инвестирање и раст преку инфраструктурни подобрувања и здраво макроекономско управување е долготраен и скап процес. Постојат високи социјални трошоци поврзани со замена на работници, депрецијација на вештини, потреба за професионална повторна обука и евентуална регионална регулатива. За да се спречат ваквите трошоци,

најголем дел од владите се конфронтираат со барања за заштита, посебно во случаи кога под притисок доаѓаат големи и добро организирани сектори. Со вакви процеси на прилагодување на пристапот во политиката, кои по природа тежнеат да бидат привремени, процесите стануваат долги, дури и поболни, што доведува до поголеми тековни загуби, наспроти идните доходовни текови. Поради тоа, доколку земјите итно не применат пазарно управувани реформи, натамошната експанзија на информационата економија ќе биде загрозувана од растечките владини регулативи и контроли. Недвосмислено е јасно дека трошоците за прилагодување не може да ги оправдаат иницијативите за суспендирање на пазарните сигнали и за намалување или превенција на структурните промени. Потенцијалните губитници настанати како резултат на прилагодувањата, ќе можат многу полесно одново да се позиционираат во рамките на динамична економија која генерира поволни приходи и можности за нови вработувања, отколку што тоа би било случај во стагнирачки систем без постоење на промени.

Покрај политиката на конкурентност, други главни политики на кои треба да се води сметка во ерата на информационата економија се технолошката, трговската, даночната, социјалната политика, деловната и владината политика, вклучувајќи ги и регулативните реформи

Во денешно време, предностите што ги носи информационата економија се ограничени само на земји кои се во состојба да ја развијат својата институционална и физичка инфраструктура и да спроведат политики кои одат во прилог на развојот на ИКТ. Политики насочени кон националните првенци и самозадоволството во науката и технологијата се чини дека се повеќе погрешни, бидејќи помрежувањето и дифузијата не познаваат државни граници и се повеќе бараат отвореност и соработка на глобално ниво. Преку дизајнирањето, прифаќањето и проширувањето на економските, социјалните, политичките и културните компоненти на релевантните политики и стратегии, информационата економија претставува мотор за развој и има моќ да придонесе за создавање на вистинско глобално „општество на знаења“.

3) Реформи како: подобрување на алокацијата на ресурси, забрзана специјализација, охрабрување на реорганизацијата и имплементација на подобри практики на управување и работење, зголемено користење на модерни технологии и стапка на иновации и подобрени вештини на работната сила.

Користена литература

- Bresnahan, Timothy F. (2001) "Prospects for an Information Technology-Led
- Coppel, Jonathan (2000) "E-Commerce: Impacts and Policy Challenges", OECD, Economics Department Working Papers No. 252, pp.2-26
- Fisher, Michael (2000) "Using E-commerce to Deliver High Productivity", Management First, Work Study, Vol. 49, Issue 2, pp. 1-5
- Goldstein, Andrea and David O'Connor (2000) "E-commerce for Development: Prospects and Policy Issues", OECD Development Centre, <http://www.oecd.org/dev>, pp. 1-20
- Hubner, D. (2000) "Information society: Accelerating European integration", European Ministerial Conference, UN/ECE, pp.1-5
- Nordhaus, William D. (2000) "What is the Shape of the New Economy", Presentation at the First Plenary Session of the White House Conference on the New Economy, 5th of April, pp. 1-3
- Nordhaus, William D. (2000) "Policy Rules in the New Economy", Presentation for the Discussion on the New Economy Sponsored by the Congressional Budget Committee and the Senate Budget Committee, 6th of June, pp.1-6
- Nordhaus, William D. (2000) "Technology, Economic Growth, and the New Economy", download from the author web site, pp.1-35
- Nordhaus, William D. (2000) "Productivity Growth and the New Economy", NBER, Working paper, No. W8096, issued in January, pp. 1-42
- OECD (2006) "Telecommunication and Information Services Policies", Prepared by Mr. Yoshikazu Okamoto and Mr. Taylor Reynolds of the OECD's Directorate for Science, Technology and Industry
- OECD Pricing and Policy Trends (2006), www.oecd.org
- OECD (2000) "A New Economy?: The Changing Role of Innovation of Information Technology in Growth" , www.oecd.org, Chapter 4, pp. 73-80
- OECD, "Measuring the ICT Sector", www.oecd.org/dsti/sti/it/prod/measuring_ict.pdf
- OECD (1998) "Definition for the Information and Communication Technology Sector", www.oecd.org/dsti/sti/ito/
- Quah, Danny T. (1999) "The weightless economy in economic development", Discussion Paper, pp.1-30
- Rodriguez, Francisco and Dani Rodrik (2000) "Trade Policy and Economic Growth: A Skeptic's Guide to the Cross-National Evidence", web page of Dani Rodrik, pp. 1-73
- UN/Economic Commission for Europe (2000) "Electronic Business and the Simplification of Administration", pp.3-100
- United Nations Conference on Trade and Development (2000) "Building Confidence-Electronic Commerce and Development" , booklet, pp. 1-134
- World Trade Organization: S/C/W/68 (16 November 1998); WT/GC/W/90 (14 July 1998); S/L/74 (27 July 1999); S/C/8 (31 March 1999), www.wto.org
- Working Papers No.261, www.oecd.org, pp. 1-78

ПОДГОТВУВА И ИЗДАВА

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

ул. „Даме Груев“ 14, 1000 Скопје,
Тел: (389) 02 117 288, Факс: (389) 02 117 280
Интернет адреса: <http://www.finance.gov.mk>

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Д-р Трајко Славески

**ЗАМЕНИК
ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК**

Доц. Д-р Никица Мојсоска Блажевски
nikica.mojsoska@finance.gov.mk

ЧЛЕНОВИ НА УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Снежана Делевска, М-р Мишо Николов
Анета Димовска

ПЕЧАТИ

Трио Графика, Скопје

ТИРАЖ

500 примероци

ПРЕВОД

Жана Шокаровска
Маја Петровска

**ПРИ КОРИСТЕЊЕТО НА ПОДАТОЦИТЕ ОД ОВАА ПУБЛИКАЦИЈА,
ГИ МОЛИМЕ КОРИСНИЦИТЕ ЗАДОЛЖИТЕЛНО ДА ГО НАВЕДАТ ИЗВОРОТ**

ISSN 1409 - 9209
Билт. Минист. Финанс.
7/8–2006